

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE KİP, ZAMAN VE GÖRÜNÜŞ
KONUSUNUN ÖĞRETİMİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

MELİS ÜLKÜMEN

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. TÜLAY KUZU

ANKARA 2017

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE KİP, ZAMAN VE GÖRÜNÜŞ
KONUSUNUN ÖĞRETİMİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

MELİS ÜLKÜMEN

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. TÜLAY KUZU

ANKARA 2017

KABUL VE ONAY SAYFASI

Melis ÜLKÜMEN tarafından hazırlanan “**Dil bilgisi Öğretiminde Kip, Zaman ve Görünüş Konusunun Öğretiminin İncelenmesi**” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi:/...../2017

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi:

Jüri Üyesi:

Jüri Üyesi:

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

....../...../2017

.....

Enstitü Müdürü

ÖZET

Dil bilgisi, insan iletişiminin en yetkin aracı olan dilin seslerini; sözcüklerin yapılarını, kökenlerini ve anlam özelliklerini; tümcelerın kuruluş ve anlam özelliklerini ve bunlarla ilgili kuralları inceleyen bilgi dalıdır. Dil bilgisi öğretimi ise dilin tüm bu özelliklerini içeren normların kurumsal ve sistematik olarak incelenmesi ve öğretimini kapsar. Genel olarak Dil bilgisi öğretimimizin sorunlu olmasının yanında özellikle bazı konuların yorumunun ve öğretiminin daha fazla sorunlu olduğundan söz etmek mümkündür. Kip, görünüş ve zaman konusu bunlardan biridir. Bu çalışmanın amacı, kip, görünüş ve zaman konusunun, ortaöğretim dil bilgisi öğretimi programında ve buna bağlı olarak da öğrenci çalışma kitabı, ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabında nasıl yer aldığını ve ne şekilde öğretildiğini incelemektir. Çalışma betimsel analiz yöntemine dayalı nitel bir çalışma olarak planlanmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, ortaokul düzeyinde bu konunun ele alındığı tek sınıf olan 7. sınıfa ait Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe Ders Kitabı, Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğretmen Kılavuz Kitabı incelenmiştir. Çalışmada ayrıca, araştırma sorusunun yanıtını bulmaya katkı sağlaması amacıyla veri toplama aracı olarak öğretmenlerin bilgi düzeyleri ve tutumlarına yer verilmiştir. Ankara ilinde seçkisiz olarak belirlenen 5 özel okul, 5 devlet okulu öğretmeni olmak üzere toplam 10 öğretmenin dil bilgisi öğretimi kapsamındaki kip-zaman-görünüş konularının öğretimine yönelik düşüncelerini almak amacıyla tam yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları, araştırmacı tarafından hazırlanmış ve konu alanı uzmanlarının onayı alındıktan sonra uygulanmıştır. Ders kitaplarındaki etkinliklerin ve öğretmenlerin, görüşme formlarına verdikleri yanıtların incelenmesi sonucunda öğretim programında ve ders kitaplarında kipin, zaman ve görünüş kategorileri ile farkının açıkça ortaya konulmadığı, görünüş kavramına hiç yer verilmediğı, kip ve zaman kavramlarının aynı başlık altında haber kipleri ve dilek kipleri şeklinde sınıflandırılıp biçimbirimler üzerinden tanımlanarak öğrencilere ezberletildiğı, konuya anlam odaklı yaklaşılmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlardan, konuya dilbilimin sunduğı şekliyle hâkim olmadığı, biçimci yaklaşıtları ve farklılıkları, standart dışılıkları, “anlam kayması” vb. genellemelerle yorumladıkları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: dilbilim, dil bilgisi, dil bilgisi öğretimi, kip-zaman-görünüş

ABSTRACT

Grammar is the structure analyzing the most competent factor of human communication, namely the sounds of a language, along with the structures, origins and semantics of words along with formation of clauses and related norms. Teaching grammar on the other hand comprises of systematic and institutional studying and teaching of norms encompassing all the predefined characteristics of a language. The fact that our grammar teaching has problematic aspects is already of common knowledge, but it would be fair to add that the interpretation and teaching of particular subjects present even more problematic issues. The subject of “tense, aspect and mode” is one of such. The aim of this work is to study in detail how the subject of “tense, aspect and mode” are addressed in secondary education grammar curriculum and hence taught in student workbook, textbook and teacher guidebook. This work is planned as a qualitative study based on descriptive analysis. Ministry of National Education certified Turkish language textbook, student workbook and teacher guidebook pertaining solely to 7th grade have been examined in accordance with the aim of this study. Teachers’ levels of knowledge and behaviors on the subject are accommodated as a data collection tool so as to contribute to the research in finding answers to the inquiry of this study. A fully structured interview with a total of 10 teachers was made (5 from private schools and 5 from public schools in Ankara province) in order to have their opinions on teaching the subject of mode-aspect-time subject within the concept of grammar. Questions for the interview were prepared by the researcher personally and the subject field was applied after the approval of experts. As a result of a detailed examination of activities in textbooks and of feedbacks received from the teachers’ interview forms it has been determined that; the difference between the mode and the categories of time and aspect was not clearly pointed out in the curriculum and textbooks, the concept of aspect was not mentioned at all, the concept of mode and time were classified as indicative and subjunctive mood under the same title and were defined through morphemes whereas the students were expected to memorize these in accordance, and the subject matter was not approached through a focus on meaning. Moreover, the feedbacks received from the teachers in response to questionnaires indicate that they do not have the comprehensive knowledge on the subject as required by the linguistics and have a formalistic approach to the subject and that they interpret discrepancies and non-standards with generalizations such as “semantic displacement”.

Keywords: linguistics, grammar, teaching grammar, mode-aspect-time.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, benden desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen, değerli bilgi ve birikimini benimle paylaşan, hayatıma kattığı önemini asla unutmayacağım saygıdeğer danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Tülay KUZU'ya sonsuz teşekkür ederim.

Yüksek lisans döneminde derslerimize giren Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL'e, benden bir an olsun desteğini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Ahmet DEMİR'e, Yrd. Doç. Dr. Nida TEMİZ'e; lisans döneminde, başta Prof. Dr. Süer EKER ve Prof. Dr. Nurettin DEMİR olmak üzere tüm hocalarıma; çalışmam boyunca beni destekleyen her zaman yanımda olan sevgili arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, hayatta her zaman bana destek olan, iyi bir eğitim almam için bütün olanaklarını sonuna kullanan bütün zor zamanlarımda yanımda olan sevgili annem Zehra Servet ÜLKÜMEN ve babam İbrahim ÜLKÜMEN'e sonsuz şükranlarımı sunarım.

Melis ÜLKÜMEN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Tümcəsi	2
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	3
BÖLÜM II.....	5
YÖNTEM.....	5
2.1. Araştırma Modeli	5
2.2. Evren ve Örneklem.....	6
2.3. Veri Toplama Teknikleri	6
2.4. Verilerin Çözümlemesi.....	7
BÖLÜM III	8
3 KURAMSAL ÇERÇEVE	8
3.1. Dil ve Dil Bilgisi Öğretimi	8
3.1.1. Dil ve Dil Bilgisi	8
3.1.2. Dil Bilgisi Öğretimi	12
3.1.2.1. Dil Bilgisi Öğretiminin Tarihsel Gelişimi	15
3.1.2.2. Dil Bilgisi Öğretiminin Amacı ve İlkeleri.....	15
3.1.2.3. Dil Bilgisi Öğretiminin Ana Dil Eğitimindeki Yeri ve Önemi	21
3.1.3. Dil Bilgisi Öğretiminde Temel Yaklaşımlar, Yöntemler ve Teknikler.....	26
3.1.3.1. Davranışçı Yaklaşımda Dil Bilgisi Öğretimi.....	27
3.1.3.2. Bilişsel Yaklaşımında Dil Bilgisi Öğretimi.....	28
3.1.3.3. Yapılandırmacı Yaklaşımda Dil Bilgisi Öğretimi	29
3.1.4. Dil Bilgisi Öğretiminde Yöntemsel Sorunlar.....	30
3.2. Türkçede Kip, Zaman, Görünüş.....	32

3.2.1. Kip/Kiplik Kavramı ve Sınıflandırması	32
3.2.2. Zaman Kavramı.....	34
3.1.1.1. Gerçek Zaman.....	36
3.1.1.2. Fiil Zamanı	37
3.2.2.1. Basit Zaman, Birleşik Zaman	38
3.2.3. Görünüş Kavramı ve Türleri	38
3.3. Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	40
BÖLÜM IV	48
BULGULAR	48
4.1. Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi – 7. Sınıflar	48
4.1.1. MEB 7. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kazanımları	49
4.1.2. MEB 7. Sınıf Türkçe Ders, Öğretmen ve Çalışma Kitaplarında Kip, Zaman ve Görünüş Görünümleri	51
4.1.3. MEB 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında İncelenen Metinler ve ÖÇK Etkinlikleri ile İlgili Genel Bulgular	107
4.1.4. Öğretmenlerin Dil Bilgisi, Kip, Zaman ve Görünüş Hakkındaki Bilgi Düzeyleri ve Tutumlarına Yönelik Bulgular.....	109
4.1.4.1. Görüşme Sorularına Yönelik Bulgular	109
4.1.4.2. Görüşmelerle İlgili Genel Bulgular	130
BÖLÜM V	131
SONUÇ VE ÖNERİLER	131
KAYNAKLAR	134
EKLER.....	141
Ek.1. Tam Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Soruları.....	141

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1:	2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılı Türkçe Dersi 7. Sınıf Ünitelendirilmiş Yıllık Plan İçinde Kip, Zaman ve Görünüş Konularının Aylara Göre Dağılımı.....	48
Tablo 2:	Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabında Kip, Zaman ve Görünüş Konularına İlişkin Kazanımların Temalara Dağılımı.....	51
Tablo 3:	“Öyle Denmez” Metni Kip Ekleri.....	53
Tablo 4:	“Öyle Denmez” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	55
Tablo 5:	“Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür” Metni Kip Ekleri.....	56
Tablo 6:	“Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	57
Tablo 7:	“Balkondaki Muhabbet Kuşu” Metni Kip Ekleri.....	58
Tablo 8:	“Balkondaki Muhabbet Kuşu” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	63
Tablo 9:	“Unutulmayan Hafta” Metni Kip Ekleri	64
Tablo 10:	“Unutulmayan Hafta” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	67
Tablo 11:	“Milli Kültür” Metni Kip Ekleri.....	69
Tablo 12:	“Milli Kültür” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları.....	69
Tablo 13:	“Miras Keçe” Metni Kip Ekleri	71
Tablo 14:	“Miras Keçe” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları.....	73
Tablo 15:	“Oğuz Destanı” Metni Kip Ekleri	74
Tablo 16:	“Oğuz Destanı” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	77
Tablo 17:	“Mehmet Akif Ersoy” Metni Kip Ekleri	79
Tablo 18:	“Mehmet Akif Ersoy” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	80
Tablo 19:	“Yüksek Yüksek Tepelere” Metni Kip Ekleri.....	81
Tablo 20:	“Yüksek Yüksek Tepelere” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	82
Tablo 21:	“Sular” Metni Kip Ekleri.....	83
Tablo 22:	“Sular” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları.....	84

Tablo 23: “Son Kuşlar” Metni Kip Ekleri	85
Tablo 24: “Son Kuşlar” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	87
Tablo 25: “Kutup Yıldızı” Metni Kip Ekleri	88
Tablo 26: “Kutup Yıldızı” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	89
Tablo 27: “Osmanlı Dürüstlüğü” Metni Kip Ekleri	91
Tablo 28: “Osmanlı Dürüstlüğü” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	94
Tablo 29: “Odcu Haftası Şenlikleri” Metni Kip Ekleri	95
Tablo 30: “Odcu Haftası Şenlikleri” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	99
Tablo 31: “Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir” Metni Kip Ekleri	100
Tablo 32: “Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	101
Tablo 33: “Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” Metni Kip Ekleri	103
Tablo 34: “Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları	106
Tablo 35: “Dil Bilgisinin Türkçe Eğitimindeki Önemi Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	109
Tablo 36: “Dil Bilgisi Konularının Çocuklarda Anlamı Ne Derece Özümsettiğini, Öne Çıkardığını Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	111
Tablo 37: “Öğrencilerin Türkçe Dersinde En Çok Zorluk Yaşadıkları Konunun Ne Olduğunu Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	112
Tablo 38: “Kip konusu ile ilgili Öğrenci Tutum ve Davranışları Nelerdir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	114
Tablo 39: “Kip Konusu İşlenirken Kip Eklerinin Ezberlenmesi Ne Derece Önemli, Neden?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	115
Tablo 40: “Sizce Dil Bilgisi Öğretiminden Bağımsız Olarak Baktığımızda Kaç Zaman Vardır?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	117
Tablo 41: “Kip Ekleri İçerisinde Yer Alan Haber Kipleri Zaman Dışında Ne Bildirir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	118

Tablo 42: “Görünüş sizce Nedir? Ne Olabilir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	120
Tablo 43: “Dil Bilgisinde Kip Konusu İşlenirken Görünüş Hakkında Hangi Başlıklar Açılıyor?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	121
Tablo 44: “Kip Nedir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	123
Tablo 45: “Okul Kitaplarındaki Kip Konusunun Etkinliklerini Nasıl Değerlendiriyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	124
Tablo 46: “Sınıfta Öğrenciler Kipleri Bulurken Neye Göre Buluyor?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	125
Tablo 47: “Bir Cümlemin Anlatmak İstedığı Duygunun Sizce Kip ile İlişkisi Nedir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri	126
Tablo 48: “Bir Cümlemin Anlatmak İstedığı Duygu O Cümlemin ya da Eylemin Kipidir, Yargısını Nasıl Yorumlarsınız?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	128
Tablo 49: “Kip Kavramı Eylemler Dışında Hangi Öğeler ile İlgilidir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	129

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt	Aktaran
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TDÖP	Türkçe Dersi Öğretim Programı
ÖÇK	Öğrenci Çalışma Kitabı
ÖKK	Öğretmen Kılavuz Kitabı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Dil, insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlayan doğal bir araç, aynı zamanda insanı diğer canlılardan ayıran tabii bir varlıktır. Dil ile iletişim sağlanırken insan bu iletişim sırasında dili belli normlara göre kullanır. Dil bilgisi, dilin bu normlarını belirleyen, genel anlamda dilin işleyiş ve kurallarını betimleyen bilgi alanıdır. Dil bilgisi öğretimi ise; öğretimin çeşitli aşamalarında, belli bir program dâhilinde dilin seslerini, sözcüklerin; yapılarını, anlamlarını ve kökenlerini, tümce kuruluşlarını ve bütün bunlarla ilgili kuralların öğretildiği alandır (Eker, 2006: 27). Bu öğretim çağdaş dilbilimsel yaklaşımlar ışığında şekil almalıdır.

Kip, görünüş ve zaman konusu gerek öğretim programında gerekse ders kitaplarında yeterince açıklığa kavuşturulamamış bir konudur ve ele alınışı oldukça yetersizdir. Kip, görünüş ve zaman öğretiminde kipin, zaman ve görünüş kategorileri ile farkı açıkça ortaya konulmamış; bu nedenle bu güne kadar bu üç kategori girift bir şekilde sunulmuştur. Kip, görünüş ve zaman konusuyla ilgili yazılan dilbilimsel çalışmalara bakıldığında kip, geleneksel yaklaşım açısından değerlendirildiğinde ayrı; semantik, dilbilimsel, yaklaşım açısından değerlendirildiğinde ayrı şekilde açıklanmaktadır. Kip, Korkmaz'ın (1992: 103) Gramer Terimleri Sözlüğü'nde: "Kip, fiil kök veya gövdesinin gösterdiği oluş ve kılışın zaman ve şahıs kavramlarına bağlı olarak ne şekilde yapıldığını veya olduğunu gösteren gramer kategorisi, Türkçede kipler; bildirme kipleri ve istek kipleri olarak ikiye ayrılır". Vardar (2002) yönetiminde hazırlanmış Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde kip, tümcedeki konuşucunun tutumu merkez alınarak açıklanır. Bir grup dilbilimci kip görünüş ve zaman konusunu biçimci bir yaklaşımla; diğer bir grup dilbilimci ise semantik açıdan ele alarak, yani anlamsal boyutta değerlendirmektedir. Kip, görünüş ve zaman konularının birbirinden bağımsız ele alınamayacağını söylemek mümkündür. Ancak kip, konuşucunun önermeye kattığı tutumu sunan kategoridir ve zaman ile görünüşten, konuşucu odaklı olması nedeniyle farklıdır (Uzun, 2004:150).

Konuşucu cümleye çeşitli anlamlar yükleyebilir. Bu çeşitli anlamları vurgu ve tonlamanın yanı sıra kiplerle de gerçekleştirebilir.

Zaman kavramı hakkında da çeşitli tasnifler yapılmıştır. Genel olarak zaman, mutlak ve göreceli olmak üzere iki boyutta bulunur. Mutlak zaman geçmiş, şimdiki ve gelecek zamandır. Göreceli zamanlar ise bu mutlak zamanlara bağlı olarak zaman eksenine yerleşen zamanlardır (Uzun, 2004:152). Zaman bildiren ekler aynı zamanda kipsel görevler de yüklenebilir. Görünüş kavramına bakıldığında yapılan bir eylemin, bitmiş veya bitmemiş olmasıyla ilgilenir. Görünüş denen olgu, çoğunlukla zamanla iç içe olan; ama zamanı değil, zamana bağlı olarak fiillerin anlatmak istediği iş, oluş ya da durumun zaman ile etkileşimini anlatmaktadır.

Kip, görünüş ve zaman konusunun eğitimi geleneksel yaklaşım ile yapılandırmacı yaklaşım açısından farklı biçimde ele alınmıştır. Geleneksel yaklaşımda kip ve zaman arasında fazla bir ayrım belirtilmemiş, üstelik konu öğrenciye, ezbere neden olan biçimci bir yaklaşımla sunulmuştur. Ancak yapılandırmacı yaklaşımda genel olarak ezbere karşı, buluş yoluyla ve sezdirerek öğretme temel alınmış; dil bilgisi konuları, anlamsallık (semantik) ön planda tutularak açıklanmış olmakla birlikte, görünüş olgusu Türkçe dil bilgisi öğretiminde tamamen göz ardı edilmiştir. Hem anadili öğretiminde ortaya çıkan zorlukları hem de yabancılara Türkçe öğretirken içine düşülen yanlışlıkları ortadan kaldırmak amacıyla Türkiye Türkçesindeki fiil, zaman, görünüş, kip kavramlarının daha kapsamlı irdelenmesi ve semantik açıdan değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.1.Problem Tümcesi

Kip, görünüş ve zaman konusunun öğretiminin incelenmesini amaç edinen bu çalışma doğrultusunda cevabı aranacak temel soru: Kip, görünüş ve zaman konusu, ortaöğretim dil bilgisi öğretimi programında ne şekilde ele alınmaktadır? Bu temel soru ışığında, bu çalışmada ayrıca aşağıdaki alt problem tümcelerine yer verilmiştir:

- a) Kip görünüş ve zaman konusu Milli Eğitim Müfredatında, öğrenci çalışma kitabında, ders kitabında ve öğretmen kılavuz kitabında nasıl yer almaktadır?
- b) Kip görünüş ve zaman konusunda öğretmenlerin bilgi düzeyleri ve tutumları nedir?

1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ailede başlayıp okulda pekiştirilen dil bilgisi eğitimi, dilin varlığını koruma, devam ettirme, düşünceye şekil verme ve etkili bir iletişim kurma görevini de içine alır. Bu yüzden gerek kişisel, gerekse toplumsal açıdan dil bilgisi eğitimi ve öğretimi yadsınamaz bir önem taşır (Kaygusuz, 2006:14). Her birey iletişimi, edindiği dil kuralları çerçevesinde kurar. İyi bir iletişim kurabilmesi için aynı zamanda anlama ve anlatma becerilerinin yüksek olması gerekir. Bu bağlamda dilin kuralları olan dil bilgisi kullanımı ve dil bilgisi öğretimi önem taşımaktadır. Dil bilgisini öğretiminin gerekliliğine inanan öğrenci, dili daha istekli ve çabuk öğrenecektir. Böylece öğrendiği bilgiler de kalıcı olacaktır. Ayrıca Türkçe dil yapıları, anlama süreci ve anlama becerileri bakımından çok önemli özelliklere sahipti.

Bu araştırmanın amacı kip, görünüş ve zaman konusunun öğretimini incelemektir. Dilbilimin konuyu ele alış biçimi, sezgiyi ve anlamayı ön plana çıkaran yapılandırmacı yaklaşımla da uyumlu görülmektedir. Bu nedenle de çalışma, çağdaş öğretim yöntemleri açısından da alana katkı sağlayacak nitelikte olduğu için önemlidir. Alan yazına bakıldığında, kip, görünüş ve zaman konusunda görüş birliği olmadığı gözlenmektedir. Çalışmada, Türkçe Dil Bilgisi öğretiminde eylem konusunun önemli bir alt konusunu oluşturan bu konunun, ortaöğretim kademesinde nasıl öğretildiği araştırılmıştır. Bu araştırma, kip, görünüş ve zaman konusundaki çeşitli sınıflamaları ortaya koyarak alan yazına katkı sağlayabilmesi açısından önemli görülmektedir. Çalışmanın öngörülen sonuçlarının, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak hazırlanan yeni Türkçe öğretimi programında yer alan bu konunun, daha anlamlı ve kalıcı öğretilmesine de ayrıca katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

1.3.Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışma Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitapları, Türkçe ders programı ve uygulamalı dilbilim yaklaşımı ile sınırlı tutulmuştur.

Araştırma sırasında yapılacak olan öğretmen görüşmeleri için seçkisiz olarak örneklem oluşturulmuştur. Zaman kısıtlılığı ve kolay ulaşılabilir olması amacı ile evren büyüklüğü, Ankara ilinde çalışmakta olan 10 Türkçe öğretmeni olarak belirlenmiştir.

Çalışma grubu ile ilgili ayrıntılı bilgiler, araştırmanın yöntem bölümünde yer alan evren ve örneklem alt başlığı içerisinde yer almaktadır.

Görüşmenin geçerliliğinin yüksek olması amacıyla görüşme sırasında sorulacak sorular, Eğitim Fakültesi'nden bir Türkçe eğitimi uzmanı ve Fen Edebiyat Fakültesi'nden bir dil uzmanı olmak üzere toplamda iki akademisyenin görüş ve önerileri doğrultusunda hazırlanmıştır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bilgiyi elde edebilmenin birçok yolu vardır. Bilgiye ulaşabilmek için kişi, uzmanlara danışabilir, gözlem yapabilir, yazılı kaynakları inceleyebilir, deneyimli olan meslektaşlarına sorabilir, kendi geçmiş deneyimlerine bakabilir. Tüm bu yollar bilgiye ulaşmak için izlenebilecek birtakım yollardır. Ulaşılan bilgilerin doğruluk payının, güvenilirliğinin ve geçerliliğinin yüksek olması beklenmektedir. Bu bağlamda da bilimsel araştırma yöntemlerinin önemi şüphesiz çoktur.

Araştırma yöntemleri içerisinden seçim yapmak, neyi araştırdığınıza bağlıdır. Ulaşılmak istenen hedefler belirli araştırma yöntemlerinin ve desenlerinin seçilmesini gerekli kılar. Bu bölümde araştırmanın yöntemi, modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama araçları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Dil Bilgisi öğretiminde kip, zaman, görünüş konusunun nasıl ele alındığını incelemeyi amaçlayan bu çalışma, betimsel analiz yöntemine dayalı nitel bir çalışma olarak planlanmıştır. Nitel araştırmalar belirli noktalarda nicel araştırmalara göre daha derinlemesine bilgi sağlar. İlişkilerin, etkinliklerin, durumların ya da materyallerin niteliğinin incelendiği çalışmalardır (Büyüköztürk vd., 2014: 265). Betimsel (derscriptive) araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar. Eğitim alanındaki araştırmada en yaygın, betimsel yöntem tarama çalışmalarıdır çünkü araştırmacılar; bireylerin, grupların veya fiziksel ortamların özelliklerini özetler (Büyüköztürk vd., 2014: 22).

Bu inceleme sırasında terimler ve kavramların ne şekilde ele alındığı ve nasıl öğretildiği açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bulgularını desteklemek ve güçlendirmek amacıyla ayrıca tam yapılandırılmış görüşme yöntemi aracılığıyla öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Yapılandırılmış veya tam yapılandırılmış görüşme

teknikinde araştırmacı, katılımcıların tamamına aynı soruları aynı biçimde sorar. Katılımcıların verdikleri yanıtlar açık uçlu yanıtlardır (Türnüklü, 2000: 546-547). Bu yöntemde, karşılaştırma ve analiz kolaylığı amacıyla seçmeye zorlamak yerine açık uçlu sorular yoluyla zengin ve yeterli bilgi toplanması hedeflenmektedir (Büyüköztürk vd., 2014: 152).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma sırasında yapılacak olan öğretmen görüşmeleri için örneklem seçkisiz olarak oluşturulmuştur. Evren büyüklüğü Ankara ilindeki Türkçe öğretmenleridir. Örneklem olarak beş tanesi özel okulda, beş tanesi devlet okulunda görev yapmakta olan toplam 10 Türkçe öğretmeni belirlenmiştir. Görüşme için belirlenen öğretmenlerin 6'sı kadın öğretmen; 4'ü erkek öğretmendir. Bütün öğretmenler 25 yaş üstü olup alanlarında en az 5 yıl deneyime sahiplerdir. Zaman kısıtlılığı ve kolay ulaşılabilir olması amacıyla her okuldan birer öğretmen ile görüşme yapılmıştır.

2.3. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmanın verilerine ulaşmak amacıyla, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından Ortaokullar için hazırlanan Türkçe Öğretimi Programı, Türkçe Ders Kitapları [öğretmen kılavuz kitabı (ÖKK) ile öğrenci çalışma kitapları (ÖÇK)] ve öğretmen görüşme formları incelenmiştir.

ÖKK; programın öğretmenleri nasıl yönlendirdiğinin belirlenmesi; ders kitapları; kip, görünüş ve zaman öğeleri bakımından metinlerin incelenmesi; ÖÇK'nda ise konu ile ilgili etkinliklerin incelenmesi açısından veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Ayrıca, Eğitim Fakültesi'nden bir Türkçe eğitimi uzmanı ve Fen Edebiyat Fakültesi'nden bir dil uzmanı olmak üzere toplamda iki akademisyene ulaşılarak çalışmada yapılacak olan görüşmenin sınırları ve çerçevesi belirlenmiştir.

Bu çalışmada, bulgular bölümünde 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki fiiller, tablolastırılarak incelenmiştir. Ders kitabındaki metinlerin seçiminde, ÖKK'nda kip, görünüş ve zaman konuları ile ilgili kazanımın yer almış olması ve ÖÇK'da konu ile ilgili dil bilgisi etkinliğine yer verilmiş olması esas alınmıştır. Bu

doğrultuda ders kitabındaki metinler taranmış ve sonuçları tablolar halinde verilmiştir. Tüm tablolarda, birden fazla geçen aynı kip ile çekimlenmiş fiiller, tüm metinlerde tabloya bir kez alınmıştır. Kip ayrımları yapılarak çekimli fiiller tablolaştırılmıştır.

Öğretmenlerle tam yapılandırılmış görüşme yöntemi ile görüşme yapılmıştır. Bu teknik ile öğretmenlerin kip, görünüş ve zaman konusundaki bilgi düzeylerinin ve konuya yaklaşımlarının nasıl olduğunun öğrenilmesi amaçlanmıştır.

2.4. Verilerin Çözümlemesi

Kip, görünüş ve zaman konusunun öğretimini inceleme amacı olan bu araştırmada verilerin çözümlemesi, içerik analizi tekniği ile gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi, insan davranışlarını ve doğasını belirleme üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkan tanıyan bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2014: 240). Ulaşılmak istenen hedefler belirlenerek karşılaştırılmış böylece bir konu hakkında betimleyici bilgi sağlanmıştır. İçerik analizi sırasında konu ile ilgili veriler belirlenip toplandıktan sonra mantıksal bir yapı geliştirilmiş kodlama kategorileri belirlenmiş ve sayma/sayısallaştırma yapılmıştır.

Ders kitaplarında konu ile ilgili kazanımın yer aldığı metinler incelenirken kip eki almış fiiller tablolaştırılmış ve sayıları bildirilerek özetlenmiştir. Aynı zamanda ÖÇK'daki konu ile ilgili etkinlikler incelenerek metin bağlamı etkinlikler olup olmadığı araştırılmıştır.

Araştırmanın bulgularını desteklemek amacıyla öğretmenlere, tam yapılandırılmış görüşme soruları uygulanmış, bu sorular elektronik posta ve yazılı form olarak kişilere ulaştırılmıştır. Uygulanan görüşme sorularının yanıtları, öğretmenlerden yazılı olarak alınmıştır. Bu teknik ile öğretmenlerin kip, görünüş ve zaman konusundaki bilgi düzeyleri ve konuya yaklaşımlarının ne olduğunu öğrenmek amaçlanmıştır. Tam yapılandırılmış görüşme sorularından elde edilen bilgiler de yine içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

BÖLÜM III

KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Dil ve Dil Bilgisi Öğretimi

3.1.1. Dil ve Dil Bilgisi

Dil, geçmişten bugüne önemli toplumsal ve düşünsel sorunlardan birisi olmuştur. Dillerin yapısının tanımlanmasına ve çözümlenmesine yönelik çalışmalar, başlangıçta felsefe sınırlarında yapılsa da zaman içerisinde retorikçiler ve gramerciler tarafından da ele alınmıştır (Şenyüz, 2014: 9). Dil bir iletişim aracıdır (İpek, 2016: 145) ve geçmişten bugüne sürekli üzerinde durulan, insanların gücünü keşfetmek amacıyla çalışmalar yaptığı bir olgudur. İnsanların varoluşu ile birlikte ortaya çıkan dil, zaman içerisinde birçok dış faktörden etkilenmiş, ana yapısını korumakla birlikte bugün binlerce çeşide ulaşmıştır (Akin, 2015: 3).

Türk Dil Kurumu (TDK, 2005), dili “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma”; “Bir çağa, bir gruba, bir yazara özgü söz dağarcığı ve söz dizimi” ve “Düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracı” olarak tanımlamaktadır. Korkmaz’a (2007: 43) göre dil, insanların birbirleri ile haberleşmek için kullandıkları, aynı zamanda değerlere göre değişiklik gösterebilen kendi içinde çeşitli normlara sahip sesler ile örülmüş ve gelişmiş bir sistemdir.

Diller, yaşayan canlı bir varlık gibi kendi kurallarını oluşturarak doğar ve gelişir. Gelişme sürecinde herkesin ulaşabileceği sistematik yapısı ve temel mantığı oturmaya başlar. Süreç, dilin kendi kurallarını oluşturmasını da sağlar. Bu kurallar ve dilin özgün yapısı ile dil bilgisi yapısı oluşur. Dilin işlev ve nitelikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Kaygusuz, 2006: 7-8):

- İnsanlığın başladığı zamandan beri dil vardır.
- Dil, sürekli bir şekilde gelişen, kendi kurallarını belirleyen canlı bir varlıktır.
- Dil, insanların karşılıklı iletişim kurmasını, birbirlerini anlamasını ve kendilerini anlatmasını ve düşüncelerini sağlayan araçtır. İnsanlar kendi benliklerini dil ile yansıtır.
- Dilin insanları birleştirme ve bütünleştirme özelliği vardır. İnsanlar arasında düşünce ve duygusal birliktelik sağlanmasına aracılık ederek aralarında güçlü bir bağ oluşmasını sağlar. Bu bağlamda insanları birleştiren, millet olmayı sağlayan önemli bir işlevi vardır.
- Dil, bir milletin kültürüdür ve kültürel zenginliklerinin temel kaynağıdır.

Toplumsallaşma sürecinde insan kitlelerinin ortak duygular ve düşünceler çerçevesinde toplanması görevini sağlayan dil, insan kitlelerinin millete dönüşmesinde, millet olma bilincinin geleceğe taşınmasında en önemli araçtır. Uzlaşma temelinde bir dizgedir ve insanlar, bu dizge ile aralarında iletişim kurarlar. Dil, aynı zamanda bir kurallar bütünüdür ve kuralları iyi bilmek, dili en iyi şekilde kullanabilmek için bir gerekliliktir (Çolak, 2013: 10-11). Dilin ses, şekil ve cümle yapılarının dilin diğer öğeleriyle anlam yönünden ilişkilerini inceleyen, kuralları ve işleyiş özelliklerini ortaya koyan bilim “Gramer” olarak adlandırılmaktadır (Korkmaz, 2007: 75).

Dil bilgisi, Latince “gramma” (harf ve işaret) ve “grammatica” (harfleri yazma ve okuma sanatı) kelimelerinden gelmektedir. Geçmişte harflerin yazılması ve okunması sanatı olarak bilinen dil bilgisi, sonrasında bir dilin bütün özelliklerinin incelendiği bir bilim alanı olmuştur. Dil bilgisi kendi içerisinde de dört alt dalda ele alınmakta, bu alt dallardaki gelişmeler ile birlikte alt dallar arasındaki ilişkileri kapsamaktadır (Güneş, 2013: 73):

- Ses Bilgisi: Fonetik olarak da adlandırılmaktadır. Dilin seslerini inceleyen alandır.
- Şekil Bilgisi: Morfoloji olarak da adlandırılmaktadır. Dilin kelimelerini konu edinen alandır.
- Cümle Bilgisi: Sözdizimi olarak da adlandırılmaktadır. Kelimeler ve şekiller arasındaki ilişkileri inceleyen alandır.

- Anlam Bilgisi: Semantik olarak da adlandırılmaktadır. Dilin anlam durumlarını inceleyen alandır.

Dil bilgisi, dilin temel becerilerini ve bu becerilerin öğretimi ile ilgili önemli noktalardan birisidir. Konuya yönelik araştırmacıların genel olarak dil bilgisini dilin kurallarını inceleyen, işleyiş ve düzenini açıklama amacı olan bilim dalıdır (Anılan, 2014: 1894). TDK Güncel Türkçe Sözlükte dil bilgisi “Bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tespit eden bilim, gramer” olarak tanımlanmaktadır. Demir (2013: 168-169) dil bilgisi denildiğinde ilk olarak akla Türkçenin cümle bilgisi, biçim ve ses ile ilgili genel kurallarının geldiğini belirtmektedir. Bir dilin dil bilgisi, dilin standart özelliklerinden oluşmaktadır. Dil bilgisinin kuralları, insanların zaman içerisinde gereken kuralları oluşturmaları ya da var olan kuralların dilin gelişimiyle birlikte değişimleri sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Meski (2002: 4) ansiklopedik dilbilim sözlüğüne ve öğretmenlerin tanımlarına göre dil bilgisi tanımlarını aşağıdaki maddelerle özetlemiştir:

- Bir dildeki yapı, morfolojik kategori ve formların sistemi, sözdizimsel kategoriler ve yapılar, kelime oluşturma aracı,
- Dilin yapısını araştıran, çok düzeyli organizasyonunu ortaya çıkaran, kategoriler ve birbirleriyle ilişkilerini ortaya koyan bilim dalı,
- Belirli bir dilde iletişim kurabilmek ve anlaşılabilir olabilmek için uyulması gereken kurallar ve kalıplar bütünü,
- Dilin ilgili formlarının dışında yazım ve söylem yollarını düzenleyen bilim dalı,
- İnsanların birbirlerini anlamak için kullandıkları bir dizi farklı dil kuralları,
- Fikirlerin konuşulan ve yazılan dilde ifade etme biçimlerini yöneten bir dizi kurallar topluluğu,
- Dilin kurallarını inceleyen ve açıklayan bilim dalı,
- Doğru cümleleri kurmaya yardımcı olan bir dizi kural.

Francis (1954:300-301) dil bilgisinin üç farklı anlamını aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

- “Dil bilgisi-1”: Dil bilgisinde ilk tercih edilen anlam, bir dildeki kelimelerin daha geniş anlamları taşıması için düzenlenen resmi kalıplar dizisidir. 5-6 yaşlarındaki çocukların karmaşık formları yetenekli bir şekilde kullanmaları, dil bilgisi kalıplarının çocuk yaşlarda öğrenilebildiğini göstermektedir.
- “Dil bilgisi-2”: Dil bilgisinin ikinci anlamı biçimsel dil kalıplarının tanımlanması, analizi ve formüle edilmesiyle ilgili dilbilim dalıdır.
- “Dil bilgisi-3”: Dilbilimsel görgü kuralları veya bilinen adıyla gramerdir.

Hartwell (1985:109-110), Francis tarafından yapılan üç tanıma Dykema’nın dördüncü bir tanım olarak “okul grameri”ni eklediğini belirtmektedir. Dil ile ilgilenen farklı bilim insanlarının tanımlarına bakıldığında, dil kavramının dilbilim ile ilişkisine dikkat çekildiği ve okul grameri ifadesiyle dilin eğitim öğretim boyutuna vurgu yapıldığı görülmektedir.

Dil bilgisi, dile ait sözcüklerin tür, yapı, cümle içindeki yer ve görevleri, çekimleri gibi kuralların incelendiği bilim dalıdır. Dil bilgisi daha doğru düşünmeye, konuşmaya ve yazmaya yardımcı olur. Dile ait yapıları içermesinden dolayı her dilin ayrı dil bilgisi kuralları vardır (Çeçen ve Mete, 2011: 48).

Dil bilgisi alanında yapılan incelemeler, farklı yaklaşımlarla ele alınmakta, her yaklaşım dilin farklı boyutlarını incelemektedir. Bu yaklaşımlar genel olarak aşağıda sıralandığı gibidir (Şenyüz, 2014: 16):

- Kuralcı (*prescriptive*): Yazı dili kurallarının belirlenmesinde yazı dilinin esas alınarak incelendiği yaklaşımdır.
- Betimleyici (*deccriptive*): Belirli yazı dili kurallarının belirlenmesi yerine dilin belirli zamanlardaki durumunun yargılanmadan ele alındığı yaklaşımdır.
- Tarihsel karşılaştırmalı (*historical comparative*): Dilin tarihsel gelişim sürecindeki aşamalarını karşılaştırmalı bir şekilde ele alan yaklaşımdır.
- Pedagojik (*pedagogical*): Dilin öğretimi ile ilgili süreçte pedagojik dil bilgisinden faydalanılmaktadır.
- Geleneksel (*traditional*): Dil bilgisinin Eski Yunan ve Latin dönemlerine kadar köklerinin uzandığı türüdür.

- Metin bilgisel (*philological*): Yazılı eserlerin, edebiyat bilgisinin ve tarihinin dil bilgisel bakış açısıyla incelendiği yaklaşımdır.

Öğrencilerin okuma, yazma, konuşma ve dinleme gibi dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik öğretim sürecinde dil bilgisi vazgeçilmez unsurların başında gelmektedir (Huchinson vd. 2002: 37).

3.1.2. Dil Bilgisi Öğretimi

Dil bilgisi öğretimi, öğrencilere dil konusunda gerekli bilgilerin aktarıldığı Türkçenin anlama ve anlatma dil becerilerinin yanında bunları destekleyen, açıklayan ve örgütleyen öğretim etkinliklerini kapsamaktadır. Başka bir ifade ile dil bilgisi öğretimi, diğer dil becerileri ile bir bütün teşkil eder. Dil bilgisi, insanlara daha doğru konuşmak, yazmak ve düşünmek adına yardımcı olan bir alandır. Dil bilgisi öğretimi ile öğrencilerin dilin olanaklarını keşfetmeleri, sınırlarını bilmeleri ve dilin gizli gücüne kavuşmaları sağlanmaya çalışılır. Türkçe öğretiminde anlama ve anlatma etkinlikleri ile amaçlara ulaşılmaya çalışılırken dil bilgisi, yazım ve noktalama çalışmaları, bu amaçlara ulaşmayı destekler. Dil bilgisi öğretimi, insanda ana dilini kullanmaya yönelik bir özgüvenin oluşmasına destek olur. Dil öğretiminde standartlaşma sağlar (Erdem, 2007: 18-19).

Dil bilgisi öğretiminde yapılan çalışmalar, öğrencilerin dile ait fonksiyonları anlamalarına, farklı kültürler arasındaki dil farklılıklarını sezmelerine, dilde yaşanan gelişme aşamalarını tanımlayabilmelerine olanak sağlar. Dil bilgisi öğretimi, insanlara ana dillerini nasıl öğrenebilecekleri hakkında bir genelleme sunar (Huchinson vd., 2002: 38). Huchinson vd. (2002: 27-28)'nin öğrenciler üzerinde yaptıkları araştırmada öğrenme zorluklarında çevresel engellemeler ile birlikte dil bilgisi öğrenme becerilerinin gelişmesini olumsuz etkileyen güven eksikliğinin önemli bir rolü bulunmaktadır.

Dil bilgisi dilin kurallarını öğreten bir bilim olduğu için, gençlerin dinlediklerini ve okuduklarını anlamalarında, konuşmalarında, yazmalarında görülen eksiklikler ve dil yanlışları, genelde dil bilgisi öğretiminin eksikliğinden kaynaklanır. Daha çok dil bilgisi öğretmek bu eksikliklerin ortadan kaldırılacağı sanılır. Bu yüzden hemen her ülkede ana dili eğitimi büyük oranda dil bilgisi egemenliği altında bulunmuştur. Bu düşüncenin yanlış olduğunu ifade etmek mümkündür. Okuduğunu, dinlediğini anlamak, daha farklı

bir eğitim ister. Anlatımda karşılaşılan hatalar dil eğitiminde var olan bir takım eksikliklerden kaynaklanmaktadır. Anlatım yanlışları ise dilin çeşitli yönlerindeki eksik eğitimden ileri gelir. Örneğin ‘geliyor’ yerine ‘geliy’ demek ağız yanlışlığıdır; ‘apartman’a ‘ev’ denmesi sözcük dağarcığının kısırlığındandır; doğru kurulmuş olsa da anlamı belirsiz tümceler, bir anlatım yetersizliğini ya da dikkatsizliğini gösterir. Kelimeleri yanlış yazmak dil bilgisi bilmemekten çok yazım eğitimi eksikliği ya da yanlış alışkanlıktır. (Şenyüz, 2014: 18-19). Dil bilgisi öğretiminden verim elde edilebilmesi için dile ait diğer boyutların da eksikliklerinin giderilmesi önemlidir.

Dil bilgisini öğretiminin gerekliliğine inanan öğrenci, dili daha istekli ve çabuk öğrenecektir. Böylece öğrendiği bilgiler de kalıcı olacaktır. Ayrıca Türkçe dil yapıları anlama süreci ve anlama becerileri bakımından çok önemli özelliklere sahiptir. İnsan, sahip olduğu bilgilerin çoğunu çevresini dinleyerek ve okuyarak algılar. Bu algılama sürecinde dilin yapısal özelliklerini bilmesi kolay anlamasını ve anladıklarını yorumlamasını sağlar. Bahsedilenlerin dil bilgisiyle ilgili olduğu düşünüldüğünde, bu durum dil bilgisinin diğer derslerin temeli olduğu anlamına gelir. Diğer derslerdeki başarı dil bilgisi derslerindeki başarıyla paraleldir. Dil bilgisi kurallarını öğrenmede yaşanan eksiklik ya da yanlışlık diğer derslere de yansıyacaktır. Çünkü bireylerin çevrelerini anlayabilmeleri ve kendilerini doğru ifade edebilmeleri için temel dil becerilerini kazanmış olması gerekmektedir. İyi bir dil bilgisi öğretimi bireylere bu temel dil becerilerini kazandıracaktır (Özbulur, 2011: 16). Anlama ve anlatma becerileriyle olan bağlantısı dolayısıyla dil bilgisi öğretimi, bireylerin diğer derslere yönelik performansları üzerinde belirleyici etkiye sahiptir.

Ailede başlayıp okulda pekiştirilen dil bilgisi eğitimi dilin varlığını koruma, devam ettirme, düşünceye şekil verme ve etkili bir iletişim kurma görevini de içine alır. Bu yüzden gerek kişisel, gerekse toplumsal açıdan dil bilgisi eğitimi ve öğretimi yadsınamaz bir önem taşır (Kaygusuz, 2006:14). Dil bilgisi öğretiminin temeli ana dili edinim sürecine dayandığı için dil bilgisinin bireysel ve toplumsal yönünün iç içe girmiş olduğunu ifade etmek mümkündür. Aslında bu dil ile kültürün iç içe geçmiş olma özelliğine benzer.

Uzun cümlelerden oluşan metinlerin çözümlenmesinde dil bilgisi, çok önemli bir yere sahiptir. Dil yapısının işleyiş düzeni bilindiği takdirde kelimeler ve kelime grupları arasındaki bağlantılar anlaşılabilir. Ayrıca sürekli olarak şikâyetçi olunan ve önemli bir kısmı dil bilgisi kurallarıyla ilgili olan anlatım bozukluklarının giderilmesi için, sağlıklı bir dil bilgisi öğretimine ihtiyaç vardır (Erdem, 2007: 24). Dilin, anlam boyutunda da dil bilgisi çok önemli bir yere sahiptir.

Dil bilgisi öğretiminin niteliği, hedef kitleye göre değişmektedir. Bir dilin yabancılara öğretimiyle ana dili olarak öğretimi arasında farklılıklar vardır. Yabancılar, dili kurallara göre öğrenirken ana dili olarak öğrenenler, önce dili öğrenip kullanmakta sonra kurallarını fark etmektedirler (Aytaş ve Çeçen, 2010: 78). Kuramsal bilginin amaç olmadığı dil bilgisi dersini, öğrencilerin Türkçedeki anlama ve anlatma güçlüklerine yardım edecek şekilde ayarlayıp programı da buna göre düzenlemek gerekir. Kullanılacak öğretim yöntemlerinin de bu becerileri kazandırmaya yönelik düzenlenmesi gerekir (Erdem, 2007: 22). Dil bilgisi öğretim sürecinde amaç, o öğretim sürecinin rotasını belirler.

Günümüzde yapılandırıcı yaklaşımı esas alan dil bilgisi öğretimi benimsense de dil bilgisi öğretimi, geleneksel dil bilgisi yöntem ve anlayışından kurtulamamıştır. Bu durum dil bilgisi öğretiminde büyük sorunlara yol açmaktadır. Araştırmalar Türk dil bilgisi ile ilgili çalışmaların geç başladığını göstermektedir. Bugün klasik anlamda kurallarını oluşturduğunu gördüğümüz dil bilgisi incelemeleri, Türkiye’de 1940’lı yıllarda başlamıştır. Dil bilgisi ile ilgili yeterli çalışmalar olmadığından dolayı ve önemi tam olarak kavranamadığından 1930’lu yıllarda dil bilgisi öğretimi programlardan ve uygulamadan kaldırılmıştır. Zaman geçtikçe dil bilgisi çalışmaları hız kazanmış olsa da bugün bile dil bilgisi öğretiminin istenen seviyede olmadığına tespiti çeşitli araştırmacılar tarafından yapılmaktadır. Okullarda öğretilen dil bilgisi kuralları 1940’lı yıllardaki çalışmalara dayanmaktadır. Bu da akademik olarak yapılan dil bilgisi ile ilgili çalışmaların, dil bilgisi öğretimine yansıtılmaması sonucunu vermektedir. Örneğin, akademisyenlerin hemen hepsi tarafından kabul edilen görüşe göre kaynaştırma harfi sadece “y” olduğu hâlde bugün okullarda kaynaştırma harfleri olarak “y, ş, s, n” sesleri öğretilmektedir (Erdem, 2007: 28-29). Dil bilgisine ait kaynaklar arasında bilgi

farklılıklarının olması, dil bilgisi öğretim sürecinde ilgili olan herkesi olumsuz yönde etkilemektedir.

Dil bilgisi öğretimi, öğrencilerde dil bilincinin gelişmesi, dili kurallarına uygun şekilde kullanma becerilerinin kazanılması açısından önemlidir (Erdem ve Başaran, 2010: 323).

3.1.2.1.Dil Bilgisi Öğretiminin Tarihsel Gelişimi

Dil bilgisinin kökeni milattan önceki yıllara kadar dayanmaktadır. M.Ö. 335’li yıllarda Hintli dilbilimcilerin dil bilgisi öğretimi yaptıkları bilinmektedir. M.Ö. 384 yılında doğan ünlü felsefeci ve bilim adamı Aristoteles, dil bilgisinin Batı’daki kurucusu olarak kabul edilmektedir. Dionysos M.Ö. 1. yy’da Dil Bilgisi Sanatı adıyla ilk dil bilgisi kitabını yazmıştır. Romalılar döneminde İskenderiye dil okulunda sözlük çalışması ile birlikte dil bilgisi alanında da önemli çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Orta çağda eğitimin temeli olarak dil bilgisi görülmektedir. Rönesans döneminde İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Almanca gibi bilinen çeşitli dillere yönelik dil bilgisi kitapları yazılmıştır. 1660 yılında Antoine Arnauld ve Claude Lancelot tarafından “Genel Dil Bilgisi ve Mantık” kitabı yayımlanmış, bunu 1662 yılında Antoine Arnauld ve Pierre Nicole tarafından yayınlanan “Düşünme Sanatı ve Mantık” kitabı takip etmiştir. 1767 yılında Nicolas Beauzée tarafından “Genel Dil Bilgisi” kitabı yazılmıştır (Güneş, 2013: 73).

Türkçe ilk dil bilgisi kitabı, bugün elde bulunmayan Kaşgarlı Mahmud’un 11. asırda yazdığı Cevahirü’n-Nahv adlı eseridir. Ebu Hayyan’ın Arap diliyle, Arapça dil bilgisi yöntemine göre düzenlenmiş eseri Kitabü’l-İdrak li Lisani’l Etrak (yazılışı 1312 baskı 1931) ilk Türk dil bilgisidir. Osmanlı Türkçesinde yazılmış ilk dil bilgisi kitabı ise; Bergamalı Kadri'nin Müyessiret-ül-Ulum (1530) adlı eseridir.

3.1.2.2.Dil Bilgisi Öğretiminin Amacı ve İlkeleri

Türkçe dil bilgisi öğretiminin temel amacı, dille ilgili kuralların belletilmesinden çok yaşanan dili kavratmak ve her ortamda Türkçenin rahat bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır (İşcan, 2007: 253).

İlkokul Türkçe derslerinde hedeflenen, öğrencilerin konuşma, yazma, okuma ve dinleme becerilerinin geliştirmesi ve alışkanlıklarının kazandırılmasıdır. Bu hedef doğrultusunda dil bilgisi öğretiminin bir amaç değil, Türkçe derslerinde hedeflenen amaca ulaşmak yolunda kullanılan bir alan, araç olduğu söylenebilir. Çocuklar okul çağına dil kullanmayı becererek gelmektedir. Okul çağında devreye giren dil bilgisi, çocuğun bilinçli olmadan kullandığı bazı kuralları sezmesini, dili daha güvenle kullanmasını, konuşmada ve yazmada kendisini denetlemesini ve değerlendirmesini sağlar (Çeçen ve Mete, 2011: 48).

Dil bilgisi öğretiminin temel amacı, öğrenciler ana dillerini etkin ve güzel şekilde kullanabilmelerini, öğrenme-anlama-anlatma becerilerini geliştirerek çevreyle etkin iletişim kurabilmelerini sağlamaktır. Bu bağlamda dil bilgisi öğretiminin bu becerilerin geliştirilmesinde destekleyici ve yardımcı bir alan olduğu söylenebilir (Dolunay, 2010: 278).

Dil öğretiminin 1990'lı yıllarda birçok bilim dalı tarafından incelenip değerlendirilmesi sonucunda hayati önem taşıdığı görülmüştür. Gelişmiş ülkeler günümüzde gelecek bilimi, davranış bilimi, proje yönetimi, zaman yönetimi, yaratıcı ve eleştirici düşünme, beyin kullanımı, bellek eğitimi, insan mühendisliği, sistem mühendisliği gibi yeni bilim alanları oluşturmakta; bunları eğitimin uygun kademelerine yerleştirmektedirler. Bu bilim dallarının her birinin dil ile dolaylı ya da doğrudan ilgili olduğunun bilincine varılmıştır (Şenyüz, 2014: 38). Bu da dil bilgisi öğretiminin gerekliliğini ve önemini yitirmeyeceğini ortaya koymaktadır.

Dil bilgisi öğretiminin amacı, Türkçeyi kuralları ve özellikleri ile öğrenciye tanıtarak öğrencilerin bilinçli bir şekilde Türkçenin temel becerilerini kazanmalarını sağlamaktır. Dil bilgisi konuları bu noktada dil becerilerini destekleyici bir unsur olarak ana dili öğretimindeki yerini alır. Dil bilgisi öğretiminin diğer becerilerden bağımsız bir şekilde yapılması, öğretimin doğallıktan, canlılıktan ve işlevsellikten uzaklaşmasına kuru, soyut ve ezbere dayalı bir öğrenmenin ortaya çıkmasına sebep olur. Bu anlayışla yapılacak dil becerilerinden uzak, gramere dayalı bir öğretimin her şeyden önce hayattan kopuk olacağı unutulmamalıdır (Derman, 2008: 7). Hayattan kopuk bir öğretimin birey tarafından içselleştirilmesinin zorlaşacağı bilinen bir gerçektir.

Başkan (1975: 437) da dil bilgisi öğretiminin, dil öğrenildikten sonra ortaya çıkabilecek sorunların düzeltilmesi ve aksaklıkların onarılması konusunda yararlı olabileceğini belirtir (akt: Aytaş ve Çeçen, 2010: 82). Grameri anlama, öğrencilerin dil öğrenimindeki gelişimleri için öncelikli hedeflerden biridir. Gramer öğreniminden uzak bir dil ediniminin eksik olduğu kesindir (Meskhi, 2002:2). Dilin kullanımı konusunda ortaya çıkabilecek her türlü aksaklıkta gramer öğreniminin gerekliliği hissedilmektedir.

Modern öğretimde, dil bilgisi öğretiminin amacı, dile ait birtakım kurallar ve ilkeleri öğretmekten ziyade dilin doğru ve etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamaktır. Dil bilgisi, bir amaç olarak ele alındığında dil bilgisi öğretimiyle ilgili hedeflere ulaşmakta sıkıntı çekilir. Metin işleme sürecinde amaç, metni doğru anlama ve anlamlandırmadır. Metinden edinilenlerin konuşma ve yazma becerilerinde kullanılmasında, dil bilgisi bu amaca hizmet eden bir araç niteliği taşır. Dil bilgisi öğretimi, ortaokul seviyesinde (5-8. sınıflar): Türkçe dersleri; lise seviyesinde (9-12. sınıflar) ise: Dil ve Anlatım dersleri adı altında yürütülmektedir. İlköğretim 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Türkçenin kurallarıyla ilgili kazanımlar aşamalı bir biçimde, her sınıf seviyesinde (6, 7 ve 8. sınıflar) farklı verilmiştir. Dil bilgisinde basitten karmaşığa ve aşamalı olarak ilerleyen bir sıra izlenmiş olup konuların birbiriyle olan ilişkileri gözetilmiştir. Bu açıdan bakıldığında program, dil bilgisi amaçlarını/kazanımlarını sıralamada aşamalılık ve öncelik – sonralık ilkelerini dikkate almıştır (Durukan, 2011:38). Bu ilkeler dil bilgisi öğretimi sürecinin sistemli olmasını ve öğrenen ile öğretmenin işinin kolaylaşmasını sağlar.

Metin temelli dil bilgisi çözümlemelerinde cümle esas alınmalıdır. Cümle, kurgusu bakımından dil bilgisinin bütün konularının rahatlıkla anlatılacağı bir nitelik taşımaktadır. Özellikle ilköğretim kademesinde yapılan dil bilgisi uygulamalarında; ses bilgisi, şekil bilgisi, söz dizimi ve anlam bilimiyle ilgili konular ele alındığından cümle, bu alanların öğretimine kolaylık sağlar. Ayrıca öğretilen konuların öğrencinin anlama ve anlatma becerilerinin gelişmesine katkısının olması gerekir. Kelimeler ve kelime grupları ancak cümle içinde bir anlam çerçevesi kazandığından cümle olmadan anlam ilişkisi kurulması mümkün değildir. Hatta edatlar ve bağlaçlar gibi bazı dil bilgisi konuları sadece cümle içinde ortaya çıkmaktadır (Erdem, 2007: 31). Bu da dil kurallarının işlevsel olarak verilmesi gerekliliğinin göstergesidir.

Türkçe derslerinde, diğer derslerde olduğu gibi kesin olarak ezbercilikten kaçınmak gereklidir. Türkçe öğretiminde başarı sağlanabilmesi için birtakım kuralların, tanımların öğretilmesi, ezberletilmesi hiçbir anlam taşımaz. Bir öğrencinin, noktanın ve büyük harfin nerelerde kullanılacağını, sıfatın ve zarfın tanımını, fıkranın, makalenin özelliklerini ezbere bilmesinin bir yararı yoktur. Böyle bir öğretim tarzı, belleği yıpratmaktan, zamanı boşa harcamaktan, dersi öğrenci için sevimsiz kılmaktan başka bir işe yaramaz. Türkçe öğretiminin amaçlarına ters düşer. Önemli olan, öğrencinin Türkçeyi doğru olarak bilinçle ve özenle kullanmayı alışkanlık haline getirmesi, okuduğu veya dinlediği bir parçada işlenen fikri ya da duyguyu kavrayıp sezebilmesi, okuduklarından zevk alabilmesidir (Özbay, 2007: 150). Her öğretim alanının öğretim sürecinde dikkat edilmesi gereken temel ilkeleri bulunmaktadır. Türkçe dil bilgisi öğretimiyle ilgili başlıca ilkeleri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

1. Dil bilgisi öğretiminde, tümevarım yöntemi uygulanmalıdır. Dil, öğrencinin de kullanıldığı bir sistemdir, bu sisteme egemen olan birçok kurallar vardır. Dil bilgisi dersi bu sistemin kurallarını açıklamalıdır. Dil bilgisi kuralları sözden ve yazıdan ayrı, hazır sonuçlar olarak öğretilemez, böyle bir öğretim, dil kurallarını ezberlemeye alıştırılır, uygulama gücü kazandırmaz. Öğretmen önce, öğreteceği sorunu saptar. Bu sorun üzerinde örnekler bulur. Örnekler konuşmalardan okuma parçalarından, dil bilgisi kitaplarından alınabilir. Bunları öğrencilere inceletir, benzerliklere dikkat çeker. Benzerlikler, bir kural olarak öğrencilerle birlikte saptanır. Böylece öğretim, gözleme dayanan bir tümevarım yöntemi izlemiş olur. Gözlemlerde, kural çıkarmalarda öğrencilerin eski bilgilerine dayanılır, başka bir deyişle bilinenden bilinmeyene gidilir.
2. Dil bilgisi öğretiminde gözetilecek en önemli ilke, en çok kullanılan kurala, en çok yer verilmesidir. Pek çok alanda olduğu gibi dil bilgisi öğretiminde de ihtiyaçlar önemli hareket noktasıdır.
3. Yalnız dil bilgisi kurallarının öğretilmesiyle yetinilmez, bunların öğrencide birer beceri ve alışkanlık durumuna gelmesi için alıştırmalar yaptırılmalıdır. Öğrencinin yazma ödevlerinde ve başka etkinliklerde bu kurallara uyması izlenmelidir. Öğrencinin yaptığı yanlışlar, bu kurallarla açıklanıp düzeltilmelidir.

4. Öğretmen, dil bilgisi konularını ve sorunlarını yalnız yazma ödevlerinden almayabilir. Öğretmek istediği konuları, okuma dersinde incelenen yazılarda da gösterip bunları öğrenmeyi bir ihtiyaç olarak öğrencilere duyurabilir. Sorunların işleniş sınırlarını öğrencilerin sınıf düzeyleri ve ilgileri belirler. Dil bilgisi konuları, bir sınıfta bitecek yalın sorunlar değildir.
5. Kuralların öğretilmesinde öğrenciyi doyuracak, kuralı doğru kullanmaya yetecek derinlikte bilgi verilmeli, sorunu açıklayacak, tanıtacak zengin örnekler, değişik durumlar üzerinde çalışılmalıdır. Örneğin, nesneyi “Ali camı kırdı.” cümlesinde tek bir sözcük (camı) olarak öğrenen öğrenci, bu ögeyi hep tek sözcük olarak arar. Oysa Türkçede bu nesne “pencerenin camını” biçimlerinde görülebilir. Ancak böyle örneklerle zenginleştirilmiş bir öğretim, öğrencinin dile egemenliğini sağlayacaktır.
6. Düşüncelerimiz, cümle olarak anlatılır ve cümle olarak biçimlenir, sorunlar bu biçimlenmelerde, cümle içinde belirir. Noktalama işaretleri cümle dışında açıklanamaz. Ad durumları, eylem çekimleri cümleye kolayca bağlanır. Adla, sıfatla betimlemeler de örnek olarak alınacak cümle içinde açıklanmalıdır.
7. Dil bilgisi gözlemleri, alıştırmaları yapay örnekler üzerinde yaptırılmamalıdır. İnceleyeceğimiz örnekler; yazarlarımıza ait eserlerden seçilmelidir. Konuşmalarda geçen sözler de örnek alınabilir. Dil bilgisi alıştırmaları her biri başka bir konuyla ilgili, birbiriyle bağlantısız, sadece dil bilgisi dersi için hazırlanmış cümle ve sözcükler üzerinde yapılmayacaktır.
8. Dil bilgisi dersi, başka ana dili etkinliklerine bağlı olarak okutulmalıdır. Dil bilgisi kuralları dilde yaşar ve dilin kullanılışını düzenler. Bu niteliğiyle dil bilgisi dersi, dilin incelendiği okuma dersine ve dilin kullanıldığı anlatım etkinliğine kendiliğinden bağlıdır. Öğretmen dil bilgisi çalışmalarını, okuma ve anlatım etkinliklerine gözlem, sorun bulma, alıştırmaya, uygulama ve yanıtları düzeltme yönlerinden bağlamalıdır. Şu var ki, dil bilgisi sorunlarının ayrı ders saatlerinde incelenmesi gerekir; çünkü bu sorunlar ayrı zaman alacak ölçüde geniş ve önemlidir. Ayrıca, başka derslerin ve konuların içine sıkıştırılması, hem dil bilgisi konusu için verim alınamamasına hem de diğer etkinliklerin verimsiz geçmesine sebep olabilir.
9. Öğrencilerin ellerinde bir dil bilgisi kitabı bulunması yararlıdır. Konular sorun olarak, sıra gözetilmeden ele alınsa bile, öğrenciler kural, örnek ve alıştırmaya

için bir kitaba başvurmak gereğini duyarlar. Dil bilgisi konularının bir defter üzerinde işlenmesi gerekir. Öğrenci bu defterde örnekleri, çıkarılan kuralları, alıştırmaları bir arada bulur. Bu amaçla Türkçe defterinin bir bölümü kullanılabilir. Türkçe defterinin bir bölümünü kullanmak, başka etkinlikler sırasında kurallara kolaylıkla bakarak, dil bilgisini başka etkinliklere bağlama olanağı yaratması bakımından da yararlıdır.

10. Dil bilgisi öğretimi, ezberden arındırılarak yapılmalı ve işlevsel bir yapıda uygulanmalıdır. Türkçe dersinde başarı sağlanabilmesi için birtakım kural ve tanımların öğrenilmesi, ezberletilmesi hiçbir anlam taşımaz. Bir öğrencinin sıfatın, zarfın tanımını bilmesinin ona bir yararı yoktur. Dil bilgisi öğretiminde böyle bir yol izlenmesi, belleği yıpratmaktan, zamanı boşa harcamaktan, dil bilgisini öğrencinin gözünde sevimsiz kılmaktan başka bir işe yaramaz (Erdem, 2007:24). Öğrencinin öğrenme isteğinin ortadan kaldırıldığı bir dil bilgisi öğretim sürecinde, verimin alınamayacağı ihtimali yüksektir.
11. Bir bilgi değil, beceri alanı olan Türkçe öğretiminde bilgilerin beceriye dönüşmesi esas olduğundan dil bilgisi de beceriye dönüştürülmelidir. Bunun için öğrenilen dil bilgisi konuları, yazılı ve sözlü anlatımda kullanılır hâle getirilmelidir.
12. Dil bilgisi, Türkçe dersinin anlama ve anlatma becerileriyle birlikte ele alınmalıdır. Uygulamada kolaylık olsun diye okuma, dinleme, dil bilgisi, yazma, konuşma gibi bölümlere ayrılmış görünen beceriler arasında sıkı bir bağlantı bulunmaktadır ve bu becerilere birbirlerini tamamlayıcı birer öge olarak bakılmalıdır (İşcan ve Kolukısa, 2005: 300).
13. Dil bilgisi öğretimini somutlaştırmak için metinden veya en azından cümleden hareket edilmelidir. Buna dayanarak dil bilgisi öğretiminde ayrı metinler kullanılmamalı, Türkçe derslerinde kullanılan metinler esas alınmalıdır. Uzun süre kural verme yerine sezdirme yolundan yararlanarak dil bilgisi işlevsel olarak öğretilmelidir (Öz, 2001, 259). Kuralın önce sezdirilmesi daha sonra verilmesi, öğrencide o kurala olan ihtiyaç hakkında bilinç oluşturur.
14. Dil bilgisi öğretiminde dilbiliminin verilerinden faydalanılmalıdır. Dil bilgisinin durağanlığına karşın dilbilim sürekli kendini yenileme çabasıdadır. Özellikle ülkemizde dil bilgisi, hazır yazılı unsurlarla ele alındığından zamanla durağanlaşmıştır. Dünyada da son zamanlarda dilbilim çalışmaları

daha zenginleşmiştir. Dil bilgisi öğretim sürecinde, dilin ihmal edilen herhangi bir boyutu beceri alanlarında mutlaka kendini belli etmektedir.

15. “Yeni bilgiyi önceden var olanla birleştirip yeniden inşa ederek yapılandırıcı bir yol izlemek ve edinilen yeni bilginin başka alanlara transferini sağlamak esas olmalıdır” (Karagöz, 2013:15). Bu durum Türkçenin ana dili olarak eğitimi sürecinin temel felsefesini ifade eder.
16. Dil bilgisi çalışmalarının amacı, dille ifade gücünü artırmak, dilin çok boyutluluğunu ve dili bilinçli kullanmayı sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için yapılan çalışmalar; dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin tamamlayıcısı olarak görülmelidir. Bu nedenle dil bilgisi ve yazım kurallarının, dil becerilerinin kazandırılmasıyla ilgili etkinliklerin tümünde uygulanması göz ardı edilmemelidir (Özbay, 2007:135-145). Dil bilgisi kuralları ve yazım kuralları becerilerden bağımsız olarak ele alındığında soyut ve kuru bilgidir.
17. Dil bilgisi konuları ile edebiyat incelemeleri arasında eşgüdüm sağlanmalı, öğrencilerin dilin özelliklerinden hareketle üslup çalışmaları yapmaları sağlanmalıdır.

3.1.2.3.Dil Bilgisi Öğretiminin Ana Dil Eğitimindeki Yeri ve Önemi

Öğrenciler, ana dillerini okul ortamından önce ailede, dil bilgisini öğrenmeden de edinmektedirler. Bir dili sadece günlük hayatta meramını ifade edecek kadar bilmek, o dilin ana dili eğitiminin amacı değildir. Amaç: Ana dilini kusursuz bir şekilde kullanmasını sağlamaktır. Bireyin, ana dilini kusursuz bir şekilde anlaması ve kullanabilmesi için dilin kurallarını doğru öğrenmesi ve dil yanlışlarından da korunması gerekir. Bunun için de bir dil bilgisi eğitime ihtiyaç vardır. Dilin işlendiği metinlerden hareketle kuralları öğretilecek, böylece öğrencinin, öğrendiği dil yapılarını bu kural ve temeller üzerine bina etmesi sağlanacaktır. Böylece dil bilgisi kurallarının ana dilini doğru kullanmada bir mihenk taşı olduğu gerçeği anlaşılacaktır (Çeçen, 2007: 5). Dilin kusursuz bir şekilde kullanımının hedeflenmesi dil bilgisi öğretiminin önemine önem katar.

Dilin ilk edinim süreci her ne kadar ailede öğrenilmeye başlansa da gerçek anlamda dilin kural bilgisinin öğrenilmesi örgün eğitim kurumlarının ilk basamağından itibaren gerçekleştirilir. Konuşma, okuma, yazma, dinleme gibi temel dil becerilerinin bilimsel temelleri buralarda atılır. Ana dili edinimi ilköğretim çağının sonunda tamamlanır. İlköğretim, yazı ve konuşma dili ile doğru seslerinin temel özelliklerinin kavratılması açısından oldukça önemlidir. Bu dönemlerde doğru öğretilmeyen bilgiye ait yanlışların ilerleyen dönemlerde düzeltilmesi çok daha zor ve uzun bir çabayı gerektirmektedir (Ergenç, 1994:13'den akt. Erkınay, 2010: 9). Dilin etkili ve bilinçli bir şekilde kullanılmasını sağlamak için dil eğitiminin küçük yaşlarda başlaması gerekmektedir. Yapılan araştırmaların sonuçları değerlendirildiğinde, ilköğretimden yükseköğretime kadar dilin etkili ve bilinçli kullanılması konusunda sorunların yaşandığı da bilinen bir gerçektir (Kolaç, 2008:443). Bu yönüyle süreç çok boyutlu ve pek çok unsurdan etkilenen bir alan görünümü arz etmektedir.

Birey ve toplum hayatında son derece önemli etkilere sahip olan ana dilini etkin kullanabilme becerisi; sağlıklı iletişim kurma, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşma, bilgi edinme için zorunludur. Ana dilinin etkin kullanımı, hem bireyin toplum içinde diğer bireylerle iletişim kurmasını, hem de eğitim alanındaki öğrenmelerin gerçekleşmesini sağlar (Ünalın, 2001:5).

“Bir dili oluşturan yapısal ve işlevsel kurallar bütünü, dilin gramer yapısında gizlidir. Bu yüzden ki insanın ana diline hâkimiyeti, dilin gramer yapısına hâkim olması demektir. Bir dilin gramer yapısına sahip olmak, sadece formal yollarla gerçekleşmez. Kişi, ana dilini anlamaya ve konuşmaya başladıktan sonra dilin gramer yapısını da algılamaya başlar. Ancak bir kişinin tam olarak ana diline hâkim olması için o dilin dil bilgisi kurallarını da içselleştirmesi gerekir. Ayrıca ana dilinde kişinin ait olduğu toplumun kültürel ve tarihî bağlarını da algılaması mümkündür. Çünkü dil öğretimi aynı zamanda kültür öğretimidir” (Erdem, 2007: 21).

Ailesinden ve yaşadığı çevreden türlü şekilde ana dilini öğrenen bireyler okul dönemine kadar öğrendiklerini gelişigüzel kullanabilmekte ve kendilerini ifade edebilmektedir. Ana dilimizi dil bilgisi eğitimi almadan konuşabildiğimiz için, ana dili öğretiminde dil bilgisinin pek önemli olmadığı düşünülmektedir. Ancak okul dönemiyle birlikte bireyler, programlı bir eğitim öğretimle ana dillerinin inceliklerini ve kurallarını kavrayacak, böylece anlama ve anlatma kabiliyetleri artacaktır. Bu kuralların öğretilmesini sağlayan bilim dalı da dil bilgisidir (Karagöz, 2013:6). Dil ile kültür iç içe

olduğundan, dilin kurallarının öğretimi bireyi toplumsal geçmişine bağlayıp gelecekte de modern ve aydın birey olması konusunda bilinçlendirir.

Türkçe, parçadan bütüne, basitten karmaşığa, kolaydan zora sistematığı içerisinde kurulmuş, zengin bir dil olması sebebiyle belirli bir mantık dokusu doğrultusunda öğretilmelidir. Böyle bir sistematığın öğretimin gerçekleştirilmesi ancak temelde belirli bir sistemle, yani dil bilgisi öğretimiyle mümkündür. Bu da dil bilgisi öğretiminin Türkçe içerisindeki yerini ve önemini tam olarak ifade eder (Kaygusuz, 2006:15). Sağır'a (2002:6) göre, Türkçe dersi oldukça önemli bir derstir. Okuma, anlama ve anlatım gücünü geliştirir. Türkçe derslerinde bireylerin dil becerisini güçlendirmesi ve kullanım becerisini yükseltmesi amaçlanır. Öğrenci zaten farkında olmadan küçüklükten itibaren dili edinmiş ve kullanır halde okula gelir dolayısı ile okullarda verilen Türkçe öğretiminde dilin inceliklerini ve güzelliklerini sezdirerek kullandırılması gerekmektedir. Anlama ve anlatma becerilerinin gelişimine hizmet eden Türkçe dersi, dilin kurallarının öğretimiyle sanatsal yönünün de fark edilmesine olanak sağlar.

Türkçe kurulum kuralları itibariyle sistemli, matematiksel, mantığa dayalı, işlevsel bir dildir. Dil bilgisi öğretimi, Türkçe öğretimi içerisinde önemli bir yer kaplar. Aynı zamanda Türkçe dil kurallarının bütünü, Türkçe dil bilgisi olarak ifade edilebilir. Bu yüzden dil bilgisi öğretiminden kasıt Türkçe öğretimidir. Türkçe öğretimiyle Türkçe dil bilgisi öğretimi iç içedir, ayrı düşünülemez. Dil bilgisi, Türkçenin geçmişten günümüze bir akıl ürünü olan ve tarihin derinliklerinden gelen kurallarını ortaya koyup devam ettirir; dil bütünlüğü de sağlar. Farklı coğrafyalarda kullanılan değişik ağız ve şivelerin Türkçenin esas kurallarına zarar vermesini dil bilgisi engellemektedir. Bu durum dil bilgisinin Türkçe açısından birleştirici etkisini açıklamaktadır. Değişik ağız ve şivelerin konuşulduğu yerlerde de dil bilgisi kuralları geçerliliğini korumaktadır. Aynı mantık üzerindedir ve değişkenlik göstermez. Bu sebeple Türkçenin mantık yapısını sürdürmek ve doğru kullanımını sağlamak amacıyla Türkçe öğretimi, dil bilgisi öğretiminden yoksun olarak düşünülmemelidir (Kaygusuz, 2006: 20). Türkçe derslerinde öğretimi yapılan dil bilgisinin, hem öğrenen bireylere hem de dilin kendisine yönelik tartışılmaz faydaları vardır.

Türkçe dil bilgisinin sistematik olarak sahip olduğu kurallar bütünüünün öğretim sürecindeki etkisi üzerinde farklı kaynaklar tarafından durulmuştur. Sağır (2002: 7), dil bilgisi öğretimiyle ilgili şunları ifade etmiştir: “Konuşulanları, okunanları, dinlenenleri, izlenenleri anlama önce dil bilgisinin konularıdır. Önce kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin, paragrafların anlamlarını; anlam ve görev ilişkilerini bilmek gerekir. Bu, metnin anlaşılması için şarttır. Dil bilgisine ait bu birimlerle anlam arasındaki ilgi iyi kavratılarak, sağlam ve tutarlı anlatımın ne olduğu sezdirilerek dilin kullanımı konusunda bireye güven kazandırılmalıdır.” Anlam, dilin en önemli boyutlarından biri olduğundan dil bilgisinden bahsedilen yerde ilk akla gelen kavramlardan biridir.

Dil, birbirlerinden etkilenen ilişkisel bir sistem, dil bilgisi de bu sistemin açıklayıcısıdır. Dil bilgisi, dilin sistemini oluşturan kuralları bulmayı, bunları tutarlı bir biçimde açıklamayı amaçlayan çalışma alanıdır. Dil bilgisi şu iki ayrı işlevi gerçekleştirmekte kullanılabilir: “Bireyin ana dilinin yapılarını, olanaklarını öğrenerek açık, sağlam ve daha etkili bir iletişim gerçekleştirmesini sağlamak; ikinci bir dil -yabancı dil- öğreniminde o dilin dizgesini oluşturan kuralları kavrayıp ana diliyle karşılaştırmasını olanaklı kılmaktır. Dil bilgisi öğretiminin izlencesi, bu iki amaca uygun olarak düzenlenmelidir. Amaç, dil bilgisi öğretmek değil, içinde yaşanan dili kavratmaktır” (Adalı, 1983: 35).

Dil bilgisi, ana dili eğitiminin amaçlarından biridir. Dil bilgisi aynı zamanda bir dilin sesleri, sözcük türleri, sözcük yapıları, cümle yapıları ve cümle içindeki görevleri, çekimleriyle ilgili kuralları inceleyen bir bilim dalıdır. Dil bilgisinin bu unsurları dil becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olur. Kişi, ana dilini kullanmaya başladıktan sonra o dilin gramer yapısını da algılamaya başlar. Bireyin ana dilini bilmesi, o dili oluşturan dil dizgelerinden haberdar olmasıyla mümkündür. Bir dili oluşturan yapısal ve işlevsel kurallar bütünü, onun gramer yapısında mevcuttur. Bu yüzden insanın ana diline olan hâkimiyeti ölçüsünde, onun gramer yapısına hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bir kişinin ana diline tam olarak hâkim olması için o dilin dil bilgisi kurallarını da içselleştirmesi gerekir. Ayrıca ana dili edinimin sürecinde kişinin ait olduğu toplumun kültürel ve tarihî bağlarını da algılaması mümkündür. Çünkü dil öğretimi aynı zamanda o dille iç içe olan kültürün de öğretimidir (Erdem, 2012: 234). Dil bilgisi kurallarının içselleştirilmesi sürecinde, o kuralların işlenmiş halde bulunduğu kültürel ve tarihi

malzemeler devreye girer. Böylece dil bilgisi öğretimi de işleve dönük ve ezberden uzak olarak karşımıza çıkar.

Dil eğitiminin temel amacı, kişilerin düşünme ve iletişim becerilerini geliştirmektir. Dille ilgili iletişimin bir yönünü anlama, öteki yönünü anlatma oluşturur. Bu nedenle bütün ülkelerin eğitim sistemlerinde, dil eğitime, özellikle ve öncelikle ana dili eğitime büyük önem verilmektedir. Çünkü dil, kültürün temel ögesidir ve insanları toplum içinde birbirine yaklaştıran en güçlü araçtır (Kavcar, 1998:12'den akt. Özbay, 2007: 136). Dilin iletişim aracı ve kültür taşıyıcısı olma özelliği dilin toplumsal yönünü ifade eder.

Dilin doğru ve düzgün kullanılması konusunda sık sık yanlışlarla karşılaşıldığından dil bilgisi; herkesi, özellikle de öğrencileri çok yakından ilgilendirmektedir. İşte bu yüzden; ses bilgisi, biçim bilgisi, söz dizimi, anlam bilgisi gibi konu alanlarından oluşan dil bilgisi, dilimizin doğru kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu durumda öğretmenlere düşen görev ve sorumluluk, hem Türkçenin dil bilgisini çok iyi bilmek, hem de onu öğrencilere çok iyi öğretmektir (Kavcar vd., 1998:74'den).

Türkçe; bireyin okuma, anlama ve anlatma gücünü geliştiren bir derstir. Bu derste ana dili eğitimi ve öğretimi verilerek bireyin bu alanlarda, dilin kullanımı konusunda geliştirilmesi amaçlanır. Bir bakıma okul öncesinde farkında olmadan edinilen ve kullanılan dil; okullarda, özellikle Türkçe derslerinde, bir sistem içinde verilerek incelik ve güzellikleri kavratılmaya çalışılır. Öğrencilerin zihin ve ruh gelişimlerinde iyi bir ana dili eğitimi ve öğretiminin verildiği Türkçe dersinin rolü, hiçbir dersle ölçülemeyecek kadar büyüktür. Türkçe dersi çerçevesinde dil bilgisinin gerekli ayrıntılarına yer verilerek güzel anlatımların, metinlerin oluşmasında ana dilinin katkısı öğrencilere hissettirilir. Anlama ve anlatma becerileri denilen dört temel dil becerileri ile dil ilişkileri sezdirilip kavratılmadan sağlıklı bir ana dili eğitimi ve öğretiminin gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Bunları gerçekleştirme alanı da Türkçe dersidir (Özbay, 2007: 139-140). Dil bilgisi kuralları ile anlama ve anlatma becerilerini kapsayan Türkçe dersi, verimli geçirildiği takdirde diğer dersler üzerinde de olumlu etkisini gösterecektir.

Türkçe dersi kendi içinde bir bütündür. Ders, her ne kadar okuma, yazma, konuşma, dinleme gibi birtakım alanlara ayrılmışsa da öğretim sırasında bu alanları ayrı birer dersmiş gibi düşünmek, haftalık çalışmaları ayrı ayrı düzenlemek ve yürütmek doğru değildir. Bazen sınıf ortamında öğrencilerle ilgili herhangi bir durumdan kaynaklı olarak ders saatinin önemli bir bölümünü dil bilgisi çalışmalarına ayırmayı gerektirebilir. Ancak böyle durumlarda bile dil öğretiminin bir bütünlük içinde yapılması gerekir (Kavcar vd., 1998:11).

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) dil bilgisi öğretiminin, ana dilde amaçlanan çeşitli anlama ve anlatma becerilerini kazandırmadaki etkisi araştırılmıştır. Thomas H. Briggs “Dil bilgisi, öğrenciye yarardan uzak, bir zihin disiplini getiriyor” demektedir. Hoyt, Rapaer ve Storm, dil bilgisinin “yazın sanatını kavramaya, değerlendirmeye yararı olmadığını” belirtmişlerdir. Boreas, dil bilgisinin başka dersleri anlamakla ilgisini araştırmış, “matematik öğrenmeye yararının, yazılı ve sözlü anlatımda beceri kazandırmaya etkisinden daha çok bulunduğu” kanısına ulaşmıştır. Bunu destekleyen başka araştırmalar da bulunmaktadır. Son yıllarda yapılan araştırmalar, dil bilgisi öğretimi ile yazma yeteneği arasında zayıf bir bağ olduğunu göstermiştir. Yetenekli yazarlar arasında bir cümleyi tam olarak çözümleyemeyenler çok görüldüğü gibi, bir düşünceyi yeterince anlatamayan, fakat cümleleri çok iyi çözümleyenlere de rastlanır. Dil bilgisi öğretimi, yazma yeteneğini, kendi başına geliştiremez (Göğüş, 1978:337-338). Hangi alanlara ne gibi katkısının olduğunun uzun süre dilciler arasında tartışıldığı dil bilgisi öğretimi, günümüzün modern eğitim anlayışında hak ettiği ilgiyi görmektedir.

3.1.3. Dil Bilgisi Öğretiminde Temel Yaklaşımlar, Yöntemler ve Teknikler

Bu konu çerçevesinde, geçmişten günümüze dil öğretiminde kullanılan yaklaşımların, dil bilgisi ve dil bilgisi öğretim sürecini nasıl değerlendirdiklerini incelemek yerinde olacaktır. Bu yaklaşımların irdelenmesi de karşılaşılan birtakım dil bilgisi konularının öğretimindeki sorunlara da çözüm bulabilmek açısından da önemlidir.

Dil bilgisi öğretimine yön veren, dil öğretimi yaklaşımlarının dil bilgisi öğretimine olan bakış açıları olmuştur. Dil bilgisi öğretimi için geçmişten bugüne çeşitli

yaklaşımlar sergilenmiştir. Bunlar; davranışçı, bilişsel ve yapılandırmacı olmak üzere üç grupta değerlendirilebilir. İlk olarak davranışçılık, sonrasında bilişselcilik ve son olarak da yapılandırmacılık; ülkemizdeki öğretim programlarının hazırlanmasına ve dil bilgisi öğretimi sürecine yön vermiştir.

Eğitim sistemimizde davranışçı yaklaşım, eğitim öğretimin her basamağında ve her disiplinine yerleşmiş ve uzun yıllar varlığını devam ettirmiştir. 1981 Türkçe Öğretimi Programı, davranışçı yaklaşımı temele almıştır. Ezberci üslubu nedeni ile bu yaklaşım, uzun yıllar tartışılmıştır. 1981 programında zaman zaman yapılan değişiklikler programı kimi zaman bilişsel yaklaşıma kaydırmıştır yalnız istenen sonucun elde edilememesi yapılandırmacı yaklaşımı ön plana çıkarmıştır. Bu yaklaşımları incelemek ve tek tek varsayımlarını belirtmek yerinde olacaktır.

3.1.3.1.Davranışçı Yaklaşımda Dil Bilgisi Öğretimi

Onan'ın (2012: 72-73) belirttiği gibi, dil bilgisi öğretimine davranışçı yaklaşımın bakış açısı, davranışçı psikolojinin temelinden gelmektedir. Bu yaklaşımla davranışçı yaklaşımın koşullanma süreci, dil bilgisi öğretimine de aktarılmaya çalışılmıştır. Davranışçı yaklaşımda dil bilgisi, uyarı-tepki şeklinde öğretilir, anlayışından hareket etmiştir. Bu bağlamda da öğrencilere çeşitli alıştırma ve tekrarlar yaptırma yoluna gidilmiştir. Böylelikle kurallar öğretilmeye çalışılmıştır.

Davranışçıların benimsediği bu yaklaşım, öğretimde her unsuru etkilemiş ve egemenliği altına almıştır. Davranışçı yaklaşımın birçok araştırmacı tarafından eleştirilmesinin sebeplerinden biri dil bilgisi öğretiminin metinlerden bağımsız olarak gerçekleştirmesidir. Ezberin esas olduğu bu yaklaşımda kuralların, okuma ve dinleme becerileri ile bağlantısı kurulmamış; kurallar daha çok konuşma ve yazma becerileri ile ilişkilendirilmiştir. Davranışçı yaklaşımın belirlemiş olduğu öğretim ilkeleri, laboratuvarlarda hayvanlara yapılan çeşitli deneyler sonucunda ortaya konmuştur. Hayvanların öğrenme sürecinden elde edilen bilgiler ışığında insanların öğrenme süreci açıklanmıştır. Bu yaklaşıma göre öğrenme sürecini uyarıcı-tepki bağı olarak açıklamak mümkündür.

Öğretmen, davranışçı yaklaşımda öğretim sürecine önce kuralları vererek başlar. Daha sonra verilen kuralları örneklerle pekiştirmeye çalışır. Ardından konu ile ilgili sorular sorarak öğrencilerden dönüt sağlar. Alınan geri bildirimlerin doğruluk derecesiyle öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol eder. Bu tımdengelim yöntemi ile gerçekleştirilen bir süreçtir.

Davranışçı yaklaşıma göre öğretim süreci, ezbere dayalı ve sınava yönelik olmakla beraber aynı zamanda da yaklaşım; okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerini önemsememektedir. Kazanımların, alışkanlık haline dönüşüp dönüşmemesi ile ilgilenmeyen bu yaklaşım, dil öğretimi sürecinde de dil hassasiyeti oluşturmaktan uzaktır.

Uzun yıllar ılıkemizde davranıcı yaklaşım ışığında dil bilgisi öğretimi gerçekleşmiştir. Yakın geçmişten itibaren modern yaklaşımların geliştirilmesiyle ılıkemizdeki eğitim sisteminde de birtakım yenilikler olmuş ve uyum çalışmaları geliştirilmeye başlanmıştır. 2005 yılında hazırlanan program, davranışçı yaklaşımdan uzaklaşarak yapılandırmacı yaklaşım temele alınarak hazırlanmıştır. Program ve yaklaşım değışikliğı 2005 yılında yapılmasına rağmen öğretim sorunlarının hala devam ediyor olması ise eğitim sisteminde davranışçı yaklaşımın bütün izlerinin silinememiş olmasıdır. Öğretim programlarının ve alanın öğretimi ile ilgili olarak diğeri unsurların teorik altyapısı yapılandırmacı yaklaşıma göre oluşturulmuş olsa bile uygulamada tam olarak karşılık bulamamıştır. Bu nedenle ezberci eğitimden tamamen uzaklaştıldığını söylemek doğru olmayacaktır. Sorun doğuran ve çözüme kavuşturacak olan yaklaşımların ayrıntılı olarak incelenmesi, problemin belirlenmesine ve çözümün üretilmesine olanak sağlayacaktır.

3.1.3.2.Bilişsel Yaklaşımında Dil Bilgisi Öğretimi

Dilin biyolojik temelli olduğu fikrini ortaya atan Avram Noam Chomsky tarafından geliştirilen bu yaklaşım, davranışçı yaklaşıma savundukları görüş bakımından oldukça uzaktır. Güneş'e (2007: 246) göre, bilişsel yaklaşım insan beynini bilgisayara benzetir ve öğrenme sürecini de bu benzetme çerçevesinde açıklar. Noam Chomsky'e göre dil, öğrenilmemekte edinilmektedir. Bu edinim de insanda doğuştan sahip olunan bir

genetik donanım ile sağlanmaktadır. Bu bakış açısına göre her çocuk dili edinmek için programlanmıştır. Böylece her birey hayata geldiği andan itibaren bu donanım sayesinde sosyal çevre etrafında dili bilinçsizce edinmektedir. Dili kullanırken kurallara uygun olarak cümleler kuran çocuklar, bu kuralları farkında olmadan doğru biçimde kullanırlar.

Onan ise bu yaklaşımı dil bilgisi öğretimine işlevsellik kazandırmamasından dolayı eleştirmiştir. Onan'a (2012) göre bilişsel yaklaşımın işlevsel bir açıklama getirememesi davranışçı yaklaşımın ve bununla beraber ezberci eğitimin egemenliğinin uzun yıllar sürmesine neden olmuştur.

3.1.3.3.Yapılandırımcı Yaklaşımda Dil Bilgisi Öğretimi

Günümüzde geçerli olan öğretim programlarının temel aldığı ve ülkemizde uygulanan son yaklaşımdır. Yapılandırımcı yaklaşımın en önemli temsilcileri ise: Piaget, Vhgotsky ve Bruner'dir. Bu yaklaşım, bilişsel yaklaşımın aksine, öğrencinin bilgiyi zihinde oluşturmak yerine bilgiyi yapılandırmasını beklemektedir. Birey bilgiyi, aktif çalışmaları ve yaşantısı sonucunda kendisi yapılandırmaktadır.

Güneş'in (2007: 265) belirttiği gibi yapılandırımcı yaklaşım, öğrencinin dil bilgisi öğrenme sürecine gelişimsel ve etkileşimsel olarak yaklaşmaktadır. Çocukluktan itibaren başlayan dil öğrenme becerisi, üst düzey öğrenmelere kadar bu yaklaşımda incelenir. Aynı zamanda bu yaklaşımla dil öğrenme becerisi, zihinsel olarak birtakım becerilerin gelişmesiyle de ilişkilendirilir. Bu beceri sürecinde çocuk, anne ve yetişkinler arasındaki iletişimin üzerinde durulmaktadır. Piaget'e göre de dil bilgisi kurallarının öğretimi, çocuklardaki dil gelişim sürecine paralel olarak yapılmalıdır. Yani dil öğretiminde gelişim önemli tutulmaktadır. Çocukların zihinsel gelişimlerine göre belirli dönemlerde kazanması gereken bir takım kurallar vardır. Bu belirli kazanımlara ulaşmasında, bu zihinsel dönemler belirleyici rol oynamaktadır. Vgotsky ile Bruner de dil ve dil bilgisi öğretimini etkileşimsel olarak değerlendirmektedirler. Dil, onlara göre sosyal ve etkileşimsel ortamlarda geliştirilir. Bu bağlamda eğitim öğretimde verilen kazanımların, beklenen şekilde öğrenciye kazandırılması için okullarda etkileşimsel ortamların yaratılması gerekmektedir. Etkileşimsel ortamda öğrenci deneyim kazanmaktadır.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre dil bilgisi eğitiminde önemli olan anlamak ve anlamlandırmaktır. Davranışçı yaklaşımda uygulanan ezberletme yöntemi ile öğrenmek ve anlamlandırmak, bu yaklaşımda geri planda kalmış; bilginin sosyal ortamlarda etkileşimler sonucu edinerek zihinsel gelişim seviyelerine göre öğrenilmesi ve anlamlandırması ön plana çıkmıştır. Güneş'e (2007: 265) göre, bir takım şeylerin ifade edilebilmesi için belli başlı bazı kuralların da bilinmesi gerekmektedir. Dil iletişim kurma süreçlerinin birer aracı olarak görülmelidir ve dil bilgisi anlamlı olmalıdır. Anlamak ve anlatmak için dilin kurallarını bilmek etkili bir iletişim kurabilmek için önemlidir. Aynı zamanda doğru iletişim kurabilmek için de dil bilgisinden yararlanmak gerekmektedir. Davranışçı yaklaşım dil bilgisini amaç olarak görmekte, yapılandırmacı yaklaşım ise araç olarak görmektedir. Bu nedenle bu iki yaklaşım arasında derin fark oluşmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre dil bilgisi, kişinin dilsel ve zihinsel becerileri ile anlamasını güçlendirmek ve öğrenmesini geliştirmek için yapılmalıdır. Bu nedenle de dil bilgisi öğretimi katı kurallara dayandırılmamalıdır.

Onan'ın (2012: 75) da benzer biçimde ifade ettiği gibi, kuralların ezberletilmesi yerine sezdirilmesi, buluş yöntemi ile öğrencinin bilgiye ulaşması, dil merkezli okul sistemlerinde dil bilgisi öğretiminin gerçekleştirilmesi, bilginin yaşamsallaştırılması, deneyimlenmesi, bilgi öğretiminin öğrenciye yararlı şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir. Kısacası dilin işlevselliğinin ön plana çıkması gerekmektedir. Aynı zamanda bu yaklaşım, dil bilgisi öğretiminin; okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerinin gelişimine de katkı sağlamayı hedeflemektedir.

3.1.4. Dil Bilgisi Öğretiminde Yöntemsel Sorunlar

Dil bilgisi, dilin yapısını ve düzenini inceleyen kurallar bütünüdür ve dilin, doğru kullanılmasını sağlar. Ancak günümüzde dil çevreleri dil bilgisi kuralları konusunda ortak bir anlayış ve görüş ortaya koyamamışlardır. Türkçe dil bilgisi kitapları arasında yaklaşım, terim, tanım ve yöntem yönünden henüz tam bir birlik sağlanamamıştır. Gerek ilköğretimde gerekse orta öğretimde dil bilgisi öğretimi için kullanılan kaynaklardaki farklılıklar dil bilgisi öğretiminin sorun yaşamasına neden olmaktadır.

Öğretmen yakınmaları ve günlük yaşamda tanık olduğumuz olaylar; bireylerin ana diliyle doğru, açık ve etkili bir iletişimi gerçekleştiremediği ya da bu süreçte birçok sorunlar yaşadıkları noktasında birleşmektedir. Yapılan araştırmalar (Tekin, 1980; Kaya, 1985; Dilbaz, 1988) gözlemlenen ve yakınılan sorunları doğrulamaktadır. Tekin'in (1980) araştırmasında, orta öğretimi bitirdikten sonra yükseköğretime girebilen öğrencilerin, "okuduğunu anlama gücü" ile "yazılı anlatım becerisi"ni yeterli düzeyde kazanamamış oldukları saptanmıştır. Bu durum, ilkokuldan lise sonuna değin sürdürülen on bir yıllık Türkçe öğretiminin verimsizliğine de işaret etmektedir. Nitekim 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 5. Maddesinin "ı" fıkrası gereğince, bütün yükseköğretim kurumlarına "Türk Dili" dersi konulması, bu verimsizliğin bir sonucudur" (Sever, 1997: 25).

Gerek Sever (1997) gerekse Başkan (1980) dil bilgisi öğretiminin sürecine dikkati çekmektedirler. Dil bilgisi öğretim sürecinde var olan farklı bakış açıları dolayısıyla problemler yaşanmaktadır. Bu problemleri tek bir nedene ya da duruma bağlamak yanlış olur. Sorunların temelinde öğretilen konuda yaşanan sorunlar, öğreticilerden veya öğrencilerden kaynaklanan sorunlar yatmaktadır. Bunların nedeni ile ilgili olarak Hengirmen (2002) terimsel farklılıkları göstermekte, Sever (1997) öğrenim süreçlerine dikkat çekmekte, Başkan (1980) ise öğreticiye dikkatini yoğunlaştırmaktadır.

Dil bilgisi öğretiminin önemi kadar dil bilgisi öğretiminde karşılaşılan sorunlar da literatürde sıklıkla dillendirilmektedir. İşcan ve Kolukısa (2005:299 -308) ilköğretim ikinci kademe dil bilgisi öğretiminde karşılaşılan sorunları aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

- Dil bilgisi kurallarının ezberletilmesi
- Dil bilgisi öğretiminin bağımsız bir ders olarak işlenmesi
- Kuralların veriliş amaçlarının söylenmemesi
- İmla kuralları verilirken anlatımın kuraldan uygulamaya yönelik olması
- Noktalama işaretleri üzerinde fazla durulmaması
- Kuralların sözcükten, sözcük grubundan hareketle anlatılması
- Dil bilgisi öğretiminde dil bilgisel bir yaklaşımın olmayışı
- Dil bilgisi öğretiminde kullanılan materyallerin yetersizliği
- Terim karmaşası

- Dil bilgisi öğelerinin işlevsel olarak anlatılmaması.

3.2. Türkçede Kip, Zaman, Görünüş

Kip/kiplik, zaman ve görünüş kavramları bütün diller için tam olarak çözümlenememiş ve ayrıntıları oluşturulamamış bir konudur. Günlük yaşamda konuşurken olan, olacak olan veya olmakta olan durumların ifadesinde gerçek zaman kullanılmaktadır. Yazıda ise bu durum fiillere ek yapılarak sağlanmaktadır. Dilin gereksinimlerine yönelik olarak Türkçede fiillere eklenen ve “zaman ekleri” olarak adlandırılan bu eklerle ilgili yorum yapılabilmesi, eklerin görevlerini bilmek ile mümkündür (Benzer, 2008: 69).

Uzun (2004: 143) geleneksel Türkçe kitaplarında Görünüş gibi bir kategorinin olmadığını, ancak Türkçeye yönelik modern çalışmalarda eğilimin, açıklamalara görünüşsel yönler katmak olduğunu belirtmektedir. Modern dilbilimin en yoğun tartıştığı konulardan birisi görünüş, kip ve zaman kavramlarıdır.

Bu bölümde Kip, Zaman ve Görünüş kavramları ayrı ayrı ele alınarak incelenmektedir.

3.2.1. Kip/Kiplik Kavramı ve Sınıflandırması

Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde (2005: 1184) fiillerde belirli bir zamanla birlikte konuşanın, dinleyenin ve hakkında konuşulananın teklik veya çokluk olarak belirtilmiş biçimi, sıyga olarak yer alan kip; Uzun’a (2004: 150) göre konuşan kişinin önermeye kattığı tutumu sunan kategoridir. Konuşucu odaklı olması kipi, zaman ve görünüşten farklı kılmaktadır. Konuşucu tümceye birçok kavramı (istek, dilek, uyarı, izin, koşul, yasaklama, gereklilik, amaç, emir, olumsuzluk vb.) kategoriyel yollarla katabilir.

İstek, gereklilik, amaç, emir gibi genel olarak *isteme* adı altında olan kipler çekimsel olmama eğilimindedir. Bu kiplerin belirleyicileri genellikle sözlüksel kaynaklardan çıkmıştır. Zamanla yakın etkileşimi bulunan *Bildirme* kipleri, bazı dillerde isteme kiplerinden türemiştir. Bir olasılığı veya potansiyeli gösteren kipler genellikle doğrudan gelecek zamanı gösterir. *Emir* kipleri birçok dilde genel olarak ikinci kişi ile

sınırlıdır. Tam paradigmatic emir kipi daha çok *gereklilik* kipi olarak görülür. Kimi dillerde birinci kişide *emir*, ikinci kişide *gereklilik* ayrımı bulunur. *Emir* için genel görünüm, eylemin kökünün emir olmasıdır. Emir kipini yansıtmak üzere örneklerin kullanılması yaygın değildir. Hemen hemen bütün dillerde emir veya *gereklilik* kipi belirleyicileri, kişi-sayı belirleyicilerinden önce gelmektedir (Uzun, 2004: 152).

Banguoğlu (2004: 443-444) ise kipi zaman kavramı ile eş düşünmüş Türkçede bildirme tarzında dokuz zaman olması dolayısı ile dokuz da kip olduğunu belirtmiştir ve geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, dolaylı geçmiş zaman, geniş zaman, dilek-şart, istek, *gereklilik* ve buyuru olarak sınıflandırmıştır. Gencan'ın (2007: 321) da yapmış olduğu tasnif'e göre zaman ve anlam özelliklerine göre türlü şekillere giren dokuz eylem kipi vardır.

Dilaçar (1971: 106-107) kipin, zaman ile bir bağlantısı olmadığını savunarak kipin sadece ruh durumunu, zamanın ise sadece zamanı belirttiğini anlatır. Belli bir morfeme bağlanmaz, türlü eklerle yapılabilir ancak önemli olanın ruh durumunun herhangi bir anlatım kalıbına girerek belirtilmesidir. Ne kadar ruh durumu varsa o kadar kip çeşidinin varlığından söz edilebileceğini bildirir.

Dilaçar'ın (1971) konu ile ilgili olarak verdiği örnekler ellinin üzerindedir. Bu örneklerden bazıları şöyledir: Kesinlik kipi (*catégorique*): gitmiştir, gidiyordu; bağımlılık kipi (*subjonctif*): bırakmıyor ki gide-yim; şüphe kipi (*dubitatif*): acaba gitti mi; söylenti kipi (*putatif*): gidecekmiş diyorlar; hayır dua kipi (*bénédictif*): üniversiteye gidesin, büyük adam olasın; bırakım kipi (*voluntatif*): ister gitsin, ister gitmesin.

Aksan da (1995: 263) Dilaçar gibi kip kavramını ruhsal durum olarak ele alır. Fiilin bildirdiği oluşumun, kılının veya devinimin konuşucunun ağzından ne tarzda yansıtıldığıdır, kip.

Sebzecioğlu (2004: 19-31) kiplerin sadece bildirme ve tasarlamadan oluşmadığını belirterek kipi bildiren biçim birimler içerisine ek eylemleri ve kurallı birleşik eylemleri de dâhil etmiştir. Konuya cümlelerin veya metnin bağlamını önemseyerek kip konusuna anlamsal yaklaşmış böylece kipleri; kesinlik, olasılık, istek, korku, bildirme, beğeni,

iddia, şikâyet, şaşma, suçlama, merak, inandırma, azar, övgü kipleri olarak ele almış ve bunların çoğaltılabileceğini savunmuştur.

Vardar (2002: 135) yönetiminde hazırlanmış olan *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*’nde ise kip, konuşucunun tutumu merkeze alınarak açıklanmakla birlikte kip kavramının zaman kavramı ile çoğu kez karıştırıldığına vurgu yapılır.

Benzer (2008: 180-181) Türkçede kip ve kiplik arasında ayrım yapılmadığını belirtmektedir. Bazı dillerde fiil zamanı ve kip dil bilgisi sınıflandırması, gerçek zaman ve kiplik anlam sınıflandırması olarak kullanılmasına karşılık Türkçede her iki kullanım da sadece kip olarak adlandırılmıştır. Fiil zamanı kullanımında çekim sırasında konuşmacının bildirme veya yorumda bulunması durumuna göre istek, şart, emir, dilek gibi neyi anlattığını gösteren anlatım biçimi, kip olarak adlandırılmaktadır. Gerçek zaman kullanımında fiilin gösterdiği sürecin içerdiği psikolojik koşullar veya ruh durumu, kişiye özel duygu ve niyeti belirtmektedir. Ancak Türkçede her iki kullanım farklılığı dile yansımamış ve aynı kavram altında adlandırma yapılmıştır.

3.2.2. Zaman Kavramı

Zaman, üzerinde en çok durulan kavramlardan bir tanesi olmakla birlikte zaman hakkında dilbilimciler tarafından çeşitli tasnifler de yapılmıştır. Zaman, olay anı ile konuşma anı içerisinde bir köprü kurar. Bu köprüyü, anlamsal açıdan ve gramatikal olarak ele almak mümkündür.

Uzun (2004: 152), dillerde zamanın “mutlak zamanlar” ve “göreceli zamanlar” olmak üzere iki boyutta yansıtıldığını belirtmektedir. Geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman mutlak zamanlardır. Göreceli zamanlar ise mutlak zamanlara göre zaman eksenine yerleşen, mutlak zamanlar ile “önceki” ve “sonraki” olmak üzere iki yönlü bağlantı kuran zamanlardır.

Şimdiki zaman, konuşma anında gerçekleşen iş, oluş ve durumun zamanıdır. Ancak birçok dilde farklı görevler de şimdiki zamana yüklenmektedir. *Geçmiş zaman* ise konuşma anı öncesindeki zamandır. Geçmiş zamanda eylemin bitip bitmediği *görünüş* ile verilir. Konuşma zamanından sonraki zaman *gelecek zamandır*. Bu konumuyla *geçmiş*

zamana benzemesine karşılık gözlenmeyen, henüz gerçekleşmemiş olan olaylara yönelik olmasından dolayı sık sık kipsel görevler de yüklenir. Bundan dolayı dillerde zamanın belirginleşmesi genellikle zayıf kalmaktadır. Birçok Hint-Avrupa dilinde *gelecek zaman*, *şimdiki zaman* ile aktarılmaktadır. Bu dillerde ikincil eylemler, yapılacak işin gelecek zamanda olduğunu özellikle belirtmek istenirse kullanılmaktadır. Bazı dillerde gelecek zamanın kipsel belirleyiciler ile sunulması da bu tür zamanın zaman karakterinin çok belirgin olmamasından kaynaklanmaktadır. Gelecek zaman sık sık olasılık, olanaklılık, amaçlama, istek gibi zamansız anlatımlarla sunulmaktadır (Uzun, 2004: 152).

Gelecek zaman eki, özellikle kip ve kipliği, zaman dışı kavramların aktarılmasında sıklıkla kullanılmaktadır. Ancak bu durumun tersine aslen bir kip eki, gelecek zaman için de kullanılabilir. Bir dilde gelecek zamanın bulunması, o dilde geçmiş ve şimdiki zaman ayrımının bulunmasını zorunlu kılmaz. “Geleceğin, geçmiş ve şimdikinden bu kadar bağımsız olması, gelecek zamanın farklı bir kategori olduğunu, belki de bu nedenle bu zamanın sık sık zaman dışı anlatımları sunduğunu göstermektedir” (Uzun, 2004: 153).

“Zamanın bir tipik özelliği de, tıpkı görünüş gibi, başka kategorilerle içiçe sunulmasıdır. Bu açıdan, zamanın görünüş ile ortak belirleyiciler aracılığıyla sunulduğu diller bulunduğu gibi zaman, kip ile de yakın etkileşim içindedir. Dillerde zaman ayrımları daha çok bildirme kipi altında gerçekleşir ama zamanın belirginleşmesinin dillerde çok daha özel koşulları olabilir” (Uzun, 2004: 155).

Banguoğlu’na (2004: 441) göre zaman, bir oluşun veya kılışın içinde geçtiği zaman parçasıdır. Korkmaz (1992: 177) zamanı, çekimli fiilin karşıladığı kılış veya oluşun içinde geçtiği zaman dilimi olarak tanımlar. Buna göre şimdiki zaman, geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve bunun gibilerin varlığından söz etmek mümkündür.

Dilaçar’a (1971) göre zaman, bazı dillerde isimlerde de bulunmasına karşılık Türkçede sadece eylemlerde bulunur. Önemli olan önce zaman kavramlarının ayrıntılarını sonra eklerini ve bu eklerin türlü görevlerini ayırt etmektir.

Adalı'ya (1979) göre, zaman eki almış eylemlerin dışında da zaman anlamı taşıyan bir takım biçimler vardır. Bunlar, fiillere gelen birincil zamanlar (şimdiki, gelecek, geniş, belirsiz geçmiş, bilinen geçmiş zaman) dışında; birtakım sıfat fiil ekleri olan (-mİş), (-r), (-AcAk), (-DIK), (-AsI); zarf fiil ekleri olan (-IncA),(-AlI),(-mAdAn) biçimlerdir.

Eker (2006: 375-378) ise; eylemde zamanı, cümle içerisinde yüklem bildirdiği eylemin ilgili olduğu zaman kesiti olarak tanımlamaktadır. Türkçede temel olarak üç zaman bulunduğu bahseder. Bunlar: Geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zamandır. Ancak şimdiki zamanı ikiye ayırmak gerektiğine vurgu yapar ve şimdiki zamanı, İngilizce gramerindeki Present Perfect Continuous Tense'e benzer işlevde olan geçmişte başlayıp hala devam etmekte olan kesintisiz bir oluş, iş, vb.'ni anlatan: *-mAktA* ekinin de varlığından bahseder. Bu bahsettiği zamanın şimdiki zamandan farkını ise anlam kayması ile açıklamaktadır. Çünkü şimdiki zaman *-yOr* gelecek zaman anlamında da kullanılabilir ancak *-mAktA* gelecek zaman anlamında kullanılamamaktadır.

Zaman kavramı, uzun yıllar felsefenin çalışma konusu olmuştur. İnsan, zamanı hâlâ tam olarak anlama ve yorumlama çabası içindedir. Felsefenin çalışma alanında olan bu konu zamanla dilbiliminin çalışma alanına girmiştir. Dilbiliminde ise zaman konusu ikiye ayrılmıştır (Benzer, 2008: 70):

- Birincisi yaşanan gerçek zaman (time) olup başlangıcı ve sonu belirsizdir, her hangi bir ayrıma ya da sınırlamaya tabi değildir. Durmadan akıp gider, herhangi bir bölümlene söz konusu değildir.
- İkincisi ise fiil zamanı (tense) olarak adlandırılan; yani gerçek zamanın insan zihninde oluşumunun dile yansması sonucu ortaya çıkan dil bilgisi sınıflamasıdır. Günümüzde gerek saat gerek takvim ile algılanan bu zaman dilimi belli standarda girmiş kendi içinde çeşitli bölümlemelere ayrılmıştır.

3.1.1.1. Gerçek Zaman

Gerçek zaman, basit biçimde uzaya benzer, sınırlanmamış tek bir boyuttur. Uzay gibi, gerçek zaman da yerleşim için belirli bir sınır ya da yönlendirici bir nokta gerektirir (Smith, 2007: 420).

Gerçek zamanın şimdi, geçmiş ve gelecek olarak bölünmesi oldukça eski bir düşüncedir. İnsanoğlu gerçek zamanı bölümlemek ve işaretlemek için üç tane fiil zamanına gerek duymuştur. Bu görüş Eski Yunan'a kadar gider. Aslında başlangıçta sorun, çoğu dilde fiil zamanlarının çok fazla olmasıydı. Söz gelişi, Eski Yunancada bir tane şimdiki zaman, bir tane geniş zaman (geçmiş zamanın bir türü) ve bir de gelecek zaman vardı; fakat aynı zamanda bir bitmemiş, bir bitmiş ve bir tane de pluperfect (-mıştı) zaman bulunmaktaydı. Çok eskiden, dilciler gerçek zaman düşüncesinin, bilginin öbür türleriyle karıştırıldığını fark etmişlerdir. Stoacılar (Stoics) göre, tamamlanmış eylemin anlamını açıklayan fiil zamanı ve (bitmiş, -mıştı) sürmekte olan eylem olarak tanımlanan bitmemiş fiil zamanları (şimdi bitmemiş) ile birbirinden farksız fiil zamanları (geniş, gelecek) arasında ayırma gerek vardır (Verkuyl ve Swart 1999: 47).

3.1.1.2. Fiil Zamanı

Konuşma anıyla bağlantılı olarak bir vakanın ya da durumun gerçek zamana yerleşmesine fiil zamanı denir. Fiil zamanı dil bilgisinin araçlarını kullanılarak oluşturulur. Bu sebeple fiil zamanı, gerçek zamana göre daha belirli olup insanlar arasında daha kolay tanımlanabilen bir kavramdır. Fiil zamanı, bir nevi konuşmada belirtilen olayın oluş anının, konuşma anına bağlanmasıdır. Bu bağlanma noktasında Türkçede birçok biçim kullanılmaktadır. Fiil zamanı, insanların gerçek zaman kavramını daha iyi anlayabilme çabaları sonucu ilkçağdan beri Yunan felsefecileri tarafından incelenmiştir. Konu daha çok felsefenin çalışma alanında yer almış olmakla birlikte zamanla dilbiliminin bir konusu hâline gelmiş iki alanda da farklı bakış açıları ile ele alınmıştır. Bu iki farklı bakış açısı birbirinin yerine tercih edilecek biçimde olmayıp iki farklı alandan gelen bilgi, birbirinin yerini dolduracak biçimde oluşmuş, birbirini tamamlamıştır. Bu gün zaman kavramı bu iki farklı alandan gelen bilgiler doğrultusunda oluşmaktadır. Felsefe zaman kavramını hayatı anlamaya yönelik incelemişken, dilbilimi ise gerçek zaman ve fiil zamanı arasında farklılıkları tespit ederek çeşitli alt ayrımlara tabi tutmuştur (Benzer, 2008: 72).

3.2.2.1.Basit Zaman, Birleşik Zaman

Zaman kavramı aynı zamanda basit zaman ve birleşik zaman olmak üzere dil bilgisinde ikiye ayrılmaktadır. Konu ile ilgili olarak, Bilgegil'e (1984: 271) göre ek eylem, eski irmek ve turmak mastarlarının fiil halidir. Fiil ile çekimlenerek basit zamanlı fiili birleşik zamanlı fiil yapar, aynı zamanda da isimlere eklenerek ismin yüklem haline gelmesini sağlar.

Banguoğlu (2004: 443-449) ise konu ile ilgili olarak, -i ek eyleminin eski adının cevher fiili olduğunu belirterek bildirme tarzı, anlatma tarzı, söylenti tarzı ve şart tarzı olmak üzere dört tarz oluşturduğunu söyler.

Basit zaman, fiilin almış olduğu tek bir kip eki ile yapılırken; kip ile çekimlenmiş basit zamanlı bir fiil arkasından, temelde i- ek eylemi olan hikâye (-dI), rivayet (-mIş), şart (-sA) veya (-DIr) ek eylemlerinden birini almış ise birleşik zamanlı fiil olarak tanımlanmaktadır. “*Geliyordu*” çekimli eylemine baktığımızda *gel-* fiili şimdiki zamanın hikâye ek eylemi ile çekimlenmiş olarak adlandırılmaktadır. Oysa dilbilime göre “*geliyordu*” fiili şimdiki zaman ile tamamen bağlantısızdır. Eylemin geçmişte olduğu ortadadır. -yor ekinin buradaki görevi eylemin geçmişte belli bir süre devam ettiğini gösterir. Konu ile ilgili olarak Uzun (2004: 159-160): “*Ali eve gidiyordu.*” cümlesinde Ali'nin eve gitme işini geçmişte yaptığını ve -du eki kaldırıldığında “*gidiyor*” fiilinin geçmiş zaman ile bağlantısının ortadan kalktığını bildirmektedir. Böylelikle geçmiş zaman anlamını, geleneksel dilbilime göre olan fiilden sonra gelen kip eki değil; ek eylem vermektedir. Aynı zamanda cümlede hem geçmiş zaman hem de şimdiki zaman anlamı ya da şimdiki zamanın hikâye edilmesi söz konusu değildir. Buradaki -yor eki sürme bildirmektedir. Genel bağlamda -yor eki, şimdiki zaman anlamı dışında sürerlik, -dI eki ise geçmiş zaman anlamı dışında bitmişlik görünüşünü bildirmektedir. Her eke tek bir terim koymak yerine, cümlenin veya metnin bağlamından hareketle anlama bakarak isimlendirmek daha doğru olacaktır.

3.2.3. Görünüş Kavramı ve Türleri

Cümleleri anlamlandırırken en çok kullandığımız konu olan görünüş konusunun, dilbilimdeki diğer kavramlara göre daha az ele alındığı bilinmektedir. Araştırmamızda

konu ile ilgili bir takım bulgulara geçmeden önce bu terimi gözden geçirmeye ihtiyaç vardır.

Konu ile ilgili olarak ilk çalışma Dilaçar'a (1974:161) aittir ve yazara göre görünüş, çekimlenmiş eylemin taşıdığı kavramdan süreç bakımından konuşanın özel bir başkalaşım yapmasıdır. Yani öznelidir. Çekimlenmiş eylemin iç anlamıdır. Şekilden beklenen anlamın dışında anlam çıkmasıdır.

Akcan (2005: 9) görünüşün zaman ile birbirine yakın kavramlar olmasına rağmen zamandan daha ön sırada bir belirleyici olduğunu belirtir ve sadece eylemler ile ilgili olmayıp aynı zamanda cümle içi yönlendiricilerle de ilgili olduğuna değinir.

Bir eylem geçmiş zamanı gösterir iken, eylemin bittiği veya bitmediği şeklinde iki durum söz konusu olabilmektedir. Görünüş kavramı bu durumu ele almaktadır. “Zamanla iş, oluş veya durumun zaman ile etkileşimini aktarma” görünüş kavramı olarak tanımlanmaktadır (Uzun, 2004: 143). Bu durum aşağıdaki örnekle gösterilebilir:

Eylemin bitmesi durumu: *Ali dün akşam kitabı okudu.*

Eylemin bitip bitmediğinin belli olmadığı durum: *Ali dün akşam kitap okudu.*

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi birinci eylemde okuma işleminin bittiği belirli iken, ikinci eylemde okuma işleminin bitip bitmediği belirsizdir. Birçok dilde eylemin olup olmadığını, bitip bitmediğini belirtmek için biçimsel ayrımlar bulunmaktadır. Görünüş, *bitmiş* ile *bitmemiş* eylemler arasındaki durumu göstermektedir. Birçok dilde bitmiş ile bitmemiş arasındaki fark, başlama ile başlamama arasındaki farka dayanmaktadır. Bitmemişlik görünüşü bitmişliğin zıttı olup en yaygın ayrımı alışkanlıksal ve süregiden olmasıdır (Uzun, 2004: 147).

Bazı diller görünüşü, dilin tipolojisine bağlı olarak partikellerle (Çince ve Farsça gibi), eklemeyle veya çekimle sunmaktadır. Birçok dilde ise görünüşsel ayrımlar sözlüksel olarak anlatılmaktadır. Görünüşü önekler yoluyla sunan dillere örnek olarak Slav, Baltık ve Gürcüce dilleri verilebilir. Görünüşün ekstra formlarla sunulduğu, ton örgüsünde değişimle verildiği, eylem gövdesinin sonunda veya kökün ünlülerinde

değişiklik yapılarak kullanıldığı diller de bulunmaktadır. Yaygın kullanım ise görünüşün zaman ile karışmış biçimde aktarılmasıdır (Uzun, 2004: 148).

Görünüş, *bitmiş* ile *bitmemiş* arasındaki ana ayrım olsa da dillerde farklı kategorilerde kullanıldıkları da görülmektedir. *Başlama* görünüşü eyleme, ilgili olayın veya durumun başladığı bilgisini katan görünüştür. *Noktasallık*, çekimsel olarak ayrı belirlenen bir görünüş olup örnek olarak Rusçada “kapıları tek tek kapatma” ile “kapıları topluca kapatma” arasındaki farkı göstermek için kullanılır. *Yineleme* görünüşü, eylemin yinelenerek yapıldığını gösteren görünüştür. Diller genellikle görünüşü alacak eylemlerin iş bildiren eylemler olmasından dolayı yineleme görünüşünü türetimsel olarak sunmaktadır. Bu görünüş türünün sık sık yineleme yoluyla aktarıldığı da görülmektedir. Görünüşün sunuluşu, bu şekilde gösterimsel olduğu gibi önek, sonек gibi farklı yollarda sunulduğu birçok dil de bulunmaktadır. “Yineleme görünüşünün bulunduğu dillerde diğer görünüşler için çekimsel görünüşün bulunduğu pek görülmemektedir. Bir dilde çekimsel görünüş olduğunda yineleme görünüşü türetimsel olmaya eğilimlidir” (Uzun, 2004: 149).

3.3. Konu ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Üzerinde çok fazla çalışmanın olmadığı Türkçe eğitiminde eksik alanlarından sayılan görünüş, kip ve zaman konularının açıklanacağı bu çalışmada kavramlar birbirinden teorik anlamda ayrıştırılmıştır. Uzun (2009) yüksek lisans tezini sadece Tahsin Yücel’in Kumru ile Kumru ve Dönüşüm Eserlerinde -yOr eki üzerine yapmıştır. Bu kavramlar üzerinde başka çalışmalar da mevcuttur ancak bunlar bir veya iki kavramın üzerinde durmuştur. Aynı zamanda da dil bilgisi eğitimi ile bağdaştırılmamış konu teorik olarak dilbilimciler tarafından açıklanmıştır. Demirgüneş’in (2007) konu ile ilgili çalışması mevcuttur. Kip, görünüş ve zaman kavramlarının; Benzer’in (2008), Sebzecioğlu’nun (2004) ve Üstünova’nın (2004) araştırmalarında da anadil olarak Türkçe öğretimi ile bağdaştırılmadığı gözlemlenmiştir. Söz konusu eserin bu bağlamda alana büyük bir katkı sağlayacağı muhakkaktır. Her bir kavram üzerinde daha ayrıntılı ve genişletilmiş çalışmalara ihtiyaç duyulduğu da göz ardı edilemeyecek bir gerçektir.

Kılıçer (2016), MEB 10. Sınıf dil ve anlatım ders kitabında yer alan fiillerde birleşik kip ve zaman konusunun adlandırılması ve öğretilmesi üzerine yapmış olduğu

yüksek lisans tezinde birleşik kip ve birleşik zaman konusunun öğrencilere nasıl daha iyi öğretilbileceğini ortaya koymuştur. Toplam 47 öğrenci üzerinden ön test ve son testli deney yaparak deney grubuna tez için hazırlanan etkinlikler uygulanmış; kontrol grubuna MEB 10. sınıf ders kitabı etkinlikleri ve programı uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, birleşik kip ve zaman eklerinin işlevleri bunların farklarının öğrenilme düzeyinin deney gurubunda daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Türkçe eğitimi ile ilgili olarak Türkçe ders kitapları ve öğrenci çalışma kitapları çeşitli açılardan, Eroğlu ve Kuzu (2014), İşeri (2012), Çeçen ve Mete (2011) tarafından da incelenmiştir.

Eroğlu ve Kuzu'nun (2014) yapmış oldukları araştırmada, MEB Yayınları (2012); 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan dil bilgisi kazanımlarının ve Öğrenci Çalışma Kitabı'ndaki dil bilgisi sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi basamaklarına göre dağılımları incelenmişlerdir. Yapılan çalışmada araştırmanın bulguları, üst düzey basamaklardan üçünde, yani "analiz etmek" "değerlendirmek" ve "sentez yapmak/yaratmak" düzeyinde soru ve kazanım olmadığını, alttaki basamaklara ait sorular içinde ise üst düzeye yakın olan uygulama basamağı sorularının azlığını ortaya koymaktadır.

6. sınıf Türkçe ders kitabının ilköğretim Türkçe programının amaçlarına uygunluğu üzerine bir çalışma yapan İşeri (2012), altıncı sınıf Türkçe ders kitabının İlköğretim Kurumları Türkçe Programının amaçlarına ulaşılması açısından öğretmen ve öğrenciler tarafından nasıl anlaşıldığını ve yorumlandığını saptamayı amaçlamıştır. Ders kitabının Türkçe programında belirtilen amaçların ve kazanımların gerçekleşmesinde araç olma işlevini yerine getirip getirmediğini öğretmen ve öğrencilerin görüşlerine başvurarak ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğrenciler ders kitabını orta düzeyde yeterli bulurken öğretmenler düşük düzeyde uygun olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Yeni programa göre hazırlanan ders kitabının öğrenciler tarafından daha çok beğenildiği, öğrencilerin ders kitabına öğretmenlere göre daha fazla güvendikleri ve ders kitabı olarak benimsedikleri ancak öğretmenler açısından bakıldığında Türkçe ders kitabının tam olarak işlevini yerine getirmediği, öğretmenler tarafından beğenilmediği sonucunun ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak

öğretmenler, altıncı sınıf Türkçe ders kitabının Türkçe Öğretim Programının belirttiği amaç ve davranışları kazandırmada araç olma işlevini düşük düzeyde yansıttığını belirtirken öğrenciler orta düzeyde yansıttığı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Çeçen ve Mete (2011), çalışmalarında Türkçe dersinde kullanılan çalışma kitaplarında yer alan dil bilgisi etkinliklerini Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinden yola çıkarak değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın uygulamaları 20 Türkçe öğretmeniyle yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, dil bilgisi etkinliklerinin sınıf düzeylerine uygunluğu açısından öğretmenler çalıştıkları yere göre iki temel görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Etkinliklerin sınıf düzeylerine uygun olduğunu belirten öğretmenler merkezde çalışmaktadır. Merkeze bağlı kırsal bölgelerde çalışan öğretmenlerle taşrada çalışanların ise etkinliklerin sınıf düzeylerine uygun olmadığı görüşünde oldukları görülmüştür.

Türkçe eğitiminde metin seçimi, metin işleme süreçleri, metinlerin dil bilgisi öğretiminde önemi gibi konularda Şenol (2013), Derman (2011) ve Öztürk'ün (2011) de çalışmaları bulunmaktadır.

Şenol (2013) cümle bilgisi konusunda deneysel bir çalışma yapmıştır. Öğrencilere zor, karmaşık ve soyut gelen cümle bilgisi konuları araştırmacı tarafından sözlü kültür ürünleri ve ünlü şairlerin önemli şiirleriyle öğretilerek daha zevkli, renkli, kolay ve kalıcı hale getirilmeye çalışılmıştır. Araştırma on haftalık bir süreyi kapsamaktadır. Cümle türleri konusu; deney grubuna sözlü kültür ürünleri ve şiirlerle öğretilirken kontrol grubuna, öğrenci çalışma kitaplarında yer alan cümlelerle öğretilmiştir. Yapılan başarı ve kalıcılık testleri sonucunda deney grubu öğrencilerinin daha başarılı oldukları ve konuları unutmadıkları görülmüştür.

Dil bilgisi öğretiminde metin seçimini araştıran Derman (2011), yedinci sınıf öğrencisi üzerinde “kontrol gruplu ön test ve son test modele” dayalı deneysel bir çalışma yapmıştır. İlköğretim 7. sınıf Türkçe dersi dil bilgisi konularının öğretimine yönelik olarak seçilen Türk edebiyatına ait metinleri ve araştırmacının aynı konuların öğretimi için geliştirdiği metinleri kullanan öğrenciler ile ders kitabında yer alan metinleri kullanan öğrencilerin akademik başarıları arasındaki farkı belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma

sonuçlarına göre dil bilgisi konularına yönelik örnekleri daha fazla içeren metinlerle dil bilgisi öğretimi yapılmasının, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinde dil bilgisi konularının daha iyi anlaşılmasını sağladığını ve akademik başarıyı arttırdığını ortaya çıkmiştir.

Öztürk (2011) çalışmasında 6, 7 ve 8. sınıflarda metin işleme sürecini öğretmen görüşlerine göre incelemiştir. Örneklemine 70 Türkçe öğretmenin bulunduğu araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bayan öğretmenlerin metin işleme sürecine daha fazla hâkim oldukları belirlenmiştir. 25-36 yaş grubunda bulunan, fakülte mezunu ve kıdem yılı 5-9 yılları arasında olan öğretmenlerin metin işleme süreci açısından daha aktif oldukları anlamsal farklılıklarla tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin diğer etkinliklere kıyasla yazma ve konuşma etkinliklerine yeterince zaman ayıramadıkları tespit edilmiştir.

Çarkıt (2013), Akçakaya (2011) ve Altunkaya (2010) çalışmalarında, dil bilgisi öğretiminde kullanılan yapılandırmacı yaklaşım ile geleneksel yöntemin karşılaştırmasına aynı zamanda konu ile ilgili olarak öğrenci ve öğretmen görüşlerine yer vermişlerdir.

Çarkıt (2013) araştırmasında, ilköğretim okullarında dil bilgisi öğretim sürecinin yapılandırmacı yaklaşım açısından değerlendirmesini yapmıştır. İlköğretim okullarında dil bilgisi öğretim süreci, öğretmenlerin cinsiyet ve meslekte çalışma sürelerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Öğretmenlere açık uçlu sorulardan oluşan mülakat formu uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre ilköğretim okullarında dil bilgisi öğretim süreci yapılandırmacı yaklaşım açısından değerlendirildiğinde öğretmenlerin cinsiyet yönünden bir maddede farklılık gösterdiği ve meslekte çalışma sürelerine göre ise on maddede gruplar arasında farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlerin büyük bir bölümü dil bilgisi konularını kendileri anlatıp öğrencilere not ettirdikten sonra öğrenci çalışma kitabı etkinliklerini yaptırdıklarını ifade etmişler ve dil bilgisi öğretimi esnasında en çok düz anlatım ve soru cevap tekniğini kullandıklarını belirtmişlerdir. İlköğretim okullarında gerçekleştirilen dil bilgisi öğretimi, araştırma çerçevesinde ele alınıp değerlendirildiğinde okullarda yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda uygulamaların olduğu ancak geleneksel dil bilgisi öğretiminin de hala kendini gösterdiğini ifade edilebilir. Araştırma verileri sonucunda Türkçe

öğretmenlerinde yapılandırmacı dil bilgisi öğretimi algısının oluştuğu buna rağmen birtakım sebeplerden, öğretmenlerin çoğunluğunun geleneksel dil bilgisi öğretimi uygulamalarını da sürdürdükleri tespit edilmiştir. Okullarda sınıfların kalabalık olması, sınıflarda yeterli teknolojinin olmaması, yıllardır geleneksel dil bilgisi öğretimi yaklaşımıyla öğretim yapan öğretmenlerin yeni bir yaklaşım olan yapılandırıcı dil bilgisi öğretimine uyum sağlayamamaları gibi nedenlerle geleneksel dil bilgisi öğretimi uygulamalarının devam ettiği belirlenmiştir.

Akçakaya (2011), dil bilgisi öğretiminde kavram yanlışlarını gidermede çalışma kâğıtlarının etkililiğini araştırdığı çalışmasında, İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin Türkçe dil bilgisi derslerinde kelime türleri konusundaki kavram yanlışlarının neler olduğunu belirlemeyi araştırmıştır. Deney ve kontrol gruplarının 25'er kişilik olduğu araştırmanın çalışma grubunda 50 öğrenci bulunmaktadır. Yapılan çalışmada ön test- son test kontrol grubu deneme modeli kullanılmıştır. İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerine sözcük türleri konusu, deney grubunda kavram yanlışlarına göre hazırlanan çalışma yapraklarıyla işlenmiş; kontrol grubunda ise geleneksel yöntemle işlenmiştir. Araştırma sonucunda kavram yanlışlarına göre hazırlanan çalışma yapraklarıyla işlenen ders, geleneksel yöntemle işlenen derse göre Türkçe dil bilgisi öğretiminde başarıyı artırmaktadır. Kavram yanlışlarına göre hazırlanan çalışma yapraklarıyla işlenen derse karşı öğrenci güdülenmesi ve derste öğrenci katılımı artmıştır. Kavram yanlışlarına göre hazırlanan çalışma yapraklarıyla ders işleyen deney grubunun mevcut kavram yanlışları, geleneksel yöntemle ders işleyen kontrol grubuna göre büyük oranda azalma göstermiştir.

Altunkaya (2010) çalışmasında, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Programı ve 2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve ders kitaplarında dil bilgisi konularının metot ve içerik yönünden karşılaştırılmasını yaparak benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bu sebeple çalışma, her iki öğretim programı ve ders kitapları üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırma sonucuna göre eski Türkçe ders programında ve program doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarında dil bilgisi öğretiminin tanımdan yola çıkılarak verildiği, yeni programda ve program doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarında dil bilgisi kurallarının öğrenciye sezdirilerek öğretilmesi hedeflendiği tespit edilmiştir. Yeni Türkçe Dersi Öğretim Programının eski programdan tamamen farklı olduğu, Cumhuriyet süresinde

yapılan programların birikimlerinden, tecrübelerinden yararlanmadığı tespit edilmiştir. Eski ve yeni Türkçe ders programlarında dil bilgisi ayrı bir öğrenme alanı olarak değerlendirilmeyip diğer öğrenme alanları ile birlikte verildiği gözlenmiştir. Yeni program doğrultusunda hazırlanan öğrenci çalışma kitaplarının dil bilgisi becerileri kazanmada dersi zevkli hale getirdiği ancak öğrenciyi cümle kurmadan tek kelimelik cevaplar vermeye yönelttiği, dolayısıyla kazandıkları dil bilgisi becerilerini yeterince kullanamamalarına yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Yeni programda dil bilgisi becerilerini ölçmede süreç değerlendirmesi yanında öğrencinin evde yaptığı performans ve proje ödevlerinin göz önünde bulundurulduğu tespit edilmiştir.

Şahinci (2011) ve Yücel, Batur ve Akar'ın (2004), MEB tarafından hazırlanan ortaokul Türkçe programında yer alan dil bilgisi kazanımları hakkında yapmış oldukları çalışmaları mevcuttur.

Şahinci (2011), çalışmasında araştırma ilköğretim ikinci kademedeki dil bilgisi konularının öğretilmesine ilişkin Türkçe öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Tarama modeli benimsenen bu çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilen Dil Bilgisine İlişkin Görüş Ölçeği ile 100 Türkçe öğretmenin görüşleri alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, dil bilgisi konularının öğretiminde kazanımların öğretmenler tarafından yeterince benimsenmediği düşünülebilir. Türkçe öğretmenleri dil bilgisi konularının öğretilmesi konusunda olumsuz görüşe sahiptirler. Öğretmenlerin kıdemlerine, cinsiyetlerine, mezun oldukları okula ve görev yaptıkları okula göre dil bilgisi konularının öğretilmesine ilişkin görüşleri arasında manidar fark bulunmamaktadır.

Yücel, Batur ve Akar (2004) dil bilgisi hedeflerine yönelik öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında veri toplama aracı olarak likert tipi bir anket kullanmışlardır. Çalışma ilköğretim 8. sınıf öğretmenlerinin Türkçe programında yer alan hedeflere ne derecede önem verdiklerine ve öğrencilerin bu hedefleri ne düzeyde kazanabildiklerine yönelik görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışma, dil bilgisi becerileri ile ilgili hedeflerle sınırlandırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler programda yer alan tüm dil bilgisi ile ilgili hedeflere, tüm hedeflerin ortalamasının üstünde önem vermektedirler ve öğrenciler de dil bilgisi ile ilgili hedefleri genel ortalamanın üstünde kazanabilmektedirler. Ortalamalarına bakıldığında, dil bilgisi

ile ilgili hedeflerin iyi sayılabilecek bir düzeyde kazanılabildiği bu araştırmayla tespit edilmiştir.

Dil bilgisi öğretiminde öğrencilerin zorlandıkları konu olan fiiller ile ilgili Karagöz'ün (2013), dil bilgisinin önemi hakkında Erdem ve Başaran'ın (2010); Türkçenin zenginlikleri ve dil bilgisi öğretiminin yaşamsallaştırılmasının önemi ile ilgili olarak Akgül'ün (2010) çalışmaları bulunmaktadır.

Karagöz (2013), “İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflarda Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Fiil” adlı çalışmasında öğrencilerin fiil öğreniminde güçlük çektikleri ve başarısız oldukları konuların neler olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Konuların anlatımında görülen eksiklikler veya yanlışlıkların neler olduğunun belirlenip bunların nedenlerinin tespit edilmesini amaçlamıştır. Çalışmanın örneklemini; 2005 Türkçe öğretim programında ve ikinci kademe (6, 7 ve 8. sınıflar) Türkçe ders kitaplarında fiillerle ilgili bölümler, her sınıf düzeyi için seçilmiş ikişer öğrenci çalışma kitabından konularla ilgili tercihe göre bir örnek etkinlik ve ulaşılabilen akademik yayınlar oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre bahsedilen kaynaklarda fiille ilgili farklı terimlerin kullanıldığı, fiillerin anlam özellikleriyle ilgili farklı başlıkların kullanıldığı ve içeriklerinin farklı olduğu, bölümlendirme adlandırmalarında farklılıklar görüldüğü, fiillerde kişi konusuyla ilgili farklı görüşlerin bulunduğu tespit edilmiştir. Fiillerde yapı, çatı ve ek fiilin birleşik zaman oluşturma görevi konusunda ise tüm kaynaklarda birliktelik ve uyum gözlenmiştir.

Erdem ve Başaran (2010), mezun oldukları bölümlerin öğretmenlerin dil bilgisi öğretimine ilişkin görüşleri üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Veri toplamak amacıyla geliştirilen anket 245 Türkçe öğretmenine uygulamıştır. Araştırmanın ilk bölümde öğretmenlerin dil bilgisi öğretiminin faydalarına ilişkin görüşleri alınmıştır. Sonra da mezun olunan bölüm değişkeni açısından dil bilgisi öğretimine bakışta bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin, dil becerilerinin geliştirilmesinde dil bilgisinin önemli bir işleve sahip olduğunu belirttikleri gözlenmiştir. Genel olarak mezun oldukları bölümlerin (Türkçe öğretmenliği, TDE öğretmenliği ve fen edebiyat fakültelerinin TDE bölümü olmak üzere) öğretmenlerin dil

bilgisi öğretimi ile ilgili düşünce ve beklentileri üzerinde bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Akgül (2010), ilköğretim II. kademedeki yaşanan dil bilgisi öğretiminin sorunları üzerine yaptığı araştırmasında, anket formu ile 60 Türkçe öğretmeninden veri toplamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler dil bilgisi öğretiminde geleneksel dil bilgisi öğretim ilkelerini kullanmakta ve bilgi teknolojilerinden dil bilgisi öğretiminde gerektiği ölçüde yararlanmamaktadırlar. Ayrıca öğretmenlerin dil bilgisi öğretiminde daha çok uygulamaya gerek duyulan alanların öğretiminde zorlandıkları tespit edilmiştir. Ankette yer alan dil bilgisi öğretiminin sorunlarına yönelik çözüm önerilerine, öğretmenlerin katılma oranlarına bakıldığında en büyük sıkıntının dil bilgisi dersleri işlenirken günlük yaşamdan yeterince yararlanılmadığı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca öğretmenler derslerin işlenişinde Türkçenin zenginliklerinden yararlanılmadığı fikrindedirler. Öğretmenlerin çözüm önerilerine bakıldığında ise, dil bilgisinde kaynak eser yetersizliği olduğu, ayrıca mevcut kaynaklarda terim birliği sağlanamadığı görülmektedir. Öğretmenler dil bilgisi için farklı sınav yöntemlerinin kullanılması ve merkezi sınavların soruları hazırlanırken eğitim-öğretimle ilgili tüm kurumların ortak çalışması gerektiği görüşünde olduklarını ifade etmişlerdir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi – 7. Sınıflar

Ortaöğretim Türkçe dersi programları incelendiğinde Kip ve Zaman konularının yalnızca 7. sınıfta ele alındığı; 5, 6 ve 8. sınıf programlarında, konunun hiç yer almadığı görülmüştür. Bu bölümde 7. sınıf Türkçe dersi programlarındaki kip, zaman ve görünüş konuları ile ilgili kazanımların aylara göre dağılımı, kip, zaman ve görünüş konusunun Türkçe öğretiminin genel ve özel amaçları içindeki yeri, ÖÇK içerisinde yer alan etkinliklerin özellikleri ve metinlerin konu ile ilgili boyutu ele alınmıştır.

Tablo 1: 2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılı Türkçe Dersi 7. Sınıf Ünitelendirilmiş Yıllık Plan İçinde Kip, Zaman ve Görünüş Konularının Aylara Göre Dağılımı

Tarih	Dil Bilgisi Açıklamaları
Ekim 1.-Ekim 2. Hafta	Kip ve çekimli fiili kavrar.
Ekim 3.-Ekim 4. Hafta	Bildirme kipleriyle dilek kiplerini ayırt eder. Bildirme kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.
Ekim 4.-Kasım 1. Hafta	Dilek kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.
Kasım 1.-Kasım 2. Hafta	Bildirme kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar. Dilek kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.
Ocak 1.-Ocak 2. Hafta	Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama
Ocak 2.-Ocak 3. Hafta	Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasının nasıl gerçekleştiğini kavrar.
Şubat 2.-Şubat 3. Hafta	Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama Fiil kiplerindeki farklı zaman ve anlamaları ifade edecek şekilde kullanır.
Şubat 3.-Şubat 4. Hafta	Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasının nasıl gerçekleştiğini kavrar.
Şubat4.-Mart 1. Hafta	İsim türünden kelimelerin kip ve kişi açısından biçimlenerek çekimlenebildiğini kavrar.
Mart 2.-Mart 3. Hafta	İsimlerin kip eki almasında ek fiilin rolünü kavrar.
Mart 3.-Mart 4. Hafta	İsimlerin ek fiil aracılığıyla hangi kiplerde çekimlenebildiğini kavrar.

Tablo 1 (Devam): 2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılı Türkçe Dersi 7. Sınıf Ünitelendirilmiş Yıllık Plan İçinde Kip, Zaman ve Görünüş Konularının Aylara Göre Dağılımı

Tarih	Dil Bilgisi Açıklamaları
Nisan 3.-Nisan 4. Hafta	Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların oluşumunda ek fiilin işlevini kavrar.
Mayıs 1.-Mayıs 2. Hafta	Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama Zaman ve kip çekimindeki birleşik yapıların işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar.
Mayıs 3.-Mayıs 4. Hafta	Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama Zaman ve kip çekimindeki birleşik yapıların işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar.
Haziran 1. Hafta	Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleri ile ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıları özelliklerine uygun biçimde kullanır.

2016-2017 Eğitim-Öğretim Yılı Türkçe Dersi 7. Sınıf Ünitelendirilmiş Yıllık Plan İçinde Kip, Zaman ve Görünüş Konularının Aylara Göre Dağılımı (Tablo 1) incelendiğinde kip ve zaman konusu ile ilgili kazanımlara aralık ayı dışında öğretim yılı sonuna kadar her ay dil bilgisi kazanımlarına yer verilmiştir. Ancak görünüş konusu ile ilgili herhangi bir kazanıma rastlanmamıştır.

4.1.1. MEB 7. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kazanımları

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2015 yılında yayınlanan Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programında öğrencilerin dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesinin önemi vurgulanmakta, diğer alanlardaki gelişmeler ve mesleki becerilerin edinilmesinde dil beceri ve yetenekleri ön koşul olarak gösterilmektedir. Programın amacı, okuduklarını ve dinlediklerini anlayabilen, kendilerini sözlü ve yazılı şekilde ifade edebilen, eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünebilen, milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı bireylerin yetiştirilmesidir. Öğrenci merkezli bir yaklaşımla hazırlanan program, kazanımların sürekli gelişme ve ilerleme gösteren bir yaklaşımla, öğrencilerin dilin zenginliklerini tecrübe ederek dil becerilerini geliştirmeyi sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Programın genel amaçları, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nu genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- “Sözlü iletişim, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarını sağlamak,
- Düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, yorumlama, analiz-sentez yapma ve değerlendirme becerilerini geliştirmek,
- Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarını; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerini sağlamak,
- Okuma ve yazma sevgisi ile alışkanlığını kazanmalarını sağlamak,
- Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerini sağlamak,
- Bilimsel, yapıcı, eleştirel ve yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, iletişim kurma, iş birliği yapma, problem çözme ve girişimcilik gibi temel becerilerini geliştirmek,
- Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerini geliştirmek,
- Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirmek,
- Çoklu medya ortamlarında aktarılanları sorgulamalarını sağlamak,
- Kişisel, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmelerini sağlamak,
- Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımlarını sağlamaktır.”

Dil bilgisi; bir dilin dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma öğrenme alanlarını destekleyen kurallar bütünüdür. Öğrenci açısından Türkçenin yapısını oluşturan ve işleyiş kurallarını tanımlayan bilgilere sahip olmak oldukça önemlidir ancak daha da önemli olan bu kuralların konuşma, yazma, dinlemeyle ilgili dil etkinliklerinde uygulanmasıdır. Dolayısıyla dil bilgisi öğretimi kuramsal bilgilere değil, uygulamaya dayanmalıdır. Yukarıdaki kazanım maddeleri incelendiğinde, kuramsal olarak bu özelliklere uygun olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu kazanımlar, uygulamalar ile doğru kazandırıldığı takdirde öğrencinin olumlu yönde gelişmesine katkı sağlayacak niteliktedir.

Altunkaya (2010: 67), dil öğretiminde çağdaş gelişmeler doğrultusunda dil bilgisi öğretiminin amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- Öğrencilerin bilinçaltı yapılarını bilinç düzeyine çıkarma ve bunları kullanım alanına getirme,
- Dilin işleyiş düzenini öğrencilere kavratma,
- Öğrencilerin bir iletişim aracı olarak dili doğru ve etkili bir biçimde kullanmalarını sağlama

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2015 yılında yayınlanan Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programında 7. Sınıf Türkçe Dersi Kazanımları

Sözlü İletişim, Okuma ve Yazma olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bu kazanımlar içerisinde, bu çalışmada incelenen konu ile ilgili olan başlıklar şunlardır:

- “T7.1.2. Konuşmadaki/tartışmadaki farklı bakış açılarını fark eder.
T7.2.23. Dilin ses, şekil ve söz dizimi kurallarına uyarak okur.
T7.2.25. Okuduğu metindeki sözcük ve sözcük gruplarının cümle içinde kazandığı anlamı fark eder.
T7.2.27. Fiillerin cümleye kattığı anlam özelliklerini fark eder.
T7.3.7. Çekim eklerini (kişi ekleri, haber ve dilek kipleri) ve yapım eklerini doğru kullanır.
T7.3.8. Fiilin cümleye kattığı anlam özelliklerini, ek fiilli ve zarfları cümledeki işlevlerine uygun kullanır.”

4.1.2. MEB 7. Sınıf Türkçe Ders, Öğretmen ve Çalışma Kitaplarında Kip, Zaman ve Görünüş Görünümleri

7. Sınıf Türkçe ders kitabında kip, zaman kavramları, dil bilgisi kazanımları içerisinde yer almakta ve konunun gelişimine uygun şekilde temalara dağıtılmış bulunmaktadır. Ancak görünüş konusu ile ilgili herhangi bir kazanım bulunmamaktadır. Bu dağılım Tablo 2’de sunulduğu gibidir.

Tablo 2. Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabında Kip, Zaman ve Görünüş Konularına İlişkin Kazanımların Temalara Dağılımı

Tema	Konu Başlığı	Dil Bilgisi
1. Tema: İletişim	Öyle Denmez	Kip ve çekimli fiili kavrar.
	Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür	Bildirme kipleriyle dilek kiplerini ayırt eder.
	Balkondaki Muhabbet Kuşu	Bildirme kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.
2. Tema: Atatürk	Unutulmayan Hafta	Dilek kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.
	Milli Kültür	Zaman ve kip çekimindeki birleşik yapıların işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar
	Miras Keçe	<i>Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama</i> Cümlede zaman kavramını belirleyen/destekleyen zarfları fark eder.
4. Tema: Milli Kültür	Oğuz Destanı	<i>Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama</i> Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasının nasıl gerçekleştiğini kavrar.
	Mehmet Akif Ersoy	<i>Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama</i> Fiil kiplerindeki farklı zaman ve anlamaları ifade edecek şekilde kullanır.
	Yüksek Yüksek Tepelere	<i>Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama</i> 1. Cümlede zaman kavramını belirleyen/destekleyen zarfları fark eder. 2. Fiil kiplerindeki farklı zaman ve anlamaları ifade edecek şekilde kullanır.

Tablo 2 (Devam) Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabında Kip, Zaman ve Görünüş Konuları Kazanımlarının Temalara Dağılımı

Tema	Konu Başlığı	Dil Bilgisi
5. Tema: Doğa ve Evren	Sular	<i>Ek fiille ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama</i> İsim türünden kelimelerin kip ve kişi açısından biçimlenerek çekimlenebildiğini kavrar.
	Son Kuşlar	<i>Ek fiille ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama</i> İsimlerin kip eki almasında ek fiilin rolünü kavrar.
	Kutup Yıldızı	<i>Ek fiille ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama</i> İsimlerin ek fiil aracılığıyla hangi kiplerde çekimlenebildiğini kavrar.
6. Tema Toplum Hayatı	Osmanlı Dürüstlüğü	<i>Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleri ile ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama</i> Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların oluşumunda ek fiilin işlevini kavrar.
	Odcu Haftası Şenlikleri	<i>Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama</i> Zaman ve kip çekimindeki birleşik yapıların işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar.
	Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir.	<i>Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama</i> Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıları özelliklerine uygun biçimde kullanır.
	Emine Teyze'nin Çilek Reçeli	<i>Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama</i> Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıları özelliklerine uygun biçimde kullanır.

Bu çalışmada 7. sınıf ders kitabındaki kip, zaman ve görünüş konularının işlenişi tema temelinde incelenmiştir. Tema içerisindeki metinlerin seçiminde, ÖKK'da kip, zaman ve görünüş konularının kazanım olarak yer almış olması ve ÖÇK içerisinde incelenen konu ile ilgili dil bilgisi etkinliğine yer verilmiş olması esas alınmıştır. Bu doğrultuda ders kitabındaki metinler taranmış ve sonuçları tablolar halinde verilmiştir. Tüm tablolarda, birden fazla geçen aynı kip ile çekimlenmiş fiiller, tüm metinlerde tabloya bir kez alınmıştır. Kip ayrımları yapılarak çekimli fiiller tablolaştırılmıştır. 3. temada kip, görünüş ve zaman konularına ilişkin kazanım bulunmaması nedeniyle 3. Temadaki metinler incelenmemiş ve tablolaştırılmamıştır.

Tema 1

Araştırmanın bu kısmında 7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 1. tema “İletişim” altında yer alan “Öyle Denmez”, “Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür” ve “Balkondaki Muhabbet Kuşu” adlı metinlerin kip ile çekimlenmiş fiilleri incelenerek tablolar halinde aşağıda sunulmuştur. Aynı zamanda ÖÇK’nda incelenen bu metinlerin kip, görünüş ve zaman ile ilgili olan etkinlikleri açıklanmıştır.

“Öyle Denmez” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Kip ve çekimli fiili kavrar.” kazanımı yer almaktadır. Öğrencilere; fiillerin şekil, zaman ve şahsa bağlı bir yargıya dönüşebilmesi için belirli anlatım kalıplarına girdiği, bu kalıplara kip, kavramı karşılayan eklere de kip ekleri denildiği öğretilmektedir. Kiplerin temel olarak *bildirme* ve *dilek* kipi şeklinde ikiye ayrıldığı açıklanmaktadır. Fiillerin kip ve şahıs ekleri olarak yargı bildiren hallerinin ise çekimli fiil olarak adlandırıldığı, çekimli fiillerin cümle içindeki işlevine *yüklem* adı verildiği öğrencilere belirtilmektedir.

“Öyle Denmez” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: “Öyle Denmez” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Tür
Akmış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Al		Dilek	Emir
Aldım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Almıştım	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Atarlar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Bak		Dilek	Emir
Bileyim	-e	Dilek	İstek
Bitmiş	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Bulursunuz	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Çağırayım	-a	Dilek	İstek
Çıkarır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Çıkarıyormuş	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çıkarmaz	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Çıktı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Tablo 3 (Devam): “Öyle Denmez” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Tür
Dedim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Demeli	-meli	Dilek	Gereklilik
Demezler	-mez	Bildirme	Geniş zaman
Demıştim	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Derler	-r	Bildirme	Geniş zaman
Denir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Desene	-se	Dilek	Dilek- Şart
Diyeyim	-e	Dilek	İstek
Dönersiniz	-er	Bildirme	Geniş zaman
Duruyorsun	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Ederiz	-er	Bildirme	Geniş zaman
Etmeyin		Dilek	Emir
Etti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Ettirdim	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Geldin	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gidemem		Bildirme	Geniş zaman
Göreydi	-e	Dilek	İstek
Karıştırdı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kırılmış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Oldum	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Olmayınız		Dilek	Emir
Olsun		Dilek	Emir
Olur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Otur		Dilek	Emir
Öğrettim	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Paralansın		Dilek	Emir
Sevindim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Sus		Dilek	Emir
Terbiyeledi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Uğraşırız	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Uğrayım	-a	Dilek	İstek
Unuttum	-tu	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Vurur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Yak		Dilek	Emir
Yarılır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Yaptırayım	-a	Dilek	İstek
Yaptırıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Zenginleşmiş	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: “Öyle Denmez” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	11
	Öğrenilen geçmiş zaman	6
	Şimdiki zaman	3
	Gelecek zaman	0
	Geniş zaman	15
	Toplam	35
Dilek Kipleri	Gereklilik	1
	Şart	1
	İstek	6
	Emir	9
	Toplam	17

Tablo 4’te yer alan bilgiler, metinde toplam 35 adet bildirme kipi, 17 adet dilek kipi örneği bulunduğunu göstermektedir.

Öğrenci Çalışma Kitabı (ÖÇK) 10. etkinlik incelendiğinde farklı fiil biçimleri üzerinden örnekler verildiği ve mastar halindeki fiiller ile çekimli fiiller arasındaki farkın öğrenciye kavratılmaya çalışıldığı görülmektedir. Etkinlik içerisinde *sunacağız* (-acak), *koşmalıyım* (-malı), *gözlersin* (-r), *gördük* (-dü) ekleri ile bildirme ve dilek kiplerine örnekler verilmiştir.

ÖÇK 11. etkinlikte, mastar halinde verilen fiillerden öğrencilerin farklı kipler yazmaları ve bunları yüklem şeklinde bir cümle içerisinde kullanmaları istenmiştir. ÖÇK 12. etkinlikte de öğrencilerden cümlelerin yüklemelerini bulmaları ve mastar hallerini yazmaları istenmiştir. Etkinlikte *gidiyor* (-yor), *sever* (-er), *aldı* (-dı), *hazırlanacaklar* (-cak), *katılmalı* (-malı) ekleri kullanılmıştır.

ÖÇK 13. etkinlikte öğrencilerin çekimli fiilleri bulacakları bir metin yer almaktadır. Bu metin aracılığı ile öğrencilere *görmek* fiilinden *görürdü*, *gelmek* fiilinden *gelse*, *sormak* fiilinden *sorar*, *çalışmak* fiilinden *çalışırdı*, *düşünmek* fiilinden *düşünürdü*, *gitmek* fiilinden *gitmeli miydi*, *kararsız kalmak* fiilinden *kararsız kalmıştı*, *istemek* fiilinden *istemiyor*, *gözünde canlandırmak* fiilinden *gözünde canlandırıyordu*, *artmak*

fiilinden *arttı*, *karar almak* fiilinden *karar almalıydı*, *karar vermek* fiilinden *karar verdi*, *huzur duymak* fiilinden *huzur duydu* fiil çekimlerinin kavratılması hedeflenmiştir.

“Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Bildirme kipleri ile dilek kiplerini ayırt eder.” kazanımı yer almaktadır. Bu kapsamda öğrencilere bildirme ve dilek kiplerini ayırt etmeye yönelik sezdirme etkinliklerinin yaptırılması gerekliliği ÖKK içerisinde yer almakta, hangi etkinliklerin yaptırılması gerektiği belirtilmektedir. Etkinlikler sonrası öğrencilere kiplerin *bildirme* ve *dilek* kipleri olmak üzere ikiye ayrıldığı, bildirme kiplerinin fiile zaman anlamı kattığı, dilek kiplerinin de zaman anlamı yerine istek, gereklilik, emir, dilek gibi fiile çeşitli anlam özellikleri kazandırdığı anlatılmaktadır. Oysa dilbilim, haber kiplerinin sadece zaman belirtmediğini, zaman dışında da niyet, konuşucu odaklı olarak cümleye farklı değerler yüklediğini belirtmektedir. Öğrencilere her iki kipte de şahsın belirli olduğu açıklanmakta, kiplere ilişkin örnekler verilmektedir.

“Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: “Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Tür
Aktarmışlardır	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Alınabilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Anlayabilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Başlamışlardır	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Bıraksak	-sa	Dilek	Dilek-Şart
Çalışılmış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Duydular	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gelmiştir	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Gelişmiştir	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Kullanırlar	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Kuramaz	-maz	Bildirme	Geniş zaman
Olmamış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Öğrense	-se	Dilek	Dilek- Şart
Üstlenmiştir	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Yadsınamaz	-maz	Bildirme	Geniş zaman
Yapabilirler	-ir	Bildirme	Geniş zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: “Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	1
	Öğrenilen geçmiş zaman	7
	Şimdiki zaman	0
	Gelecek zaman	0
	Geniş zaman	6
	Toplam	14
Dilek Kipleri	Gereklilik	0
	Şart	2
	İstek	0
	Emir	0
	Toplam	2

Tablo 6’da yer alan bilgiler, metinde toplam 14 adet bildirme; 2 adet dilek kipi bulunduğunu göstermektedir. Metin; gereklilik, istek, emir kipi örneklerinin hiç bulunmaması dolayısı ile dilek kip sayısı açısından yeterli bir örnek olarak görülmemiştir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 9. ve 10. etkinlikler bildiri ve dilek kiplerine yöneliktir. 9. etkinlik kapsamında öğrencilerden *geziyoruz* (-yor), *bulacağız* (-cağız), *kapatmış* (-mış), *zıpladılar* (-dı), *hoşgörelim* (-e), *kızmamalısın* (-malı), *ver* (emir kipi), *görsek* (-se) kiplerinin emir, istek, gereklilik ve zaman açısından ayrımları istenmiştir. 10. etkinlikte öğrencilerden verilen cümlelerin fiillerinin incelenmesi ve kullanılan kip çeşitlerinin belirlenmesi istenmiştir. Etkinlik kapsamında *konusulacak* (-cak), *gezelim* (-e), *götürdü* (-dü), *toplanmış* (-mış), *izlemelisin* (-meli), *artıyor* (-yor), *katıl* (emir kipi) kiplerinin bulunduğu cümleler kullanılmıştır.

“Balkondaki Muhabbet Kuşu” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Bildirme kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.” kazanımı yer almaktadır. ÖKK’nda; öğretmen, öğrencilere bildirme kiplerinin kullanım özelliklerine yönelik ÖÇK’nda 8. etkinliğinin yaptırması gerektiği bilgisi yer almaktadır. Etkinlik sonrası öğrencilere bildirme kiplerinin beş çeşit zamanı gösterdiği, bunların

görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman ve gelecek zaman olduğu aktarılmaktadır. Konu içerisinde zamanlara yönelik kullanılan ekler, -a ve -e ile biten fillerin -yor eki alma durumunda dar ünlülere dönüşmesi bilgisi verilmektedir.

“Balkondaki Muhabbet Kuşu” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: “Balkondaki Muhabbet Kuşu” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Açtım	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Açıklamıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Alalım	-a	Dilek	İstek
Aldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Algılar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Almışlardı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Anlatın		Dilek	Emir
Anlattım	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Anlıyorlardı	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Atılıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Artırmıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Atıştırıyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Atmadınız	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Ayıramadım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Azaltmış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Bak		Dilek	Emir
Başladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Başlayacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Başlayabilirsin	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Bayatlamıştır	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Bekleyebiliriz	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Benziyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Bilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Biriktiriyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Bitirebilirdim	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Bulabilirim	-ir	Bildirme	Geniş zaman

Tablo 7 (Devam): “Balkondaki Muhabbet Kuşu” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Bulalım	-a	Dilek	İstek
Buldum	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Çaldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Çalışırım	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Çalışıyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çalışmıştım	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Çalışsam	-sa	Dilek	Dilek- şart
Çalıştım	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Çekmiştir	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Çeviriyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çıkartabilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Çıkmıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Çıktı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Davranabilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Dedi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Demiştım	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Derdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Derse	-se	Dilek	Dilek- şart
Diyebilirdik	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Diyorduk	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Diyorsun	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Doldurabilirdi	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Döndü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Durdum	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Durmuştum	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Duruyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Duymuştu	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Duyuyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Düştü	-tü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Düşündü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Düşünürdüm	-ür	Bildirme	Geniş zaman
Düşünüyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Edebilirdik	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Ederim	-er	Bildirme	Geniş zaman
Ediyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman

Tablo 7 (Devam): “Balkondaki Muhabbet Kuşu” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Etmeli	-meli	Dilek	Gereklilik
Etti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Fırladım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Geldi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gelirim	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Geliyoruz	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Gelmedi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gelmiştir	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Gerekıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Gidebilir miyim	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Gider	-er	Bildirme	Geniş zaman
Gidiyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Gidiyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Giriverdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gitti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gördün	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Götürdüm	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Güldü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Hatırlamıyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
İnandım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
İstedim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
İstiyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
İstiyorsunuz	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
İşletiyor musun	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kaçabilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Kaçmıştır	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Kalıyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kalmadı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kalmamıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Kapadım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kaynaştı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kazanmıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Kesildim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Korkmuştu	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Konmuştu	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman

Tablo 7 (Devam): “Balkondaki Muhabbet Kuşu” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Konuşalım	-a	Dilek	İstek
Konuştu	-tu	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Konuverdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Koştum	-tu	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Koyduk	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kurduk	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Okşadım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Olabilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Olabilirdi	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Olacaktı	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Oldun	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Olmadı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Olmalı	-malı	Dilek	Gerekliklik
Olmalıydı	-malı	Dilek	Gerekliklik
Olmasın		Dilek	Emir
Olmuyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Olsa	-sa	Dilek	Dilek- şart
Olur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Oynuyorsun	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Öğren		Dilek	Emir
Öğrendim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Öğretebilirsiniz	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Öğretmişsiniz	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Öğretselerdi	-se	Dilek	Dilek- şart
Öğrettim	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Ötüyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Sanıyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Sevindim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Sevmiştik	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Sor		Dilek	Emir
Sorarsın	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Soruştur		Dilek	Emir
Söyledi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Söylemez	-mez	Bildirme	Geniş zaman
Söyleyebildi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Tablo 7 (Devam): “Balkondaki Muhabbet Kuşu” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Söyleyebilecek	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Söyleyebilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Söyleyebiliyor muydu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Söylemiştim	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Söyledi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Söyleyiverdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Söylüyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Söylüyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Şımartır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Tanıımıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Tıklatacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Tırtıkladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Tutayım	-a	Dilek	İstek
Tutturursa	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Uçuyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Uçtu	-tu	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Unutuyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Ürkmüştü	-müş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Verdim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Verebileyim	-e	Dilek	İstek
Verir misiniz	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Veriyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Vermiştik	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Yakaladık	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yakalayalım	-a	Dilek	İstek
Yapabilirsin	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Yaparlar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Yapmalı	-malı	Dilek	Gereklilik
Yapsan	-sa	Dilek	Dilek- şart
Yaptım	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yaralayacaktı	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Yaşıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Yazdım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: “Balkondaki Muhabbet Kuşu” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	52
	Öğrenilen geçmiş zaman	22
	Şimdiki zaman	34
	Gelecek zaman	5
	Geniş zaman	29
	Toplam	142
Dilek Kipleri	Gereklilik	4
	Şart	4
	İstek	6
	Emir	6
	Toplam	20

Tablo 8’de yer alan bilgiler, metinde toplam 142 adet bildirme kipi, 20 adet dilek kipi örneği bulunduğunu göstermektedir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 8. ve 9. etkinlikler bildiri kiplerine yöneliktir. 8. etkinlik kapsamında öğrencilerden verilen cümlelerdeki altı çizili yüklemeleri yorumlayarak soruları cevaplamaları istenmiştir. Etkinlikte *çalışıyor* (-yor), *yağmış* (-mış), *kitaplaştırdı* (-dı), *okuyacak* (-acak), *içeriz* (-er), *istiyoruz* (-yor) kip ekleri kullanılmıştır. 9. etkinlikte öğrencilere *gezmek*, *oynamak*, *yazmak*, *seyretmek*, *düşünmek* master halindeki fiilleri verilmiş ve *-ecek*, *-yor*, *-miş*, *-di* ve *-r* eklerini kullanarak cümleler kurmaları istenmiştir.

Tema 2

7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 2. tema “Atatürk” altında yer alan “Unutulmayan Hafta” ve “Milli Kültür” adlı metinlerin kip ile çekimlenmiş fiilleri incelenerek tablolar halinde aşağıda sunulmuştur. Aynı zamanda ÖÇK’nda incelenen bu metinlerin kip, görünüş ve zaman ile ilgili olan etkinlikleri açıklanmıştır.

“Unutulmayan Hafta” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Dilek kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.” kazanımı yer almaktadır. ÖKK, bu bölümde öğrencilere dilek kiplerinin kullanım özelliklerini sezdirebilecek etkinlikler yapılmasını, bunun için ÖÇK’nın 8. etkinliğinin kullanılacağını içermektedir. Etkinlik sonrası öğrencilere dilek kiplerinin gereklilik, istek, dilek, şart ve emir işlevlerinin olduğu, istek, dilek ve şart kiplerinin ekleri gösterilmekte, emir kiplerinin ekinin olmadığı belirtilmektedir. Konuların anlatımını takiben ÖÇK’nın 9. ve 10. etkinlikleri kullanılarak konu pekiştirilmektedir.

“Unutulmayan Hafta” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: “Unutulmayan Hafta” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Açacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Alacağım	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Aldık	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Alkışladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Anlatacağım	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Anlattım	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Anlıyoruz	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Arar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Araştıracak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Astık	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Ayrılmıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Bakıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Bakıyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Başladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Başlar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Başlattım	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Başlayın		Dilek	Emir
Bekliyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Belirtti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Bırakıyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman

Tablo 9 (Devam): “Unutulmayan Hafta” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Biliyorsunuz	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Bitmiş	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Bulacaktık	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Buлуştuk	-tu	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Çağırıyorlardı	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çalışıyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çalmıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Çekinmiyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çıkıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Desteklemiştir	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Diliyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Dinliyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Dinliyoruz	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Diyemedi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Düşündünüz mü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Düzenleyebiliriz	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Edebiliyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Ederim	-er	Bildirme	Geniş zaman
Etmışti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Etmıştır	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Ettim	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Emretmiş	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Geçmişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Geldi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Geliyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Gelmişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Gerekecektir	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Gerektirir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Gitmişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Göndermiş	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Görebilir miyiz	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Görüşecek	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Gülüşmüştük	-müş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Güveneceksin	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Hazırlayabilir miyiz	-ir	Bildirme	Geniş zaman

Tablo 9 (Devam): “Unutulmayan Hafta” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Hazırlayacaklardı	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Hazırladık	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Heyecanlandırmış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Heyecanlanmıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
İlerlemiş	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
İlgilen		Dilek	Emir
İnceledik	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
İndik	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
İstediler	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
İstemiştir	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
İstemez misin	-mez	Bildirme	Geniş zaman
İsterim	-er	Bildirme	Geniş zaman
İsteyeceksiniz	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
İstiyorsan	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
İstiyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kaldırdım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Karşılanmıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Katılırdı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Katılmış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Katılıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Konuşacaklardı	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Konuştuk	-tu	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Koptu	-tu	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Koyacağız	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Koyulduk	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kurdurmuştur	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Okuyabiliyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Olabilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Oldu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Olmuş	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Olur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Oluşturur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Oturduk	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Özlüyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Paylaşabildim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Tablo 9 (Devam): “Unutulmayan Hafta” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Paylaşacağız	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Paylaşmış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Sanıyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Saymıştır	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Seslendim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Sevelim	-e	Dilek	İstek
Sordum	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Söyledi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Söylemişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Söyleyebilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Sözleştik	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Şaşırtmış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Şaşırtmıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Tanıtacaktım	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Ulaşılabiliyoruz	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Umuyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Verdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Vermiş	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Vermiştir	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Yapabiliriz	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Yapacaktık	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Yapacaktır	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Yapmışlardı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Yaptık	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yaşayacağız	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Yönelmişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Yükselmiş	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: “Unutulmayan Hafta” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	30
	Öğrenilen geçmiş zaman	30
	Şimdiki zaman	23
	Gelecek zaman	17
	Geniş zaman	14
	Toplam	114
Dilek Kipleri	Gereklilik	0
	Şart	0
	İstek	1
	Emir	2
	Toplam	3

Tablo 10’da yer alan bilgiler, metinde toplam 114 adet bildirme kipi, 3 adet dilek kipi örneği bulunduğunu göstermektedir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 8. etkinlik, dersin anlatımı öncesinde öğrencilere dilek kiplerinin sezdirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Örnekte *okumalıyım* (-malı), *gidersem* (-se), *tutalım* (-a), *sür* (emir), *yazasın* (-a), *gitsek* (-se) ve *bakmalı* (-malı) yüklemleri bulunmakta, öğrencilerin bu yüklemlerdeki dilek kiplerini *gereklilik*, *dilek*, *şart*, *emir* ve *istek* olarak ayırmaları istenmektedir. Ders anlatımı sonrası 9. etkinlik yapılmaktadır. Bu etkinlikte öğrencilerden, verilen cümlelerdeki fiillerde bulunan dilek kiplerinin eklerinin altını çizmeleri beklenmektedir. Örnek cümlelerde *serseniz* (-se), *seyretmelisin* (-meli), *alırsan* (-sa), *etmeyelim* (-elim) dilek kipleri bulunmaktadır. 10. etkinlikte öğrencilerin birtakım fiilleri, verilen dilek kipleri ile cümle içerisinde kullanmaları istenmiştir.

“Milli Kültür” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Zaman ve kip çekimindeki birleşik yapıların işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar.” kazanımı yer almaktadır. Bu bölümde önce öğrencilere zaman ve kip çekimindeki birleşik yapıların fiile kazandırdığı anlam özelliklerini sezdirmek için ÖÇK’daki aynı konunun 9. etkinliğinin yaptırılması gerekmektedir. Öğrencilere zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapılarda fiilin zamanını ek fiilden sonra gelen zaman ve kip ekinin belirlediği hatırlatılmakta, sonrasında zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların işlevlerinin fiile zaman anlamı dışında da çeşitli anlam özellikleri kazandırdığı belirtilmektedir. Etkinlikler olarak zaman ve kip çekimindeki birleşik yapıların fiile kazandırdığı anlam özelliklerini kavratmaya yönelik 10. etkinlik, uygulamaya yönelik ise 11. etkinlik kullanılmaktadır.

“Milli Kültür” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: “Milli Kültür” Metni Kip Ekleri

�ekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Belirtmiştir	-miş	Bildirme	öğrenilen geçmiş zaman
Edeceğiz	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Gelir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Gelişir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
İnanmıştır	-miş	Bildirme	öğrenilen geçmiş zaman
Kalmamalıdır	-malı	Dilek	Gereklilik
Koymuştur	-muş	Bildirme	öğrenilen geçmiş zaman
Oluşturur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Oynar	-ar	Bildirme	Geniş zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: “Milli Kültür” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	T�r	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	0
	öğrenilen geçmiş zaman	3
	şimdiki zaman	0
	Gelecek zaman	1
	Geniş zaman	4
	Toplam	8
Dilek Kipleri	Gereklilik	1
	şart	0
	İstek	0
	Emir	0
	Toplam	1

Tablo 12’de yer alan bilgiler, metinde toplam 8 adet bildirme kipi, 1 adet dilek kipi  rneğ  bulunduğ n  göstermektedir.

  K’da ilgili tema ve konu altındaki 9. etkinlikte öğrencilere zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapılara örnek olabilecek c mler bulunmaktadır. Öğrencilerden c mlerde alt  çizili eklere dikkat edilerek c mleri okumaları, eklerin çıkartılması durumunda c mlerin anlamlarında oluşan değişiklikleri yazmaları istenmiştir. 10. etkinlikte verilen c mlerde geçen birleşik zamanlı fiillerin altının çizilmesi, bu fiillerin c mlere kazandırdığı anlamlara göre verilen tabloda uygun alanların işaretlenmesi

istenmiştir. Bu etkinlik ile öğrencilere *güzelmışmiş* (-miş, küçümseme), *kalkmıştır* (-ır, olasılık, kesin yargı yok), *yağarsa* (-e, şart), *okumalıydın* (-malı, gerçekleşmemiş gereklilik), *edecektin* (-ti, geçmiş zamanda gerçekleşmemiş bir niyet), *girilirdi* (-ir, terkedilmiş bir alışkanlık) örnekleri yer almaktadır. 11. etkinlik kapsamında öğrencilerden *giderdik*, *beğenmişmiş*, *görmeliydin*, *barışacaktınız*, *okuyacaktır*, *çalışırsanız* birleşik zamanlı fiilleri kullanarak “gereklilik, küçümseme, olasılık, terk edilmiş bir alışkanlık, şart ve geçmiş zamanda gerçekleşmemiş bir niyet” anlamına gelecek cümleler kurmaları istenmiş, böylece konunun pekiştirilmesi sağlanmıştır.

Tema 4

7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 4. tema “Milli Kültür” altında yer alan “Miras Keçe”, “Oğuz Destanı”, “Mehmet Akif Ersoy” ve “Yüksek Yüksek Tepelere” adlı metinlerin kip ile çekimlenmiş fiilleri incelenerek tablolar halinde aşağıda sunulmuştur. Aynı zamanda ÖÇK’nda incelenen bu metinlerin kip, görünüş ve zaman ile ilgili olan etkinlikleri açıklanmıştır.

“Miras Keçe” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrar ve uygular, cümlede zaman kavramını belirleyen/destekleyen zarfları fark eder.” kazanımı yer almaktadır. Bu bölüm öğrencilere cümlede zaman kavramını belirleyen zarfları sezdirmeye yönelik ÖÇK’deki 11. etkinliğin yaptırılması ile başlamaktadır. Sonrasında öğrencilere zarfların fiillerden önce gelerek onları çeşitli yönlerden nitelediği belirtilmektedir. Son olarak öğrencilere cümlede zamanı kavramaya ve zamanın kullanımına yönelik ÖÇK 12. etkinlik yaptırılmaktadır.

“Miras Keçe” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13: “Miras Keçe” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Açıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Akıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Al		Dilek	Emir
Aldılar	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Alırım	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Alıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Anlamıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Anlaşamadık	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Asıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Astı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Atıldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Atmıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Attır	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Ayaklanacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Ayırıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Bak		Dilek	Emir
Bırakılmıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Bilmiyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çalıştım	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Çekildik	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Çürümemişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Daldılar	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Dediler	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Diyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Dokundu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Duramadı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Durdu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Duruyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Düştü	-tü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Düşünüyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Ediyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Eğilmiştik	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Etmedi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Etmez	-mez	Bildirme	Geniş zaman
Geldi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Tablo 13 (Devam): “Miras Keçe” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Gidecekti	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Git		Dilek	Emir
Girdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Girilmiyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Gönderilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Gördüm	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Görebildik	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Görmeliyim	-meli	Dilek	Gerekliklik
Görürdü	-ür	Bildirme	Geniş zaman
İnanmıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
İndi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
İstedİ	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kaldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Karışıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kazandı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kazanıyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kıınıldıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Konuşuldu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Koyar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Koyuyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kuruttu	-tu	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Olmuştı	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Oluruz	-uz	Bildirme	Geniş zaman
Oluyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Oynatmışsın	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Örtüldü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Satıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Sokuluyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Sormayınız		Dilek	Emir
Toplandı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Uğurluyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Unutuyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Usandım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Uyanıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Uzatmadı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Tablo 13 (Devam): “Miras Keçe” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Vardı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Verdim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Vereyim	-e	Dilek	İstek
Verirler	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Verirsin	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Vurmuştu	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Vuruyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Yaptı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yer		Dilek	Emir
Yıgıldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yıkadı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yutar	-ar	Bildirme	Geniş zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14: “Miras Keçe” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	33
	Öğrenilen geçmiş zaman	7
	Şimdiki zaman	24
	Gelecek zaman	2
	Geniş zaman	9
	Toplam	75
Dilek Kipleri	Gereklilik	1
	Şart	0
	İstek	1
	Emir	5
	Toplam	7

Tablo 14’te yer alan bilgiler, metinde toplam 75 adet bildirme kipi, 7 adet dilek kipi örneği bulunduğunu göstermektedir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 11. etkinlikte öğrencilerden verilen cümlelerden zaman anlamı taşıyan kelime ve kelime gruplarını belirlemeleri istenmiştir. Cümlelerde *gezeceğiz* (-ecek, gelecek zaman, örneğin yarın), *gezerdi* (-er, geniş zaman, örneğin her sabah), *gezdik* (-di, bilinen geçmiş zaman, örneğin dün), *bakın* (şimdiki

zaman, örneğin şu anda bakın), *geldi* (-di, örneğin akşam saatinde), *gezeceğiz* (-ecek, gelecek zaman, örneğin yarın sabah) örnekleri kullanılmıştır. 12. temada verilen cümlelere zaman anlamı veren zarflardan uygun olanların yerleştirilmesi istenerek konunun pekiştirilmesi sağlanmıştır.

“Oğuz Destanı” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Fiil kiplerinde zaman ve anlam kayması ile ilgili bilgi ve kuralları kavrar ve uygular, fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasının nasıl gerçekleştiğini kavrar” kazanımı yer almaktadır. Bu bölümde fiillerde zaman-anlam kayması ele alınmıştır. Bununla ilgili ÖÇK’deki konuyla ilgili 8. etkinliğin yaptırılması ile çalışma başlamaktadır. Etkinliğin yaptırılmasından sonra Türkçede zaman eklerinin, anlatımı güçlendirmek için cümle içinde farklı zaman anlamlarına gelebileceği ve bunun bir anlatım bozukluğu değil Türkçenin zenginliği olduğu öğrencilere aktarılmaktadır. Öğrencilere zaman-anlam kayması ile ilgili kavrama için ÖÇK’deki 9. etkinlik, uygulama için 10. etkinlik, pekiştirme için 11. etkinlik yaptırılmaktadır.

“Oğuz Destanı” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15: “Oğuz Destanı” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Açtı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Ağlayadurur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Ağarmıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Aldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Alırdı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Almış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Anladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Astı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Aştı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Avladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Tablo 15 (Devam): “Oğuz Destanı” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Bağırır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Bağladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Bakıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Baktı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Bastı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Başardı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Başladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Biner	-er	Bildirme	Geniş zaman
Buldular	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Bunaldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Daldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Dedi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Derdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Dilersin	-er	Bildirme	Geniş zaman
Dinlemedi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Dinlemezdi	-mez	Bildirme	Geniş zaman
Doldu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Döndü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Durmuştu	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Durdu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Durur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Dururdu	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Düştü	-tü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Geçti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Geldi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gider	-er	Bildirme	Geniş zaman
Girdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gitmez	-mez	Bildirme	Geniş zaman
Gitmişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Gitti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gördü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Göründü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gideceğim	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Güledurur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Gülse	-se	Dilek	Dilek- şart

Tablo 15 (Devam): “Oğuz Destanı” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
İndi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
İstemedi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
İster	-er	Bildirme	Geniş zaman
İstese	-se	Dilek	Dilek- şart
Kaçtı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kalmış	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Kattı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kesti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Konmuştu	-tu	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Konuşur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Koydular	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Oldu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Olmuştu	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Olurdu	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Oturuyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Oynaşır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Öldürdü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Ölüyoruz	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Saldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Sevdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Soylattı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Söylenir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Söyler	-er	Bildirme	Geniş zaman
Tutar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Tutmam		Bildirme	Geniş zaman
Tuttu	-tu	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Toplattı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Toylattı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Uçar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Uzuyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Vardı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Verdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Verir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Vurdu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Vurmuştu	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman

Tablo 15 (Devam): “Oğuz Destanı” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Vuruldu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yaptı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yaşatmazdı	-maz	Bildirme	Geniş zaman
Yaşar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Yedi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yer	-r	Bildirme	Geniş zaman
Yuttu	-tu	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yürüdü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yürüyeceğim	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16: “Oğuz Destanı” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	51
	Öğrenilen geçmiş zaman	7
	Şimdiki zaman	4
	Gelecek zaman	2
	Geniş zaman	23
	Toplam	87
Dilek Kipleri	Gereklilik	0
	Şart	2
	İstek	0
	Emir	0
	Toplam	2

Tablo 16’da yer alan bilgiler, metinde toplam 87 adet bildirme; 2 adet dilek kipi örneği bulunduğunu göstermektedir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 9. etkinlikte öğrencilerden verilen cümlelerdeki zaman ve anlam kaymalarını düzeltmeleri istenmiştir. Konuya yönelik uygulamada yer alan anlam ve zaman kaymaları, doğru yazımları ile birlikte aşağıda verilmiştir:

- Konya’ya iki hafta sonra gidiyoruz / gideceğiz.
- Keloğlan ormana odun toplamak için yola çıkar / çıktı.
- Anadolu 1071’den itibaren Türk yurdu olur / oldu.
- Komşularımız Ardahan’dan yarın geliyor / gelecek.
- O kadar çalışkan bir arkadaş ki her gün bir iş üretiyor / üretir.

ÖÇK’deki 10. etkinlikte yer alan örneklerle fiilin genel anlamı ile cümledeki anlamı arasındaki farklılık öğrencilere aktarılmaktadır:

- Eda benimle bu konularda her zaman yarışıyor (Şimdiki zaman eki kullanılmasına karşılık geniş zaman anlamı vardır)
- Efsun dün eve gidiyor ama Ezgi’yi evde bulamıyor (Şimdiki zaman eki kullanılmasına karşılık geniş zaman anlamı vardır)
- Derneğimizin düzenleyeceği konser programının taslağını yarın teslim ederim (Geniş zaman eki kullanılmasına karşılık gelecek zaman anlamı vardır)
- Her gece yatmadan önce destan okurum (Şimdiki zaman eki kullanılmasına karşılık geniş zaman anlamı vardır)
- Alparslan 1071 yılında Anadolu’nun kapılarını Türklere açar (Geniş zaman eki kullanılmasına karşılık geçmiş zaman anlamı vardır)

ÖÇK’nın 11. etkinliğinde öğrencilerden *gör-*, *gez-*, *git-*, *izle-* fiilleri kullanılarak zaman ve anlam kaymasına uğrayan cümleler yazmaları istenmekte, böylece konuyu pekiştirmeleri sağlanmaktadır.

“Mehmet Akif Ersoy” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrar ve uygular, fiil kiplerindeki farklı zaman ve anlamaları ifade edecek şekilde kullanır.” kazanımı yer almaktadır. Bu bölümde, öğrencilere fiil kiplerinin farklı anlamlarda kullanılmasına ilişkin etkinlik yaptırılmakta, bunun için ÖÇK’deki konuya yönelik 9. etkinlik kullanılmaktadır. Etkinlik sonrasında öğrencilere fiil kiplerinin farklı zaman ve anlamlarda kullanıldığı, bunun da Türkçenin bir zenginliği olduğu

belirtilmekte, öğrencilerden farklı zamanlarda kullanılan fiil kiplerinin anlam kaymasına uğramasıyla ilgili örnekler vermeleri istenmektedir. Konuyla ilgili olarak ÖÇK'daki 10. etkinlik kullanılmaktadır.

“Mehmet Akif Ersoy” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: “Mehmet Akif Ersoy” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Aldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Alınmıştır	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Atandı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Başladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Başlamış	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Başlamıştır	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Belirtmiştir	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Bitirdi	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Buldu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Bulundu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Çıkmıştır	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Doğdu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Edildi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Etmeli	-meli	Dilek	Gereklilik
Etmıştır	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Etti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Girdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Girmiştir	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Kullanmıştır	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Okudu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Oldu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Olmamalıdır	-malı	Dilek	Gereklilik
Olmuştur	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Olsun		Dilek	Emir
Öğrendi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Savunmuştur	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Söylemişim	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Söylenmiştir	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Sürdürdü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Verdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Verildi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yansımıştır	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Yaptı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yayımlamıştır	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: “Mehmet Akif Ersoy” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	15
	Öğrenilen geçmiş zaman	14
	Şimdiki zaman	0
	Gelecek zaman	0
	Geniş zaman	1
	Toplam	30
Dilek Kipleri	Gereklilik	2
	Şart	0
	İstek	0
	Emir	1
	Toplam	3

Tablo 18’de yer alan bilgiler, metinde toplam 30 adet bildirme kipi, 3 adet dilek kipi örneği bulunduğunu göstermektedir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 9. etkinlikte öğrencilerden verilen cümlelerin yüklemlerinde kullanılan kipi yazmaları istenmiştir. Etkinlikte kullanılan örnekler şunlardır:

- Haftaya vapurla Kıbrıs’a gidiyorum (Şimdiki zaman eki kullanılmasına karşılık gelecek zaman anlamı vardır)
- İstedğin filmi seyredebilmen için önce bu romanı okuyacaksın (Gelecek zaman eki kullanılmasına karşılık gereklilik kipi anlamı vardır)
- İyi bir bedene sahip olmak için bol bol spor yapacaksın (Gelecek zaman eki kullanılmasına karşılık gereklilik kipi anlamı vardır)
- Öğrencileri festivale götürme işini kendiniz düzenlersiniz (Geniş zaman eki kullanılmasına karşılık emir kipi anlamı vardır)
- Babam bu habere çok sevinir (Geniş zaman eki kullanılmasına karşılık gelecek zaman anlamı vardır)

ÖÇK 10. etkinlikte konuyu pekiştirmek üzere verilen cümlelerdeki anlam kaymalarının işaretlenmesi ve nedenlerinin yazılması istenmiştir.

“Yüksek Yüksek Tepelere” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrar ve uygular, cümlede zaman kavramını belirleyen/destekleyen zarfları fark eder; fiil kiplerindeki farklı zaman ve anlamları ifade edecek şekilde kullanır.” kazanımı yer almaktadır. Bu bölümde öğrencilerden zaman zarflarını cümlede kullanmaları istenmekte, bunun için ÖÇK’nın ilgili bölümündeki 7. etkinlik kullanılmaktadır. Ayrıca öğrencilerden ÖÇK’daki 8. etkinlikte yer alan cümlelerde zaman ve anlam kayması olan fiilleri bulmaları ve bu fiillerin hangi zaman ve anlamı ifade ettiklerini yazmaları istenmektedir

“Yüksek yüksek tepelere” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: “Yüksek Yüksek Tepelere” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Açsa	-sa	Dilek	Dilek- şart
Bilse	-se	Dilek	Dilek- şart
Binse	-se	Dilek	Dilek- şart
Gelse	-se	Dilek	Dilek- şart
Görmesinler		Dilek	Emir
Kurmasınlar		Dilek	Emir
Olsa	-sa	Dilek	Dilek- şart
Olsun		Dilek	Emir
Özledim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Vermesinler		Dilek	Emir

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20: “Yüksek Yüksek Tepelere” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	1
	Öğrenilen geçmiş zaman	0
	Şimdiki zaman	0
	Gelecek zaman	0
	Geniş zaman	0
	Toplam	1
Dilek Kipleri	Gereklilik	0
	Şart	5
	İstek	0
	Emir	4
	Toplam	9

Tablo 20’de yer alan bilgiler, metinde toplam 1 adet bildirme kipi, 9 adet dilek kipi örneği bulunduğunu göstermektedir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 7. etkinlikte öğrencilerden verilen zaman zarflarının cümle içerisinde kullanılması istenmiştir. Etkinlikte *ara sıra, güzün, sabahleyin, dün, her zaman, geç* ve *biraz sonra* zarfları örnek olarak verilmiştir. 8. etkinlik kapsamında ise verilen cümlelerde zaman ve anlam kaymasına uğrayan fiillerin altının çizilmesi, hangi zaman ve anlamı ifade ettiklerinin bulunması istenmiştir. Etkinlikte kullanılan örnekler şunlardır:

- Geçen ay “Uluç Reis” romanını okudunuz (Zaman ve anlam kayması bulunmamaktadır)
- Arkeologlar yarın Kars’a trenle gidiyor (Şimdiki zaman eki kullanılmasına karşılık gelecek zaman anlamı vardır)
- Liderimiz söyledi: Hiç kimse kamp alanından izinsiz ayrılmayacak (Gelecek zaman eki kullanılmasına karşılık emir kipi anlamı vardır)
- Önce ödünç aldığın kitapları getir, sonra da istediklerini götürürsün (Zaman ve anlam kayması bulunmamaktadır)
- Dengeli beslenmek için besinleri her gün düzenli olarak almalıyız (Zaman ve anlam kayması bulunmamaktadır)

Tema 5

7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 5. tema “Doğa ve Evren” altında yer alan “Sular”, “Son Kuşlar” ve “Kutup Yıldızı” adlı metinlerin kip ile çekimlenmiş fiilleri incelenerek tablolar halinde aşağıda sunulmuştur. Aynı zamanda ÖÇK’nda incelenen bu metinlerin kip, görünüş ve zaman ile ilgili olan etkinlikleri açıklanmıştır.

“Sular” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Ek fiille ilgili bilgi ve kuralları kavrar ve uygular, isim türünden kelimelerin kip ve kişi açısından biçimlenerek çekimlenebildiğini kavrar.” kazanımı yer almaktadır. Bu bölümde öğrencilere isimlerin kip ve kişi ekleri ile çekimlenmesine yönelik sezdirme etkinliği yaptırılarak derse başlanmaktadır. Bunun için ÖÇK’daki 13. etkinlik kullanılmaktadır. Öğrencilere isimlerin kip ve kişi ekleri ile çekimlendiği ve cümlede yüklem görevi aldığı belirtilmekte, konuya ilişkin kavrama etkinliği için ÖÇK’daki 14. etkinlik kullanılmaktadır. Ayrıca ÖÇK’daki 15. etkinlikte yer alan cümlelerdeki boşlukların, isimlere ek fiilin uygun zaman ekleri getirilerek doldurulması istenmektedir.

“Sular” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21: “Sular” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Akar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Almış	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Çeker	-er	Bildirme	Geniş zaman
Koymaz	-maz	Bildirme	Geniş zaman
Olur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Pişirir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Saçar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Verir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Yapar	-ar	Bildirme	Geniş zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22: “Sular” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	0
	Öğrenilen geçmiş zaman	1
	Şimdiki zaman	0
	Gelecek zaman	0
	Geniş zaman	8
	Toplam	9
Dilek Kipleri	Gereklilik	0
	Şart	0
	İstek	0
	Emir	0
	Toplam	0

Tablo 22’de yer alan bilgiler, metinde toplam 9 adet bildirme kipi örneği bulunduğunu göstermektedir. Dilek kipi örneğine rastlanmamıştır.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 13. etkinlikte öğrencilerden verilen cümlelerdeki kip ve kişi eki almış isimlerin altlarının çizilmesi istenmiştir. Örnek cümlelerde yer alan isimler *sularıymış*, *sebebiydi*, *çiçeklermiş*, *varmış* olarak verilmiştir. 14. etkinlik kapsamında verilen cümlelerde ek fiille çekimlenmiş adların altının çizilmesi, aldıkları kip ve kişi eklerini bulmaları istenmiştir. Örnek kapsamında kullanılan ek fiille çekimlenmiş isimler *ağaçlarıymış* (-miş, kişi eki yok), *çeşmenizdi* (-di, kişi eki –niz), *sulardır* (-dır, kişi eki yok), *gölmüş* (-müş, kişi eki yok), *sularımızdı* (-dı, kişi eki –mız), *yöntemmiş* (-miş, kişi eki yok) olarak verilmiştir. 15. etkinlikte ise *ormanlar*, *ırmak*, *ısınma*, *susuzluk* ve *kaynak* isimlerine ek fiilin uygun zaman eklerinin getirilerek cümlelerin tamamlanması istenmiştir.

“Son Kuşlar” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Ek fiille ilgili bilgi ve kuralları kavrar ve uygular, isimlerin kip eki almasında ek fiilin rolünü kavrar.” kazanımı yer almaktadır. Bu bölümde

öğrencilerden ÖÇK'daki 9. etkinlikte verilen cümleleri ek fiilin kip ekleriyle tamamlamaları istenmektedir. Bu etkinlik aşamasında öğrencilere ek fiille çekimlenmiş isimlerin geçmiş zaman, geniş zaman ve şart kipi eklerini aldıkları, ek fiilin geçmiş zamandaki durumlarını anlatmak için *-di, -miş*; geniş zamandaki durumları anlatmak için *-dır, -dir*, şart kipini anlatmak için de *-se* eklerini aldığı anlatılmaktadır. Konunun pekiştirilmesi için ÖÇK 10. etkinlik kullanılmaktadır.

“Son Kuşlar” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 23’de verilmiştir

Tablo 23: “Son Kuşlar” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Alsın		Dilek	Emir
Asmış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Atmıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Bağlarlardı	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Bakar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Bakardı	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Bakmış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Boğdular	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Bulur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Çağırır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Çakar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Çalışıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çıkıyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çıkmıştım	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Dedim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Değişiyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Derdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Donuyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Dolduruyorlardı	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Duruyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Düşündürüyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Düşünecektir	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Ederdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Eksin		Dilek	Emir
Etmez	-mez	Bildirme	Geniş zaman
Etiler	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Tablo 23 (Devam): “Son Kuşlar” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Geldi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gelirler	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Geliyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Gelmiyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Giderlerdi	-er	Bildirme	Geniş zaman
Gördük	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Görebilirdi	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Göremeyeceksiniz	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Göremiyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Görseniz	-se	Dilek	Dilek- şart
Görünürdü	-ür	Bildirme	Geniş zaman
Görür	-ür	Bildirme	Geniş zaman
Görürdünüz	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gözükmiyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kaldırır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Karışmazdı	-maz	Bildirme	Geniş zaman
Kesilirdi	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Kesilmedi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kırpar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Kısdı	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Konarlardı	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Koştum	-tu	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kovalar	-r	Bildirme	Geniş zaman
Olacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Oldular	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Olmuşumdur	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Olur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Oluyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Oynarlar	-r	Bildirme	Geniş zaman
Öterdi	-er	Bildirme	Geniş zaman
Rastladım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Seslenirdi	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Severdi	-er	Bildirme	Geniş zaman
Söküldü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Sökülmüş	-müş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman

Tablo 23 (Devam): “Son Kuşlar” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Toplardı	-r	Bildirme	Geniş zaman
Tutturur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Tükenecek	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Uğrardı	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Varmıyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Varırdı	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Verdim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Veremezsiniz	-mez	Bildirme	Geniş zaman
Yapıştırdım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yürürlerdi	-ür	Bildirme	Geniş zaman
Yürüyorlar	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24: “Son Kuşlar” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	15
	Öğrenilen geçmiş zaman	5
	Şimdiki zaman	15
	Gelecek zaman	4
	Geniş zaman	30
	Toplam	69
Dilek Kipleri	Gereklilik	0
	Şart	1
	İstek	0
	Emir	2
	Toplam	3

Tablo 24’te yer alan bilgiler, metinde toplam 69 adet bildirme kipi, 3 adet dilek kipi örneği bulunduğunu göstermektedir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 9. etkinlikte öğrencilerden *-dı, -mış, -sa, ve -dır* eklerini kullanarak verilen cümleleri tamamlamaları istenmiştir. 10. etkinlikte de *su kuşları, balıklar, ağaçlar, doğa, göller, koruma, ormanlar ve canlı türleri* isimlerine ek fiil ekleri getirerek birer cümle kurmaları istenmiş, böylece konunun pekiştirilmesi sağlanmıştır.

“Kutup Yıldızı” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Ek fiille ilgili bilgi ve kuralları kavrar ve uygular, isimlerin ek fiil aracılığıyla hangi kiplerde çekimlenebildiğini kavrar.” Kazanımı yer almaktadır. Bu bölümde öğrencilere isimlerin ek fiil aracılığıyla hangi kiplerde çekimlendiğinin sezdirilmesine yönelik ÖÇK’deki 9. etkinlik yaptırılmaktadır. Bu süreçte öğrencilere ek fiilin kipleri ile ilgili olarak ek fiilin geçmiş zaman, geniş zaman ve şart kipi olduğu, *-di*, *-mış*, *-sa* eklerinin getirilmesi ile isimlerin çekildiği aktarılmaktadır. Konunun kavramlarına yönelik ÖÇK 10. etkinlik kullanılmaktadır.

“Kutup Yıldızı” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 25’de verilmiştir.

Tablo 25: “Kutup Yıldızı” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Alır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Batmaz	-maz	Bildirme	Geniş zaman
Benzetilebilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Bulabiliyoruz	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Bulunabilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Değişiyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Dolanır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Durmaz	-maz	Bildirme	Geniş zaman
Duruyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Düşünüyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Düşünür	-ür	Bildirme	Geniş zaman
Eder	-er	Bildirme	Geniş zaman
Geçse	-se	Dilek	Dilek- şart
Geliyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Gerçekleşir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Gerekir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Girdiler	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Görebiliriz	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Görünür	-ür	Bildirme	Geniş zaman

Tablo 25 (Devam): “Kutup Yıldızı” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Gösterir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Hesaplanabiliyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kaynaklanır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Olabilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Olacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Olmaz	-maz	Bildirme	Geniş zaman
Olmuyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Parlayacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Söyleyebiliriz	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Sürüyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Ulaşabiliyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Ulaşmış	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Yapar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Yaralanır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Yeter	-er	Bildirme	Geniş zaman
Zorlanırız	-ır	Bildirme	Geniş zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26: “Kutup Yıldızı” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	1
	Öğrenilen geçmiş zaman	1
	Şimdiki zaman	9
	Gelecek zaman	2
	Geniş zaman	21
	Toplam	34
Dilek Kipleri	Gereklilik	0
	Şart	1
	İstek	0
	Emir	0
	Toplam	1

Tablo 28’de yer alan bilgiler, metinde toplam 34 adet bildirme; 1 adet dilek kipi örneği bulunduğunu göstermektedir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 9. etkinlikte öğrencilerden verilen cümlelerdeki altı çizili kelimelerin ek fiilin hangi kip eklerini aldığını bulmaları istenmiştir. Örnekte verilen ek fiiller ve kip ekleri şunlardır:

- Kutup Yıldızı aslında üçlü bir yıldız kümesidir (Geniş zaman)
- Eskiden durum daha farklıydı (Geçmiş zaman)
- Küresel konumlandırma sistemi (GPS), yeryüzündeki konumumuzu gösteren alıcılardır (Geniş zaman)
- Denizcilerin yol göstericilerinden biri Kutup Yıldızı’ydı (Geçmiş zaman)
- Polaris, Kutup Yıldızı yıldız kümesinde yer alan ve çıplak gözle görülemeyen bir yıldızdır (Geniş zaman)
- Kuzey gök kutbundaki yıldızın adı eskiden Demirkazık’tı (Geçmiş zaman)
- Kutup Yıldızı aslında üçlü bir yıldız kümesidir (Geniş zaman)
- Gökyüzü gözlemcisiyseniz yıldızları tanımalısınız (Şart)
- Bu aslında gökyüzünün hareket etmesinden değildir (Geniş zaman)
- Çünkü evrendeki her şey hareket halindedir (Geniş zaman)

ÖÇK 10. etkinlikte, verilen cümlelerdeki kip ekleriyle çekimlenmiş isimlerin altının çizilmesi, aldıkları kip eklerinin yazılması istenmiştir. Örnekte verilen kip ekleriyle çekimlenmiş isimler ve kip ekleri şu şekilde verilmiştir:

yıldızdır (-dır, geniş zaman), *cisimleridir* (-dir, geniş zaman), *rüyaymış* (-mış, geçmiş zaman), *almalısınız* (-sa, şart kipi), *romandı* (-dı, geçmiş zaman), *neydi?* (-di, geçmiş zaman), *meraklıymış* (-mış, geçmiş zaman), *değildirler* (-dir, geniş zaman), *eğridir* (-dir, geniş zaman).

Tema 6.

7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan 6. tema “Toplum Hayatı” altında yer alan “Osmanlı Dürüstlüğü”, “Odcu Haftası Şenlikleri”, “Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir” ve “Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” adlı metinlerin kip ile çekimlenmiş fiilleri incelenerek tablolar halinde aşağıda sunulmuştur. Aynı zamanda ÖÇK’nda incelenen bu metinlerin kip, görünüş ve zaman ile ilgili olan etkinlikleri açıklanmıştır.

“Osmanlı Dürüstlüğü” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrar ve uygular, zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların oluşumunda ek fiilin işlevini kavrar.” kazanımı yer almaktadır. Bu bölümde öğrencilere zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların oluşumunda ek fiilin işlevi ile ilgili sezdirme etkinliği yaptırılarak konuya başlanmaktadır. Bu etkinlik için ÖÇK’deki 8. etkinlik kullanılmaktadır. Etkinlik yaptırıldıktan sonra öğrencilere ek fiilin çekimli bir fiile eklenerek birleşik yapılar oluşturduğu, birleşik yapılarda fiilin zamanını ek fiilden sonra gelen zaman ve kip ekinin belirlediği öğretilir. Öğrencilere zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların oluşumunda ek fiilin işlevi ile ilgili kavrama ve uygulama etkinliği için ÖÇK’deki 9. ve 10. etkinlikler kullanılır.

“Osmanlı Dürüstlüğü” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27: “Osmanlı Dürüstlüğü” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Alıyorlardı	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Ayırdı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Başladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Bıraktılar	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Bırakmışlar	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Bilirdi	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Biliyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çağırıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çekmişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Çekti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Çalışıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Davranacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Davranıyorlardı	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Derler	-r	Bildirme	Geniş zaman
Değerdi	-er	Bildirme	Geniş zaman
Devşiriverdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Düşündü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Düşürmem	-ür	Bildirme	Geniş zaman
Etmedi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Tablo 27 (Devam): “Osmanlı Dürüstlüğü” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Ediyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Ediyorlarmış	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Esecek	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Etti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Girişirdi	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Gördü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Görüyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Göstermişlerdi	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Güldü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Halledebilmişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
İnceledi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kaldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kalmamıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Kalmış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Karışmış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Karşıladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kapışacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Kapışıyorlardı	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kaybetmişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Kayıverdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kesilmiş	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Kıldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kitlenmiyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Konuşabilseydi	-se	Dilek	Dilek- şart
Konuşulmuyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Koşmuşlar	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Koşturmuşlar	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Kurtulabildi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Lekeleyemem		Bildirme	Geniş zaman
Okunuyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Oldu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Olmalıydı	-malı	Dilek	Gereklilik
Olmaz	-maz	Bildirme	Geniş zaman
Olmuştu	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Olsun		Dilek	Emir
Oluyorlardı	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman

Tablo 27 (Devam): “Osmanlı Dürüstlüğü” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Öğrenmişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Rastlamıştı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Rastlanmıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Saçıldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Salıveriyorlardı	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Saydı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Sayılırdı	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Sayılıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Seyretti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Sordu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Sorma		Dilek	Emir
Sulatıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Süzdü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Tamamlıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Taşdı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Titriyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Toplamış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Uğradı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Uğramışlardı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Uzaklaşmışlardı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Üşüştü	-tü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Verdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yapabilirdi	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Yapmışsınız	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Yaptı	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yerleştirdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yöneldi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yüklendi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Zorlanıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28: “Osmanlı Dürüstlüğü” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	29
	Öğrenilen geçmiş zaman	19
	Şimdiki zaman	20
	Gelecek zaman	3
	Geniş zaman	9
	Toplam	80
Dilek Kipleri	Gereklilik	1
	Şart	1
	İstek	0
	Emir	2
	Toplam	4

Tablo 28’de yer alan bilgiler, metinde toplam 80 adet bildirme kipi, 4 adet dilek kipi örneği bulunduğunu göstermektedir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 8. etkinlikte öğrencilerden verilen cümlelerdeki altı çizili kelimelere, *-muş*, *-di*, *-mı*, *-du* ve *-sa* eklerini getirmeleri istenmiştir. Örnek incelendiğinde öğrencilerden *taşıyor-muş*; *topluyor-du*; *veriyor-muş*; *görmeli-ydi*; *olur-sa* şeklinde ekleri kullanmaları beklenmektedir. 9. etkinlikte öğrencilerin cümlelerde yer alan birleşik zamanlı fiillerin altlarını çizmeleri ve bu fiillerin zaman ve kiplerini ayırmaları istenmiştir. Bu örnekte verilen cümleler ve istenenler şunlardır:

- Zehra, dayısının yanından *geliyordu* (Geçmiş zaman)
- Ertuğrul’un dedesi Kurtuluş Savaşı’nı *görmüşmü* (Geçmiş zaman)
- Suyumuzdan bir kere *içmişseniz* buraya tekrar gelirsiniz (Şart kipi)
- Mümtaz Bey komşularına biraz merhamet *gösterdiyse* ne ala. (Şart kipi)
- Yüksek hızlı tren Ağustos’ta Konya seferine başlayacaktı (Geçmiş zaman)

ÖÇK 10. etkinlikte, *git-*, *al-*, *sev-* fiillerinin kullanılarak birleşik zamanlı fiiller yazılması, bu fiillerin cümle içerisinde kullanılması istenmektedir. Böylece konunun pekişmesi sağlanmaktadır.

“Odcu Haftası Şenlikleri” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrar ve uygular, zaman ve kip çekimindeki birleşik yapıların işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar.” kazanımı yer almaktadır. Bu bölümde öğrencilere zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavratmak üzere ÖÇK’deki 12. etkinlik yaptırılmaktadır. Etkinlik sonrası öğrencilere fiillerde kip eklerinden sonra *-(i)di*, *-(i)miş*, *-(i)se* ek fiillerinin getirilmesiyle iki kip ekinin yan yana geldiği, bu durumun da birleşik zamanlı fiilleri oluşturduğu anlatılmaktadır. Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların işlevlerinin fiile zamanın yanında farklı anlam özellikleri kazandırmak olduğu belirtilmektedir.

“Odcu Haftası Şenlikleri” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29: “Odcu Haftası Şenlikleri” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Açıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Alacak	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Alır	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Alıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Anladım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Anlamıyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Anlarlar	-r	Bildirme	Geniş zaman
Anlatırlardı	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Aradım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Atılırdı	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Atıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Ayrılır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Başladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Başlar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Bırakıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Bilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman

Tablo 29 (Devam): “Odcu Haftası Şenlikleri” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Bilmezdik	-mez	Bildirme	Geniş zaman
Buldum	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Bulunuyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Buluşuyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çalardı	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Çalışırdım	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Çekecekti	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Çıkardı	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Çıkarlar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Çıkılacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Çınılıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Değişir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Değişmiş	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Deniyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Diyemiyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Diyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Doğdu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Durmuş	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Duruyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Duyuluyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Duyurulmuyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Duyuyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Düşerdik	-er	Bildirme	Geniş zaman
Düştük	-tü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Düşülür	-ür	Bildirme	Geniş zaman
Düşündüm	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Düşünüyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Edecek	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Eder	-er	Bildirme	Geniş zaman
Ederlerdi	-er	Bildirme	Geniş zaman
Ettim	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Ediyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Geçerdi	-er	Bildirme	Geniş zaman
Gelirdi	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Geliyorsa	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman

Tablo 29 (Devam): “Odcu Haftası Şenlikleri” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Gerer	-er	Bildirme	Geniş zaman
Gidecek	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Giderler	-er	Bildirme	Geniş zaman
Gidilecek	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Gidin		Dilek	Emir
Girdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gitmişlerdi	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Görebildim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Görülür	-ür	Bildirme	Geniş zaman
Görüyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Hatırlıyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Hissediyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
İnerdi	-er	Bildirme	Geniş zaman
İniyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
İzliyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kalırlardı	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Kaplamış	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Karıştırılmasın		Dilek	Emir
Katar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Katıldılar	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Katılıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kavrayamıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kazanmış	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Keserlerdi	-er	Bildirme	Geniş zaman
Kızaracak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Olmaz	-maz	Bildirme	Geniş zaman
Olmuş	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Olur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Oluyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Oturur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Patlıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Pişiriliyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Satacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Serpileceğim	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Seviyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman

Tablo 29 (Devam): “Odcu Haftası Şenlikleri” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Söylemiyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Sürüyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Tanışacaktım	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Tepiyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Tırmanıyorduk	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Tutun		Dilek	Emir
Tutuyorlar	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Ulaşıyorlar	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Unutmuş	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Unutuldu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Varılacaktı	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Verilmişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Vermiş	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Yağdırıyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Yaşadım	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yaşardık	-r	Bildirme	Geniş zaman
Yaşayacağım	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Yapılırdı	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Yaşıyorsunuz	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Yoruluyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Yürüdük	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yürüyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30: “Odcu Haftası Şenlikleri” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	14
	Öğrenilen geçmiş zaman	9
	Şimdiki zaman	40
	Gelecek zaman	11
	Geniş zaman	30
	Toplam	104
Dilek Kipleri	Gereklilik	0
	Şart	0
	İstek	0
	Emir	3
	Toplam	3

Tablo 30’da yer alan bilgiler, metinde toplam 104 adet bildirme kipi, 3 adet dilek kipi örneği bulunduğunu göstermektedir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 12. etkinlikte öğrencilerden, verilen cümleleri altı çizili kelimelere dikkat ederek okumaları ve cümleler arasındaki anlam farklılığını bulmaları istenmektedir.

“Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrar ve uygular, zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıları özelliklerine uygun biçimde kullanır.” Kazanımı yer almaktadır. Bu bölümde öğrencilerin ilk olarak ÖÇK’daki 9. etkinlikte verilen cümlelerin anlam özelliklerine uygun eklerle tamamlamaları istenmektedir. Etkinlik sonrası öğrencilere birleşik yapıların işlevlerinin fiillere zamanının yanında farklı anlam özellikleri de kazandıracağı anlatılmaktadır.

“Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31: “Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Ağrlar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Ağlanır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Alır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Anlatılır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Aranır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Başladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Başlar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Beklenmez	-mez	Bildirme	Geniş zaman
Bitirememiştir	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Bulamaz	-maz	Bildirme	Geniş zaman
Bulunur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Çıkarır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Çıktı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Der	-r	Bildirme	Geniş zaman
Dinleyelim	-e	Dilek	İstek
Duralım	-a	Dilek	İstek
Duyar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Düştük	-tü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Düzülür	-ür	Bildirme	Geniş zaman
Ederlerdi	-er	Bildirme	Geniş zaman
Etiler	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gelir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Getirdiler	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Getirmiştir	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Götürdü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
İçirilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
İner	-er	Bildirme	Geniş zaman
İsterler	-r	Bildirme	Geniş zaman
İsterseniz	-r	Bildirme	Geniş zaman
Kapıldık	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kararlaştırıldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Karşıladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Karşılanır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Kırılır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Kızıştı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Tablo 31 (Devam): “Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Konaklamış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Kurdular	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Oldular	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Olmamıştır	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Olur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Pişirilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Sağıldı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Sayarlardı	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Taranır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Tartışılırdı	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Uğrar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Varır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Varsa	-sa	Dilek	Dilek- şart
Verirler	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Yapılır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Yaşar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Yedirilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Yıkandık	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32: “Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	14
	Öğrenilen geçmiş zaman	4
	Şimdiki zaman	0
	Gelecek zaman	0
	Geniş zaman	32
	Toplam	50
Dilek Kipleri	Gereklilik	0
	Şart	1
	İstek	2
	Emir	0
	Toplam	3

Tablo 32’de yer alan bilgiler, metinde toplam 53 adet kip kullanıldığını, bunların 50’sinin bildirme kipi, 3’ünün dilek kipi olduğunu göstermektedir. En çok kullanılan kip 32 adet farklı kullanım ile *bilinen geçmiş zamana* aittir. Sonuçlar, ilgili metinde yoğun ağırlıklı bildirim kiplerinin kullanıldığını, dilek kiplerinin çok az kullanıldığını, bazı kip türlerinin metinde hiç kullanılmadığını göstermektedir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 9. etkinlikte öğrencilerden verilen cümleleri anlam özelliklerine göre *-mış*, *-dı* ve *-dır* ekleri ile tamamlamaları istenmiştir. Örnekte verilen cümleler ile öğrencilere terk edilmiş alışkanlık, ihtimal, küçümseme, gerçekleşmemiş niyet, geçmişte gereklilik anlamlarının eklerle nasıl verildiği kavratılmaktadır.

“Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” Metni Kip Özellikleri

Metnin dil bilgisi bölümünde, “Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrar ve uygular, zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıları özelliklerine uygun şekilde kullanır.” kazanımı yer almaktadır. Bu bölümde öğrencilere fiillerde birleşik zamanın kazandırdığı anlam özelliklerine yönelik ÖÇK’daki 9. etkinlik yaptırılmaktadır. Birleşik zamanlı fiillerdeki zaman eklerinin cümlelere kattığı anlamları yazmaları için ÖÇK’daki 10. etkinlik kullanılmakta ve konuyu pekiştirmek üzere *-dı*, *-dır*, *-mış* ekleri ile uygun şekilde cümlelerin tamamlanması istenmektedir.

“Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” metninde yer alan farklı kipler taranarak kip ekleri ve kip türleri ile birlikte Tablo 33’de verilmiştir.

Tablo 33: “Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Açıkladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Alacağız	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Alır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Anlat		Dilek	Emir
Anlatacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Anlatıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Anlatıverdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Anlattı	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Arardı	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Ayrılmış	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Bakalım	-a	Dilek	İstek
Bakardı	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Başladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Bekliyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Belirlendi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Belirtmiş	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Biliyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Bitiremiyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Bulacaktı	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Bölüşeceğiz	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman
Çağırđı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Çalışacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Çalışırdı	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Çalışıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Çıkar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Çıkarırdı	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Dedi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Derdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Dinlemedi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Diyebilirim	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Diyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Diyorsun	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Duymuştu	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Eder	-er	Bildirme	Geniş zaman
Edildi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Tablo 33 (Devam): “Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Ediyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Etmışti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Geçiyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Gel		Dilek	Emir
Geldi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gelir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Gelmişti	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Getirdim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Getirilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Giderdi	-er	Bildirme	Geniş zaman
Gidersiniz	-er	Bildirme	Geniş zaman
Giriyorum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Gitti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Göremiyoruz	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Görüyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Gösterirdi	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Götürdü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Gözlerdim	-er	Bildirme	Geniş zaman
Heyecanlanmış	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
İnandı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
İnceler	-r	Bildirme	Geniş zaman
İstedik	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
İstemezdi	-mez	Bildirme	Geniş zaman
İsterlerdi	-r	Bildirme	Geniş zaman
İşlerdi	-r	Bildirme	Geniş zaman
İzliyordum	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Kararlaştırmışlar	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Kesildi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Kızarmıştı	-mış	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Konuşuyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Koyacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Kullanılırmış	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Kuracağız	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Kuruldu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman

Tablo 33 (Devam): “Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” Metni Kip Ekləri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Meraklandırđı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Olacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Oldu	-du	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Oluşturacağız	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Otur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Oturmuş	-muş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Oturur	-ur	Bildirme	Geniş zaman
Oturuyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Ovuşturuyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Öderiz	-r	Bildirme	Geniş zaman
Öğrendim	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Önermiştim	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Öptü	-tü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Planlamış	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Salladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Sallar	-r	Bildirme	Geniş zaman
Sallıyordu	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Severdik	-er	Bildirme	Geniş zaman
Seviyorduk	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Sevmezdi	-mez	Bildirme	Geniş zaman
Sorar	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Söylemiyor	-yor	Bildirme	Şimdiki zaman
Sürdü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Sürdürdü	-dü	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Şakalaşırdı	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Takılır	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Taşınmışlardı	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Tattık	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Temizlemişler	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Tut		Dilek	Emir
Verdi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Verildi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Verirdi	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Vermişler	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Yakalarlar	-r	Bildirme	Geniş zaman

Tablo 33 (Devam): “Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” Metni Kip Ekleri

Çekimli Fiil	Kip Eki	Kip	Türü
Yakınırdı	-ır	Bildirme	Geniş zaman
Yanıtladı	-dı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yapabilir	-ir	Bildirme	Geniş zaman
Yapacak	-acak	Bildirme	Gelecek zaman
Yaparım	-ar	Bildirme	Geniş zaman
Yaptım	-tı	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yerleştirmişler	-miş	Bildirme	Öğrenilen geçmiş zaman
Yeşillendi	-di	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yetmez	-mez	Bildirme	Geniş zaman
Yöneltti	-ti	Bildirme	Bilinen geçmiş zaman
Yürüteceğiz	-ecek	Bildirme	Gelecek zaman

Metinde kullanılan farklı kip türlerinin gruplandırılmış toplam sayıları Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34: “Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” Metni Kip Türlerinin Gruplandırılmış Toplam Sayıları

Kip	Tür	Adet
Bildirme Kipleri	Bilinen geçmiş zaman	32
	Öğrenilen geçmiş zaman	15
	Şimdiki zaman	19
	Gelecek zaman	11
	Geniş zaman	34
	Toplam	111
Dilek Kipleri	Gereklilik	0
	Şart	0
	İstek	1
	Emir	3
	Toplam	4

Tablo 34’te yer alan bilgiler, metinde 111 adet bildirme; 4 adet dilek kipi olduğunu göstermektedir.

ÖÇK’da ilgili tema ve konu altındaki 9. etkinlikte öğrencilerden verilen cümleleri anlam özelliklerine göre karşılaştırmaları ve anlam farklılıklarını yazmaları istenmiştir. Bu etkinlikte öğrencilerin örnek olarak *seviyor* ile *seviyordu* gibi fiillerin cümlelere kattıkları anlamları karşılaştırabilmeleri beklenmektedir. 10. etkinlikte öğrencilerin

verilen cümlelerin eylemlerine dikkat etmeleri, altı çizili eklerin cümlelere kattığı anlamı yazmaları istenmiştir.

4.1.3. MEB 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabında İncelenen Metinler ve ÖÇK Etkinlikleri ile İlgili Genel Bulgular

Milli Eğitim Müfredatı kapsamında hazırlanan Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabında kip, zaman ve görünüş konularına yönelik olarak elde edilen bulgular şunlardır:

- Ders kitabında belirli bir konu anlatım sırası bulunmaktadır.
- Müfredatta *görünüş* konusu için ayrı bir bölüm, başlık veya alt başlık bulunmamaktadır.
- Ders kitabında 5 tema içerisinde kip ve zaman konuları yer almaktadır. 1. tema (İletişim) içerisinde üç alt konuda, 2. tema (Atatürk) içerisinde iki alt konuda, 4. tema (Milli Kültür) içerisinde dört alt konuda, 5. tema (Doğa ve Evren) içerisinde üç alt konuda ve 6. tema (Toplum Hayatı) içerisinde dört alt konuda kip ve zaman konuları, Dil bilgisi alt başlığı altında anlatılmaktadır. 3. Tema içerisinde, kip ve zaman konusu ile ilgili dil bilgisi kazanımı yer almamaktadır.
- Ders kitabında öncelikle kip konusu ele alınmış, bildirme ve dilek kipleri ayrımı verilmiştir. 1. temada bildirme kiplerine yönelik detaylar verilirken 2. temada önce dilek kipleri verilmiş, sonrasında zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapılara geçiş yapılmıştır. Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasına yönelik bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama çalışmaları, 4. tema içerisinde yer almaktadır. 5. temada ek fiille ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama çalışmalarına yer verilmiştir. Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama çalışmaları ise 6. temada bulunmaktadır.
- Kip kullanımlarına yönelik yapılan metin taramasında, toplam 1045 adet kip ile çekimlenmiş fiillere rastlanmıştır. Bu fiillerin 963 tanesi bildirme kipi ile;

82 tanesi dilek kipi ile çekimlenmiştir. Bu anlamda oransal olarak bakıldığında, metinlerde dilek kiplerinin çok az sayıda yer aldığı tespit edilmiştir.

- Tema 1’de yer alan “Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür” adlı metinde verilmek istenen kazanım: “*Bildirme ve dilek kiplerini ayırt eder.*” şeklindedir. Ancak metin içinde yer alan dilek kipi sayısı 2 adettir ve gereklilik, istek ile emir kipi örneklerine hiç rastlanmamıştır. Aynı şekilde Tema 2’de yer alan “”Unutulmayan Hafta” adlı metinde verilmek istenen kazanım: “*Dilek kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.*” şeklindedir. Fakat bu metinde toplam 117 adet kip ile çekimlenmiş fiil olmasına karşın, bunların sadece 3 tanesi dilek kipi ile çekimlenmiştir. Buna ek olarak gereklilik ve şart kipi örneklerine rastlanmamıştır.
- Tema 5’te yer alan “Sular” adlı metinde ek eylem almış fiile rastlanmamıştır. Fakat bu metinde yer alan kazanımda ise ek fiil ile ilgili bilgi ve kuralları kavraması beklenmektedir.
- Kip konusu ile ilgili ÖÇK’da yer alan dil bilgisi etkinliklerinin, ders kitabında yer alan metinlerden bağımsız etkinlikler olduğu tespit edilmiştir.
- Görünüş konusunun müfredatta yer almaması ve kip konusu ile ilgili birçok dil bilgisi etkinliğinin biçimsel yönünün ağır basması; Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda yer alan “*Türkçeyi bilinçli kullanması ve bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerini geliştirmesi*” hedeflerini karşılayacak özellikte olmadığı saptanmıştır.
- Öğrencilerin yıl içinde okudukları, MEB Komisyonu tarafından hazırlanan ÖÇK etkinlikleri incelendiğinde, kip ve zaman konuları ile ilgili etkinliklerin çoğunun, öğrenciyi eki buldurmaya yöneltir olması, hangi eke hangi adın verilmiş olduğunu bilmesi gerektiği üzerinde yoğunlaşması; öğrencinin ezber yapmasına ve konuyu kalıcı öğrenememesine neden olmaktadır. Aynı

zamanda etkinliklerin çoğunun işlenen metin bağlamı dışında olması öğrencinin konuya anlamsal (semantik) yaklaşmasını engellemektedir. Bu konuda öğretmen görüşleri de, kitap üzerinde yapılan araştırmanın bu sonucunu destekler niteliktedir.

4.1.4. Öğretmenlerin Dil Bilgisi, Kip, Zaman ve Görünüş Hakkındaki Bilgi Düzeyleri ve Tutumlarına Yönelik Bulgular

Ankara ilinde bulunan beş özel okul ve beş devlet okulu olmak üzere 10 okuldan birer Türkçe öğretmeni ile yapılan tam yapılandırılmış görüşme yöntemi ile toplanan verilerle yapılan içerik analizi ve elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır. Görüşme için belirlenen öğretmenlerin 6'sı kadın öğretmen; 4'ü erkek öğretmendir. Bütün öğretmenler 25 yaş üstü olup alanlarında en az 5 yıl deneyime sahiptir.

4.1.4.1. Görüşme Sorularına Yönelik Bulgular

Görüşme yapılan 10 öğretmen, içerik analizi aşamasında Ö1, Ö2, ... Ö10 şeklinde numaralandırılmıştır.

Öğretmenlerin “Dil bilgisinin Türkçe eğitimindeki önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 35’de verilmiştir.

Tablo 35: “Dil Bilgisinin Türkçe Eğitimindeki Önemi Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	Öğrencilerin ana dilini daha bilinçli ve hâkim şekilde kullanabilmesi açısından önemlidir. Dört temel beceri “okuma, yazma, konuşma ve dinleme” açısından Türkçe eğitimi, dil bilgisi eğitiminden ayrı düşünülemez.
Ö2	Türkçe, dil bilgisi kuralları ve anlam bilgisi ile birlikte bir bütün oluşturmaktadır. Dil bilgisi eğitimi, akıcı, vurgulu ve etkili biçimde bireylerin kendilerini ifade etmelerini sağlar. Kurallarını bilmeden konuşmanın ve yazmanın kalıcılığı olmaz.
Ö3	Türkçe’nin köken bilgisini sorgulamak ve öğrenmek için dil bilgisi bir ihtiyaçtır.
Ö4	Dil bilgisi, Türkçenin dil kurallarının öğrenilmesi açısından önemlidir. Dil bilgisi eğitimi öğrencilerin anlama ve anlatma becerisini destekler.

Tablo 35 (Devam): “Dil Bilgisinin Türkçe Eğitimindeki Önemi Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö5	Dil bilgisi eğitimi, Türkçeyi doğru ve etkili kullanmak, okuma ve anlama becerilerini geliştirmek için önemlidir.
Ö6	Çocukların anadillerini düzgün ve etkili kullanmaları adına dil bilgisi eğitimi önemlidir.
Ö7	Dil bilgisine hâkim olmak, kendini daha iyi ifade edebilmek, duygu ve düşünceleri daha iyi anlatabilmek, karşıdakini daha iyi anlamak demektir.
Ö8	Dilin iyi kullanılması, duygu ve düşüncelerin anlatılabilmesine, karşıdakinin anlaşılabilmesine yardımcı olduğu için çok önemlidir.
Ö9	Dil bilgisi çok önemlidir ancak öğrencilere daha sade şekilde öğretilmelidir. İlkokul düzeyinde okuma ve anlamaya, düzgün sözlü ve yazılı ifadeye odaklanılmalı, eğitim programlarından gereksiz konular çıkartılmalıdır.
Ö10	İnsanlar arasındaki iletişim dil ile kurulduğuna göre, sağlıklı iletişim açısından dil bilgisi önemlidir. Üniversite de dâhil her eğitim kademesinde dil bilgisi dersi olmalıdır.

Tam yapılandırılmış görüşme sorularından “Dil bilgisinin Türkçe Eğitimindeki Önemi Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Araştırmaya katılan bütün öğretmenler, dil bilgisinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu sonuç, öğretmenlerin gözünden dil bilgisinin önemini ortaya koymaktadır.
- Soru özünde yer alan “Dil bilgisinin Türkçe eğitimindeki önemi” konusuna yönelik olarak bir öğretmen tarafından Türkçe eğitiminin dil bilgisi eğitiminden ayrı düşünülemeyeceği belirtilmiştir. Bir öğretmen, bu öğretimin ilkokul ayağındaki yönleme yönelik düşüncelerini belirtmiş, dil bilgisi eğitimin anlaşılabilirliğinin artırılması için sadeleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.
- Dil bilgisinin sadece kendini ifade etmek değil, aynı zamanda karşıdakini daha iyi anlamak, daha iyi iletişim kurmak açısından da önemli olduğu 8 öğretmen tarafından genel olarak ifade edilmiştir.

Öğretmenlerin “Dil bilgisi konularının çocuklarda anlamı ne derece özümsettiğini, öne çıkardığını düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36: “Dil Bilgisi Konularının Çocuklarda Anlamı Ne Derece Özümsettiğini, Öne Çıkardığını Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	Çocuklar öğrenmek zorunda oldukları bir ders olarak dil bilgisini görmekte, kurallarını ve anlama katkılarını sorgulamamaktadır. Öğrenciler anlam farklılıklarını sezmek yerine ezbere dayalı kuralları uygulamayı tercih etmektedirler.
Ö2	Etkili bir dil bilgisi eğitimi, çocuklarda anlamı fazlasıyla özümsetebilir. Ancak ezberlerle doldurulan, katı kurallarla çerçevelenmiş bir dil bilgisi eğitimi, yapıcı olmaktan çok yıkıcıdır.
Ö3	Dil bilgisi konuları, çocuklarda anlamı ön plana çıkartabilme konusunda yetersizdir. Konuların önyargıyla karşılanması da ayrı bir zorluk oluşturuyor.
Ö4	Dil bilgisi öğretimi çocuklara doğru yazma, okuma, dilini iyi kullanma, kendini düzgün ifade etme becerisi kazandırmakta, sosyal ve bilişsel gelişimine katkıda bulunmaktadır.
Ö5	Dil bilgisi kuralları teorik yerine metin üzerinden ağırlıklı olarak verilmelidir. Bu yöntemle çocukların dil becerileri daha fazla geliştirilebilir.
Ö6	Dil bilgisi eğitimi sonrasında çocukların anlamı genel olarak özümsemediği söylenemez. Büyük bir çoğunluğu özümseyememekte ve anlamı öne çıkartamamaktadır. Dil bilgisini oluşturan birçok normun çocuklara ezberletilmesi, anlamı ikinci planda bırakmaktadır. TEOG ve sınav başarılarına yönelik ders yapılmaktadır.
Ö7	Dil bilgisi konuları, çocukların daha nitelikli metinler oluşturmalarına yardımcı olmaktadır.
Ö8	Dil bilgisi konuları, çocuklarda düşünme ve iletişim becerilerini öne çıkarmaktadır.
Ö9	Dil bilgisi konuları, metni anlamada etkili olmamaktadır. Öğrenciler dil bilgisi kurallarını ezbere bilmelerine karşılık okuma-anlama problemi yaşamaktadır.
Ö10	Dil bilgisi öğretilirken öğretmen tarafından anlam ön plana çıkartılmalıdır. Ancak dil bilgisinin birçok kuralı olması, her zaman anlamın ön plana çıkartılamamasına yol açmaktadır.

Görüşmede ikinci olarak “Dil bilgisi konularının çocuklarda anlamı ne derece özümsettiğini, öne çıkardığını düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu dil bilgisi konuları ile çocuklara yeterli düzeyde anlamın özümsetilemediğini düşünmektedir. 7 öğretmen doğrudan bu yönde fikirlerini ileri sürerken 3 öğretmen konuya dil bilgisi eğitiminin çocuklara sağladıkları faydalar şeklinde yaklaşmıştır.
- Dil bilgisi kurallarına ezber şeklinde yaklaşıldığı yönünde 4 öğretmen görüş bildirmiştir.
- Dil bilgisi kurallarının çokluğu yüzünden anlamın ikinci planda kaldığı, ayrıca TEOG ve okul sınavlarındaki başarı beklentilerinin öğrencileri ezbere daha fazla yönlendirdiği, öğretmen görüşlerinden çıkartılan önemli sonuçlardır.

Sonuç olarak dil bilgisi konularının çocuklarda anlamı yeterli düzeyde özümsetmediği, öne çıkartılmadığı, öğrencilerin dil bilgisine gereklilikten çok ders zorunluluğu şeklinde baktığı, sınav başarılarını artırmak üzere ezbere yönelmenin daha çok olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin “Öğrencilerin Türkçe dersinde en çok zorluk yaşadıkları konunun ne olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37: “Öğrencilerin Türkçe Dersinde En Çok Zorluk Yaşadıkları Konunun Ne Olduğunu Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	6. sınıflar için “Ses Bilgisi”; 7. sınıflar için “Ek Fiil”; 8. sınıflar için “Fiilimsi” konular en çok zorluk yaşanan konulardır.
Ö2	Öğrenciler yeteri kadar okumadıkları, bilmedikleri sözcükleri araştırmak yerine geçıştirdikleri için “Sözcükte Anlam” konusu öğrencilerin en fazla zorlandığı konudur.
Ö3	Öğrenciler, önyargılarından dolayı dil bilgisi konularında zorluk yaşamaktadırlar.
Ö4	En çok “El Yazısıyla Yazma” konusunda zorluk yaşamaktadırlar. Bilginin kalıcı olmasını sağlamak üzere öğrencilere bolca yazı yazdırılması da öğrencilerin zorluk yaşadıkları bir konudur.

Tablo 37 (Devam): “Öğrencilerin Türkçe Dersinde En Çok Zorluk Yaşadıkları Konunun Ne Olduğunu Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö5	En çok anlam bilgisi (sözcükte anlam, cümlede anlam, metinde anlam) konularında zorlanmaktadır. Bunun nedeni Türkçe dersinde ağırlıklı olarak dil bilgisi konularının işlenmesi, müfredatın ağırlıklı olarak dil bilgisinden oluşmasıdır.
Ö6	Öğrenciler en çok “Zarflar”, “Zamirler”, “Fiilimsiler” ve “Fiilde Çatı” konularında zorlanmaktadır.
Ö7	En çok zorlanılan konuların başında “Fiilimsi” gelmekte, ikinci sırada yazım kuralları gelmektedir.
Ö8	Yazım ve noktalama konularında öğrenciler zorlanmaktadır.
Ö9	Zorluk çekilen temel konu anlam bilgisidir. Kurallarda zorlanma olsa da okuduğunu anlamayan öğrenci, diğer derslerde de sorun yaşamaktadır.
Ö10	7. sınıfların “Ek Eylem” konusu ile 8. sınıfların “Fiilimsi” konularında öğrenciler zorlanmaktadır.

Görüşmede üçüncü olarak “Öğrencilerin Türkçe dersinde en çok zorluk yaşadıkları konunun ne olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Öğrencilerin zorlandıkları konulara yönelik öğretmen görüşlerine bakıldığında 4 öğretmen tarafından belirtilen “fiilimsi” konusu zorluk konusunda ilk sırada yer almakta, ikinci sırada 3 öğretmen tarafından belirtilen “anlam bilgisi” bulunmaktadır. “Yazım kuralları” 2 öğretmen tarafından en zor konu olarak belirtilmiştir.
- Öğretmenler, genel olarak öğrencilerin dil bilgisi konularında zorlandıklarını belirtmekte, bir öğretmen özellikle öğrencilerin dil bilgisi konularına önyargılı yaklaşıtlarını vurgulamaktadır.
- Öğrencilerin yeterli kadar okumadıkları, bilmedikleri sözcükleri aramak ve araştırmak yerine geçiştirmeyi tercih ettikleri, okuduğunu anlama konusunda sıkıntı yaşanması durumunda diğer derslerde sorun yaşanacağı, öğretmenlerin belirledikleri diğer önemli konulardır.

Sonuç olarak Türkçe derslerinde öğrencilerin yaşadıkları sorunlara yönelik öğretmenler farklı görüşler dile getirmiş olsalar da, ortak noktanın dil bilgisi kurallarının fazla olması, önyargıları veya sınav başarıları için öğrencilerin ezbere yönelmesi, yeterli düzeyde kitap okunmadığı için anlam konusunda öğrencilerin zorlandığı söylenebilir.

Öğretmenlerin “Kip konusu ile ilgili öğrenci tutum ve davranışları nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38: “Kip Konusu ile İlgili Öğrenci Tutum ve Davranışları Nelerdir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	Öğrenciler bu konuya, ezberlemeleri gereken birtakım ekler olarak bakmaktadırlar. Çoğu bu ekleri neden kullandıklarını bilmemekte, bilenler de niçin kullandıklarını sorgulamamaktadır.
Ö2	Öğrencilerin bu derse karşı önyargıları, derse karşı tutumlarını olumsuz yönde etkilemektedir, Bundan dolayı öğrenciler derse yeterli düzeyde kendilerini vermemektedir.
Ö3	Kip konusu öğrencilerin en kolay kavradığı konudur.
Ö4	Kip konusu, öğrencilerin geçmiş, bulunduğu ve gelecek zamanı ekleriyle daha anlamlı bir şekilde kavramalarını sağlar.
Ö5	Bu konu öğrencilerin sevdiği bir konudur. Haber ve dilek kipleri öğrenciler tarafından daha kolay algılanmaktadır.
Ö6	Günlük yaşamda kullanılan zaman eklerinde öğrenciler zorlanmamakta, ancak tasarlama kiplerinde ve istek kipinde kişiye göre çekimlerde oldukça zorlanmaktadır.
Ö7	Basit bir konu olarak görülmektedir.
Ö8	Zor bir konu olduğu yönündeki önyargıları, konu kolay olduğu için hemen ortadan kalkıyor.
Ö9	Genel olarak kip konusu kolay anlaşılmaktadır. Ancak bileşik zamanlı eylemlerde, iki kip eki olduğunda öğrenciler zorlanmaktadır.
Ö10	Öğrenciler kip konusunda zorlanmamaktadır.

Görüşmede dördüncü olarak “Kip konusu ile ilgili öğrenci tutum ve davranışları nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Öğretmenler genel olarak kip konusunda öğrencilerin zorlanmadığını belirtmektedir. 8 öğretmen bu yönde görüş bildirirken bir öğretmen öğrencilerin bu konuya da öğrencilerin ezberlenecek ekler olarak baktıklarını, bir öğretmen de dil bilgisine yönelik önyargının genel olarak öğrencilerin derse kendilerini yeterli düzeyde vermelerini engellediğini belirtmiştir.
- Kip konusunda öğrencilerin günlük yaşamda kullandıkları dili içeren örneklerin kolay anlaşıldığı, ancak istek kiplerinin kişiye göre çekimleri, tasarlama kipleri, bileşik zamanlı eylemler ve iki kip eki olması gibi konularda öğrencilerin zorlandığı, öğretmen görüşlerinden çıkartılan sonuçlar arasındadır.
- Bir öğretmenin belirttiği “çoğu öğrencinin ekleri neden kullandığını bilmediği, bilenlerin de niçin kullandığını sorgulamadığı” önemli bir sorun olarak tespit edilmiştir. Daha çok sınav başarısına endekslenmiş eğitimlerde öğrencilerin neden ve niçin sorularını sormamaları beklenen ancak istenmeyen bir durum olarak yorumlanmıştır.

Sonuç olarak kip konusuna yönelik olarak öğrencilerin genelde bu konuyu kolay öğrendikleri, öğretmenlerin kip konusunu anlatırken öğrencilerin günlük yaşamda kullandıkları dil nedeniyle konuyu daha iyi kavrayabildikleri söylenebilir.

Öğretmenlerin “Kip konusu işlenirken kip eklerinin ezberlenmesi ne derece önemli, neden?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39: “Kip Konusu İşlenirken Kip Eklerinin Ezberlenmesi Ne Derece Önemli, Neden?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	Ezber yerine, bu ekleri zaten kullandıklarının, kullanırken neye ve hangi kip ekini kullanmayı tercih ettiklerinin farkına varmaları sağlanmalıdır.
Ö2	Ezberlemenin bir önemi yoktur. Öğrenci öncelikle içinde bulunduğu zamanın farkına varmalı, böylece geçmiş ve gelecek farkını kavramalıdır. Sorumluluklarını bir koşul çerçevesi içinde değerlendirdiğinde kiplerin zaman dışındaki kavramlarının da farkına varacak, bu kazanımlar sonrası ezberleme için ek bir zaman harcamayacaktır.

Tablo 39 (Devam): “Kip Konusu İşlenirken Kip Eklerinin Ezberlenmesi Ne Derece Önemli, Neden?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö3	Kip eklerinin ezberlenmesi önemlidir. Ekler ezberlenmeden konunun anlaşılması imkânsızdır.
Ö4	Ezber yerine kodlama yöntemi kullanılarak kalıcı öğrenme sağlanabilir.
Ö5	Kip eklerinin ezberlenmesi önemlidir. Öğrenciler ezberle kip eklerini daha kolay öğrenmekte ve sınavlarda doğruyu bulabilmektedir. Eğitim sistemi de öğretmenleri bu doğrultuda yönlendirmektedir.
Ö6	Ezberlenmesi önemli değil ancak öğrenciler eğitim sisteminden dolayı ezberlemek zorunda kalmaktadır. Ezberlenen konular da zamanla unutulmaktadır.
Ö7	Ezber çabuk unutulduğu için iyi bir öğrenme yöntemi değildir. Cümlelerin anlamına bakarak kip eklerinin anlaşılıyor olması gereklidir.
Ö8	Ezber yapmak yerine özümsemeliler. Dilin iyi kullanılabilmesi için kip eklerinin iyi bilinmesi gereklidir.
Ö9	Eklerin ezberlenmesi, mantık yürütülerek yapılamayan bir konu olduğu için önemlidir.
Ö10	Sadece Türkçe dersinde değil, bütün derslerde genel olarak ezber yapılmaktadır. Bundan dolayı üst sınıfa geçen öğrenciler, alt sınıflarda aldıkları birçok bilgiyi unutarak gelmektedirler. Bazı ekler ezberlenebilir ama genel olarak ezber kesinlikle önemli değildir.

Görüşmede beşinci olarak “Kip konusu işlenirken kip eklerinin ezberlenmesi ne derece önemli, neden?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Dört öğretmen kip eklerinin, konunu öğrenilebilmesi açısından ezberlenmesini zorunlu kıldığını belirtmekte, diğer öğretmenler de ezbere karşı olsalar da sistemin öğrencileri ezberlemeye yönelttiğini ifade etmektedirler.
- Kip eklerinin cümledeki anlam boyutunda çıkartılabilmesi, özümsemesi, ezber yerine kodlama ile öğretilerek kalıcılığının sağlanması, öğrencilere zaten günlük hayatta bunları bir neden doğrultusunda kullandıklarının fark ettirilmesi, öğretmenlerin konunun öğretim yöntemine yönelik düşünceleridir.
- Bir öğretmenin, eğitim sisteminde genel olarak öğrencilerin ezbere yönlendirildiğini, bundan dolayı öğrencilerin ezber bilgileri unutarak üst

sınıflara geçtiğini, bu durumun da öğretimde olumsuzluklara yol açtığını belirtmesi, önemli bir konu olarak kaydedilmiştir.

Sonuç olarak kip eklerinin ezberlenmesi konusunda öğretmenler arasında görüş farklılıkları olduğu, bir kısmının kip eklerinin ezberlenmesini zorunlu gördüğü, diğerlerinin ise ezber yerine farklı yöntemlerle öğrenciye eklerin özümsetilmesi gerektiğini düşündüğü görüşme analizlerinden çıkartılan sonuçlar olarak sayılabilir. Ezberin çabuk unutulduğu herkesin bildiği bir konudur. Ancak çok yoğun tekrarlarla bilgi ezber olmaktan çıkabilmekte, kalıcı olarak belleğe yerleşebilmektedir.

Öğretmenlerin “Sizce dil bilgisi öğretiminden bağımsız olarak baktığımızda kaç zaman vardır?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 40’da verilmiştir.

Tablo 40: “Sizce Dil Bilgisi Öğretiminden Bağımsız Olarak Baktığımızda Kaç Zaman Vardır?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	Dil bilgisi öğretiminde kullanılan tüm zamanları günlük hayatta kullandığım için beş zaman vardır.
Ö2	Dil bilgisi eğitiminden bağımsız düşünüldüğünde sadece geniş zaman vardır.
Ö3	Haber kipleri dışında rivayet, hikâye, şart ve geniş zaman ek fiil çekimleri vardır.
Ö4	İçinde bulunulan zaman, gelecek zaman ve geçmiş zaman olmak üzere üç zaman vardır.
Ö5	Dört zaman eki vardır. Bunlar şimdiki, gelecek, geçmiş ve geniş zamanlardır. Gereklilik, şart, emir ve istek kipleri duygu bildirmekte, cümleye zaman anlamı katmamaktadır.
Ö6	Geçmiş zaman, gelecek zaman ve şimdiki zaman olmak üzere üç zaman vardır.
Ö7	Geçmiş zamanı iki bölerek genelde beş zaman şeklinde anlatıyoruz. Ancak bence dört zaman vardır.
Ö8	Geçmiş zaman bir kabul edilip dört zaman olduğu söylenebilir.
Ö9	Dil bilgisindeki bütün zamanlar geçerli ve gereklidir.
Ö10	Geçmiş zaman, gelecek zaman, şimdiki zaman ve geniş zaman vardır. Yani dört zaman.

Görüşmede altıncı olarak “Sizce dil bilgisi öğretiminden bağımsız olarak baktığımızda kaç zaman vardır?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Dil bilgisi öğretiminden bağımsız olarak kaç zaman olduğu sorusuna “dört zaman” yanıtı veren 4 öğretmen olmuştur. 3 öğretmen “beş zaman”, 2 öğretmen “üç zaman” yanıtı vermiş, 1 öğretmen ise sadece geniş zamanın yeterli olduğunu belirtmiştir.
- “Dört zaman” yanıtını veren öğretmenler genel olarak geçmiş zamanın ikiye ayrılmasını bir kabul ederek dört zaman olduğunu belirtmişlerdir.
- “Üç zaman” yanıtını veren öğretmenler, dil bilgisi öğretiminden bağımsız bakmak şartı ile sadece şimdiki zaman, geçmiş zaman ve gelecek zaman kavramlarının yeterli olduğunu düşünmektedir.

Sonuç olarak dil bilgisi öğretiminden bağımsız olarak bakıldığında öğretmenlerin zaman konusunda farklı düşüncelere sahip oldukları, çoğunluğunun geçmiş zamanı bir kabul ederek dört zaman konusunda görüş bildirdiği tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin “Kip ekleri içerisinde yer alan haber kipleri zaman dışında ne bildirir?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41: “Kip Ekleri İçerisinde Yer Alan Haber Kipleri Zaman Dışında Ne Bildirir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	Haber kipleri sadece zaman bildirmez. Buna örnek olarak geniş zaman kipinin zaman anlamı dışında “alışkanlık” haline gelen durumları ifade etmek için kullanımı verilebilir.
Ö2	Haber kipleri, zamanın dışında hikâye ve rivayet gibi olguları da barındırır.
Ö3	Haber kipleri sadece zaman bildirir. Eylemin zamanını bildiren ekleri vardır.
Ö4	Haber kipleri sadece zaman bildirir, “zamana” vurgu yapar. “Duyguya” vurgu yapan kipler dilek, tasarlama kipleridir.

Tablo 41 (Devam): “Kip Ekleri İçerisinde Yer Alan Haber Kipleri Zaman Dışında Ne Bildirir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö5	Haber kipleri sadece zaman bildirir. Eylemin hangi zaman aralığında gerçekleştiğini belirtir.
Ö6	Haber kipleri sadece zaman bildirir. Dilek kipleri ise gereklilik, istek şart ve emir anlamlarını bildirir.
Ö7	Haber kipleri sadece zaman bildirmez. Değişik anlam ilişkileri kurmayı da sağlarlar.
Ö8	Vurgu ve tonlama ile zaman anlamı dışında anlamlar da katar.
Ö9	Haber kipleri sadece zaman bildirir. Ancak kaymaya uğrayarak farklı anlam veya zamana gelecek şekilde kullanılabilir.
Ö10	Haber kipleri sadece zaman bildirir.

Görüşmede yedinci olarak “Kip ekleri içerisinde yer alan haber kipleri zaman dışında ne bildirir?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Bu soru, öğretmenler arasında önemli bir bilgi farklılığını ortaya koymuştur. Görüşme yapılan öğretmenlerden 6’sı haber kiplerinin sadece zaman bildirdiğini ifade ederken 4’ü bu soruya kesinlikle hayır diyerek karşı çıkmışlardır.
- Haber kiplerinin sadece zamanı bildirmediğini belirten 4 öğretmen, soruya yönelik olarak “geniş zaman kipinin alışkanlık durumlarını ifade edecek şekilde kullanılabildiği”, “hikâye ve rivayet gibi olguları barındırdığı”, “değişik anlam ilişkileri kurmayı sağladığı” ve “vurgu ve tonlama ile zaman anlamı dışında farklı anlamlarda kullanılabildiği” şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır.
- Soruya “evet” yanıtı veren 6 öğretmen, kiplerin “zaman” ve “dilek” kipleri olarak ikiye ayrıldığını, haber kiplerinin “zaman” bildirimi için kullanıldığını ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak haber kiplerinin zaman bildirimi konusunda öğretmenler arasında önemli oranda görüş ayrılığının olması ciddi bir sorun olarak görülmüştür. Öğrenciler, ders aldıkları öğretmenin konuya yönelik bilgisi ve görüşü doğrultusunda eğitim aldıkları

için, öğrenciler arasında bilgi farklılıklarının doğması kaçınılmaz olacaktır. Bu konu örnek olmak kaydı ile başka konularda da öğretmenler arasında yorum farklılıklarının tespit edilmesinin, bu farklılıkların “genel kabul görmüş ve bilimsel doğrulara” yönelik olarak giderilmesine yönelik çalışmaların yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin “Görünüş sizce nedir? Ne olabilir?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 42’de verilmiştir. Konuya yönelik bir fikri olmadığını, daha önce duymadığını belirten öğretmenlerin yanıt özetleri tabloda italik biçimde yer almaktadır.

Tablo 42: “Görünüş Sizce Nedir? Ne Olabilir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	Karşıladığı anlamdan bağımsız olmak üzere kip eklerinin cümle içindeki biçimsel duruşudur.
Ö2	Görünüş, görünen bir olgu veya durum karşısında olayların farklı öznel bakış açılarıyla değerlendirilmesidir.
Ö3	Gözün ilk bakışta veya zihinde doğruca algıladığı şeydir.
Ö4	Kiplere ve eklere bakmadan ifade edilen öznel nitelik, yani anlam kaymasıdır. Görünüşte olandır. Beklenen anlam yerine başka bir anlam vermesidir.
Ö5	Fiil kök veya gövdesinin haber veya dilek kiplerinden birini alarak oluşan yeni görünümü, fiile yüklenen yeni anlamdır.
Ö6	<i>Bilmediğini ifade etmiştir. Anlam kayması gibi olduğu yorumunu yapmıştır.</i>
Ö7	<i>Daha önce duymadığını ifade etmiştir.</i>
Ö8	<i>Daha önce duymadığını ifade etmiştir.</i>
Ö9	Eylemde zaman ve anlam kaymasıdır. Ortaokul düzeyi için gerekli olmadığı düşünülmektedir.
Ö10	<i>Fikrinin olmadığını ifade etmiştir. Eylemin yapıldığı zaman ile fiilin aldığı ek arasındaki bağlantı olabileceği yorumunu yapmıştır.</i>

Görüşmede sekizinci olarak “Görünüş sizce nedir? Ne olabilir?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Bu soru, dil bilgisinde önemli bir yeri olduğu düşünülen “görünüş” konusuna yönelik öğretmenlerin var olan durumunu ortaya koyması açısından önemli bulgular içermektedir. Görünüş konusunda 4 öğretmen “daha önce duymadığı”, “konuya yönelik bir fikrinin olmadığı” şeklinde yanıt vermiştir. Bu durum, öğretmenlerin önemli bir kısmının “görünüş” konusuna yönelik

bilgilerinin olmadığını göstermesi açısından önemli bulunmuştur. Bir öğretmenin (Ö3) verdiği yanıt ise dil bilgisi kavramının dışında bir yanıt olarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak görüşme yapılan öğretmenlerin sadece yarısı “görünüş” konusuna yönelik bilgileri olduğunu belirtmiştir.

- Görünüş konusunda açıklama yapan öğretmenler arasında 3 öğretmen görünüşün anlam kayması olduğunu belirtmiştir. 1 öğretmen “kip eklerinin cümle içindeki biçimsel duruşu” açıklamasında bulunmuş, 1 öğretmen de “olayların öznel bakış açısıyla değerlendirilmesi” yorumunu yapmıştır.

Sonuç olarak “görünüş” konusunda öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Görünüş konusu, bir öğretmenin de belirttiği gibi Türkçe dersinin müfredatında ayrı bir konu olarak yer almamaktadır. Bir başka öğretmen ise bu konunun dil bilgisinin detay konularından biri olduğunu belirtmekte, ortaokul düzeyinde bu konuyu gereksiz bir ayrıntı olarak değerlendirmektedir. Oysa görünüş konusunun dili anlamlandırmada, etkili ve doğru iletişim kurabilmede doğru bir parça olduğu bilinmektedir. Dil bilgisinde önemli bir yeri olan “görünüş” konusunda öğretmenler arasındaki bilgi ve görüş farklılıklarının giderilebilmesinin, öğrencilere anlatılacak dersin daha verimli olmasını sağlayacağı söylenebilir.

Öğretmenlerin “Dil bilgisinde kip konusu işlenirken görünüş hakkında hangi başlıklar açılıyor?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 43’de verilmiştir.

Tablo 43: “Dil Bilgisinde Kip Konusu İşlenirken Görünüş Hakkında Hangi Başlıklar Açılıyor?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	Görünüş hakkında ayrı bir başlık açılmıyor.
Ö2	Kip konusu zaten kendi içinde görünüş konusunu barındırdığı için ayrı bir başlık açılmıyor.
Ö3	Görünüş hakkında ayrı bir başlık açılmıyor.
Ö4	Kiplerde “Anlam Kayması” başlığı altında ayrıca anlatılmaktadır.
Ö5	Müfredatta görünüş konusu yer almadığı için ayrı bir başlık açılmamakta, bu konuya yer verilmemektedir.

Tablo 43 (Devam): “Dil Bilgisinde Kip Konusu İşlenirken Görünüş Hakkında Hangi Başlıklar Açılıyor?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö6	Görünüş hakkında ayrı bir başlık açılmıyor. MEB kitaplarında ve programlarında da böyle bir başlık bulunmuyor.
Ö7	Görünüş hakkında ayrı bir başlık açılmıyor.
Ö8	Görünüş hakkında ayrı bir başlık açılmıyor.
Ö9	Görünüş hakkında ayrı bir başlık açılmıyor.
Ö10	Görünüş hakkında ayrı bir başlık açılmıyor. Müfredatta da böyle bir konu bulunmuyor.

Görüşmede dokuzuncu olarak “Dil bilgisinde kip konusu işlenirken görünüş hakkında hangi başlıklar açılıyor?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- 9 öğretmen bu soruda görünüş konusuna yönelik ayrı bir başlık açılmadığını, 1 öğretmen ise kiplerde anlam kayması başlığı altında ayrıca anlatıldığını belirtmektedir. Bu konuda da diğer konularda olduğu gibi fikir birliğinin sağlanmadığı görülmektedir.
- Görüşme sonuçları, MEB kitaplarında ve müfredatta görünüş konusuna yönelik ayrı bir başlık bulunmamasından dolayı konuya yönelik ayrı bir başlık açılmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak öğretmenlerin çoğunluğu kip konusunun işlenmesi aşamasında görünüş konusuna yönelik ayrı bir başlık açmadıklarını belirtmektedir. Konunun müfredat kapsamında ayrı bir başlık olarak yer almaması, ders kitaplarında da benzer şekilde ayrı bir konu olarak alınmaması bu sonucu anlamlı kılmaktadır.

Öğretmenlerin “Kip nedir?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 44’de verilmiştir.

Tablo 44: “Kip Nedir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	Kip, anlama yönelik fiillerin aldığı değişken şekildir.
Ö2	Fiillerin zamanı veya iletme istediği yargıları belirli bir kalıp içerisinde düzenleyen kavramdır.
Ö3	Eylemlerde zaman ve dilek anlamları taşıyan eklerdir. Biçim ve kalıp gibi anlamları da vardır.
Ö4	Fiillerin kişi, zaman, dilek eklerinden birini almış halidir. Ancak kip halindeki fiil, kişi eki almak zorunda değildir.
Ö5	Fiil kök veya gövdelerine gelerek zaman veya tasarlanan bir hareketi gösteren, duygu bildiren eklerdir.
Ö6	Eylemlerin çeşitli yönlerden çekimlenerek eylemin zamanını veya tasarlanan olgunun ne olduğunu bildiren eklerdir.
Ö7	Fiillerin belli bir zamana veya niyete göre girdiği kalıptır.
Ö8	Fiillerin zaman ve şekillere göre girdiği kalıptır.
Ö9	Eylem ya da adların belli zaman ve dilek durumlarına göre çekimlenmiş biçimidir.
Ö10	Eylemlere gelerek yapılan eylemin zamanını bildiren ve eylemin nasıl tasarlandığını belirten eklerdir.

Görüşmede onuncu olarak “Kip nedir?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Bütün öğretmenler “Kip nedir?” sorusuna benzer yanıtlar vermişler, kipin eylem zamanını veya tasarlanan olgunun ne olduğunu bildiren ekler olduğunu belirtmişlerdir.
- Öğretmenler arasında kip konusunda çok farklı bir yanıtın bulunmaması, konuya yönelik öğretmen bilgi düzeyinin yeterli olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak öğretmenler kipin ne olduğu konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi oldukları, verdikleri yanıtlardan hareketle söylenebilir.

Öğretmenlerin “Okul kitaplarındaki kip konusunun etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 45’de verilmiştir. Konuya yönelik bir fikri olmadığını, daha önce duymadığını belirten öğretmenlerin yanıt özetleri tabloda italik biçimde yer almaktadır.

Tablo 45: “Okul Kitaplarındaki Kip Konusunun Etkinliklerini Nasıl Değerlendiriyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	<i>Yanıt vermemiştir.</i>
Ö2	Okul kitaplarında alışılmış örneklerin dışına çıkılmamakta, örnekler de güncel olmaktan uzaktadır. Ders kitaplarındaki örnekler sürekli değişmediği için konuyla ilgili öğrencilere yeni bir ufuk açtığı söylenemez.
Ö3	Kitaplarda verilen etkinlikler, konunun kavranmasına önemli katkı sağlamaktadır.
Ö4	MEB 7. Sınıf kitabında “Kip” konusundaki etkinlikler eksiktir. Örnekler ve konu anlatımları dar ve yetersizdir. Kip konusu etkinliklerinin metin üzerinde çözülerek öğretilmesi, fiile gelen eklerin farklı renkte yazılarak dikkat çekmesinin sağlanması, vurgulanan zamana uygun örneklerin verilmesi gereklidir.
Ö5	Yeterli değildir. Metne dayalı etkinlikler artırılmalıdır. Etkinlikler yetersiz olduğu gibi yeteri kadar istenilen kazanımları sağlamamaktadır.
Ö6	MEB kitaplarında kip konusu doyurucu değildir. Ders kitaplarında sırf etkinlik olsun diye konulan gereksiz konular bulunmaktadır. Verimli olabilmek için ek kaynaklar ve testler kullanılmak zorunda kalınmaktadır.
Ö7	Konu anlatılmadan önce öğrencilerin konunun farkına varması için, konu anlatıldıktan sonra da konunun pekiştirilmesi için etkinlikler kullanılmaktadır. Ancak kitaplarda eksik etkinlikler olduğu gibi gereksiz etkinlikler de bulunmaktadır.
Ö8	Konu anlatımı bittikten sonra örnek fiillere zaman ve kişi çekimleri yapılarak konu pekiştirilmektedir.
Ö9	Kip etkinlikleri hiç etkili ve yeterli değildir. Dersin verimini artırmak için öğretmenler birçok alıştırma eklemek durumunda kalmaktadır. Konuların toplu halde verilmesi daha yararlı olacaktır.
Ö10	Dil bilgisi ile ilgili etkinliklerde yardımcı kitaplardan faydalanılmaktadır. Ders kitaplarında kip etkinlikleri basit düzeyde verilmiştir. Bir kısım etkinlik ise saçma ve gereksizdir.

Görüşmede on birinci olarak “Okul kitaplarındaki kip konusunun etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Öğretmenler genel olarak ders kitaplarındaki etkinliklerin yetersiz düzeyde olduğunu düşünmekte, bir kısım etkinlikleri ise gereksiz bulmaktadırlar.
- Bir öğretmen, okul kitaplarındaki örneklerin yıllara göre değiştirilmemesi, güncel olmaması, alışlagelmiş örnekler içermesi nedeni ile önemli bir eleştiri olarak yorumlanmıştır.
- Üç öğretmenin yanıtı doğrultusunda ders kitaplarındaki yetersizliklerin ve eksikliklerin aşılması için öğretmenlerin farklı kaynaklar kullanmak zorunda kaldığı bilgisine ulaşılmıştır.

Sonuç olarak MEB ders kitaplarında bulunan etkinliklerin öğretmenler tarafından genel olarak yetersiz bulunduğu, güncel olmadığı tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin “Sınıfta öğrenciler kipleri bulurken neye göre buluyor?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 46’da verilmiştir.

Tablo 46: “Sınıfta Öğrenciler Kipleri Bulurken Neye Göre Buluyor?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	Ezberledikleri kip eklerine göre buluyorlar.
Ö2	Eklerden yola çıkarak buluyorlar. Ancak alışılmış dışına çıkıldığında sorun yaşıyorlar.
Ö3	Zaman anlamı taşıyan ve dilek anlamı taşıyan diye kipleri ayırarak buluyorlar. Ezberlerindeki ek hangi zamanı belirtiyorsa adlandırmayı ona göre yapıyorlar.
Ö4	Fiil kök ve gövdelerine gelen eklere göre buluyorlar.
Ö5	Ezberledikleri kiplere göre metin içindeki eklere bakıp buluyorlar.
Ö6	Fiile gelen eke bakarak buluyorlar.
Ö7	Eklere göre buluyorlar.
Ö8	Eklere göre buluyorlar.
Ö9	Kipleri önce eklere, daha sonra ifade ettiği zaman ve anlama göre buluyorlar.
Ö10	Yüklemdeki eylemin almış olduğu eke göre buluyorlar.

Görüşmede on ikinci olarak “Sınıfta öğrenciler kipleri bulurken neye göre buluyor?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Öğretmenler genel olarak öğrencilerin kipleri, eylemin aldığı eke göre bulduklarını belirtmektedir. 3 öğretmen eklerin, öğrencilerin çoğunluğu tarafından ezberlendiğini ifade etmektedir.
- Bir öğretmen, öğrencilerin önce eklere baktığını, daha sonra fiilin ifade ettiği zaman ve anlama yöneldiklerini belirtmiştir. Bir başka öğretmenin belirttiği “alışılmışın dışına çıkıldığında öğrencilerin zorlandığı” ifadesi de, ezber dışına çıkıldığında öğrencilerin zorlanmasından hareketle kayda değer bulunmuştur.

Sonuç olarak öğrencilerin genel olarak kip eklerini ezberledikleri, fiile gelen eke bakarak kipi buldukları söylenebilir. Bu noktada öğrencilerin kipleri bulurken, kipin ifade ettiği zaman ve anlama çok az baktıkları, eğitim sisteminden dolayı ezberin öncelikli geldiği söylenebilir.

Öğretmenlerin “Bir cümle anlatmak istediği duygunun sizce kip ile ilişkisi nedir?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 47’de verilmiştir.

Tablo 47: “Bir Cümle Anlatmak İsteddiği Duygunun Sizce Kip ile İlişkisi Nedir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	Kipler her cümlede duygu tamamlayıcısı değildir. Bazı kullanımlarda emir cümlelerinde kızgınlık anlamı yüklenebilse kip eklerinin tek başına duyguyu aktarmaya yeteceği söylenemez.
Ö2	Kipler, zaman ve yargı demektir. Olayın heyecanının devam edip etmemesi, üzüntülerin veya sevinçlerin bitip bitmemesi, duyguların devam edip etmemesi, zorunluluklar, istekler, olasılıklar bile kiple ilgilidir.
Ö3	Dilek ve haber kipleri, cümle anlatmak istediği duygu ile ilgilidir. Dilek kipleri doğrudan anlam ile ilişkilidir.
Ö4	Cümle anlatmak istediği duygu ile kip arasında ilişki vardır. Dilek kipleri duygu bildiren kiplerdir.

Tablo 47 (Devam) “Bir Cümlelerin Anlatmak İstedığı Duygunun Sizce Kip ile İlişkisi Nedir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö5	Anlatılmak istenen duygu ile kip ilişkilendirilebilir. Ancak haber kiplerinin duygu anlatımı ile ilgisi yoktur.
Ö6	Duyguyu esas belirleyen kipler değil vurgu ve tonlamadır.
Ö7	Özellikle dilek-istek kipleri ile anlatılmak istenen duygu arasında ilişki vardır.
Ö8	Dilek kipleri, cümlede anlatılmak istenen duygu ile ilişkilidir. Verilmek istenen duyguya göre esnek bir kullanım sağlamaktadır.
Ö9	İfade edilmek istenilen zaman ve anlam açısından kullanılan kip büyük önem taşımaktadır. Kip ekleri olmadan ifade de olmaz.
Ö10	Cümledeki bütün kelimelerin anlatılmak istenen duygu ile bir ilişkisi vardır. Bundan dolayı kiplerin de duygu ile ilişkisi olduğu söylenebilir. Anlatılmak istenen duyguya uygun kelime seçilir ve ona göre çekim yapılır.

Görüşmede on üçüncü olarak “Bir cümlelerin anlatmak istediği duygunun sizce kip ile ilişkisi nedir?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- 8 öğretmen, dilek kiplerinin duygu bildiren kipler olduğunu, cümlede anlatılmak istenen duygu ile kiplerin yakını ilişkisi olduğunu belirtmiştir.
- Bir öğretmen kiplerin tek başına duyguyu aktarmaya yetmeyeceğini belirtirken bir diğer öğretmen de duyguların esas olarak vurgulama ve tonlama ile belirtmiştir.

Sonuç olarak öğretmenlerin büyük çoğunluğunun cümlede anlatılmak istenen duygu ile kip arasında bir ilişki olduğunu düşündüğü tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin “Bir cümlelerin anlatmak istediği duygu o cümlelerin ya da eylemin kipidir, yargısını nasıl yorumlarsınız?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 48’de verilmiştir.

Tablo 48: “Bir Cümlelerin Anlatmak İstediği Duygu O Cümlelerin ya da Eylemin Kipidir, Yargısını Nasıl Yorumlarsınız?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	Bu ifade her zaman geçerli değildir. Cümleler üzerinde duygu aktarımı her zaman kipler ile sağlanamayabilir. Dilek kipleri çerçevesinde duygu aktarımı daha mümkündür.
Ö2	“Görünüş”ten dolayı mantıklı bir yargıdır.
Ö3	Dilek kipleri açısından düşünülürse mantıklıdır. Haber kipleriyle bir ilgisi yoktur.
Ö4	Kip ekleri cümleye duygu katmakta ve anlatılmak istenen duyguyu anlamlı kılmaktadır.
Ö5	Mantıklı bir yargıdır. Bir cümlelerin anlatmak istediği duygu, o cümlelerin eyleminin kipidir.
Ö6	Tutarsız ve mantıksız bir yargıdır. Duygu olarak heyecan olup olmadığı vurgu ve tonlama ile anlaşılabilir.
Ö7	Mantıklı bir yargıdır. Duygudan emin olmak için yüklemine ekine bakılır. Tonlama yapılarak anlam değişebilir.
Ö8	Mantıklı bir yargıdır. Çünkü vurgu ve tonlama, eylemin anlamını değiştirebilir.
Ö9	Kısmen doğru bir ifadedir. Kip eki olmadan cümle tamamlanamayacak, eksik kalacaktır. Bundan dolayı verilen yargı için tamamlayıcı olduğu söylenebilir.
Ö10	Bir duygunun sadece kip olarak alınması çok doğru değildir. Kip ile duygu arasında ilişki olmasına karşılık kip eşittir duygu denilemez.

Görüşmede on dördüncü olarak “Bir cümlelerin anlatmak istediği duygu o cümlelerin ya da eylemin kipidir, yargısını nasıl yorumlarsınız?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Soruda verilen yargıya 6 öğretmen doğrudan katılırken 3 öğretmen bu yargının her durumda geçerli olmadığını, kısmen doğru bir yargı olduğunu belirtmiştir.
- Sorudaki yargıya kesinlikle katılmayan 1 öğretmen olmuştur. Bu öğretmene göre duygunun heyecanı vurgu ve tonlamalarla anlaşılabilir.

Sonuç olarak öğretmenlerin çoğunluğunun cümlelerin anlatmak istediği duygunun, cümlelerin ya da eylemin kipinde olduğu yargısına katıldığı, ancak bu yargının dilek kipleri ile doğru bir yargı olacağını belirttikleri tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin “Kip kavramı eylemler dışında hangi ögeler ile ilgilidir?” sorusuna verdikleri yanıtların özetleri Tablo 49’da verilmiştir.

Tablo 49: “Kip Kavramı Eylemler Dışında Hangi Ögeler ile İlgilidir?” Sorusuna Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmen	Özet
Ö1	<i>Detaylı bilgisinin olmadığını belirtip sorudaki ifadeye “sanırım öyle” diyerek kesin bir yargı bildirmemiştir.</i>
Ö2	Kip kavramı sadece eylemlerle ilgili değildir. İsimlerle de ilişkisi vardır. Buna örnek olarak isim soylu sözcüklere kip eklenerek yüklem yapılabilmesi gösterilebilir.
Ö3	Kip kavramı sadece eylem ile ilgilidir.
Ö4	Kip eki fiil çekim eki olup isimle alakalı değildir. Başka bir ifade ile sadece eylemlere gelmektedir.
Ö5	Kip kavramı sadece eylem ile ilgilidir. Çünkü eylemin gerçekleşmesi zaman kavramı içinde mümkündür.
Ö6	Kip kavramı sadece eylem ile ilgilidir. Kip ekleri sadece eylemlere gelmektedir.
Ö7	Kip kavramı sadece eylem ile ilgilidir. Konu anlatılırken de kipler, fiillere gelen çekim ekleri olarak anlatılmaktadır.
Ö8	Dil bilgisi açısından kip kavramı sadece eylem ile ilgilidir.
Ö9	Kip, sadece eylemlerle ilgili değildir. Ad soylu sözcüklere gelen ek eylemler de bir çeşit kip ekidir.
Ö10	Kip kavramı sadece eylem ile ilgilidir

Görüşmede on beşinci olarak “Kip kavramı eylemler dışında hangi ögeler ile ilgilidir?” sorusuna verilen yanıtlarda yapılan içerik analizi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

- Bu soru da öğretmenler arasında önemli bir görüş farklılığını ortaya koymuştur. 6 öğretmen kip kavramının sadece eylemlerle ilgili olduğunu belirtirken 3 öğretmen bu yargıya kesinlikle katılmadıklarını, kip kavramının sadece eylemlerle ilgili olmayıp ad soylu sözcüklere kip eklenerek yüklem yapılabilmesi durumunun bu yargıyı yanlış kıldığını belirtmiştir. 1 öğretmen ise “sanırım öyle” diyerek çekimser kalmıştır.
- Yapılan açıklamalarda bazı öğretmenlerin kesinlikle isim eki olarak kullanılamayacağını belirtmesine karşılık bazılarının kullanılabileceği

yönünde açıklama yapmaları, dikkate değer bir farklılık olarak göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak öğretmenlerin kip kavramının sadece cümlenin eylemi ile ilgili olup olmadığına yönelik görüş farklılıkları olduğu tespit edilmiştir. Önceden de belirtildiği gibi öğretmenler arasındaki bu farklılıklar, öğrencilerin konuya yönelik öğrenim süreçlerinde önemli farklılıklar doğmasına yol açabilecektir.

4.1.4.2. Görüşmelerle İlgili Genel Bulgular

Türkçe öğretmenleri ile yapılan görüşme sorularının cevaplarına yönelik olarak elde edilen genel bulgular şunlardır:

- Görüşme sorularına öğretmenler kısa ve öz yanıtlar vermişlerdir. Genel olarak bakıldığında, dil bilgisinin önemli olduğu, bütün öğretmenler tarafından vurgulanmaktadır. Dil bilgisinin bireylerin kendisini ifade etmelerinde; “okuma, yazma, konuşma ve dinleme” becerilerinin gelişmesinde önemli olduğu vurgulanmış ve dil bilgisinin, Türkçe eğitiminden ayrı düşünülemeyeceği ifade edilmiştir.
- Genel yaklaşım, dil bilgisi eğitimi verilirken her kademeye uygun şekilde daha sadeleştirilmiş, ezberden çok anlamaya yönelik, yenilikçi bir yaklaşımın sergilenmesi gerektiği yönünde olmuştur.
- Bir başka önemli bulgu ise; ÖÇK içinde yer alan kip konusundaki etkinliklerin, öğretmenlerin çoğunluğu tarafından yetersiz bulunmasıdır.
- Öğrencilerin kip konusunu kolay öğrendikleri ve olumlu tutum geliştirdikleri ancak ekleri ezberleyerek etkinlikleri çözümlemesinin, bir üst sınıfa geçtiğinde konuyu unutmalarına neden olduğu bulgulanmıştır.
- Öğretmenler arasında kip ve zaman konularında önemli görüş farklılıkları olması ve görünüş konusundaki bilgi yetersizlikleri, görüşme sonuçlarından çıkartılan en önemli bulgular arasında yer almaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kip, görünüş, zaman konusu ve öğretimi günümüzde açıklığa kavuşturulamamış bir konu olmakla beraber ders kitaplarında oldukça yetersiz kalmıştır. Kipin zaman ve görünüş kategorileri ile olan farkı tam olarak ortaya konamaması dolayısıyla bu üç konu karıştırılmaktadır.

Uzun'un (2004: 150) da dediği gibi kip, konuşucunun önermeye kattığı tutumu sunan kategoridir. Bu nedenle de zaman ve görünüşten farklıdır. Konuşucu, cümleye çeşitli anlamlar yükleyebilir. Bu çeşitli anlamları vurgu ve tonlamayla beraber, kipler ile de gerçekleştirebilir. Ancak yapılan araştırma sonuçları gösteriyor ki kip, zaman konusu ile aynı konu başlığı altında verilmektedir ve ÖÇK'daki etkinlikler bu bağlamda eksiktir.

Öğretmenlerin çoğunluğunun, kip tanımında kipi; bildirme kipleri ve tasarlama kipleri olarak ikiye ayırıp bildirme kiplerinin sadece zaman bildirdiğini belirtmesi; dilbilim ile ilgili yapılan araştırmaları takip etmediği sonucunu çıkarmaktadır.

Öğretmenlerin, öğrencilerin kip konusunu öğrenmekte zorluk çekmedikleri beyanları değerlendirildiğinde; tablolardaki ve ÖÇK'daki etkinliklerle ilgili bulgulardan da anlaşılacağı üzere, öğrencilerin konu ile ilgili zorluk çekmeme nedenlerinin, kiplerle ilgili biçim birimleri ezberleyerek sınavda kolayca hatırlamalarından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

Kip ve zaman konusunun öğretimi, geleneksel yaklaşıma göre ve yapılandırmacı yaklaşıma göre farklı ele alınmıştır. Geleneksel yaklaşımda kip ve zaman arasında pek fazla ayırım belirtilmemiş ve öğrenciye ezber yoluyla, konu daha biçimci (morfolojik) tanımlanmıştır. Ancak yapılandırmacı yaklaşımda ezbere karşı; buluş ve sezdirerek öğretme temele alınmış aynı zamanda anlamsallık (semantik) ön planda tutularak açıklanmıştır.

Kip ve zaman konusunun öğretiminde, ders kitaplarında yer alan metinlerden hareketle öğretilmediği sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda “*ek fiille ilgili bilgi ve kuralları kavrar ve uygular*” kazanımının yer aldığı 5. temada bulunan “Sular” adlı metin içerisinde yer alan fiillerin hiçbirinin ek fiil ile çekimlenmemiş olması, “*bildirme ve dilek kiplerini ayırt eder*” kazanımının yer aldığı 1. temada bulunan “Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür” metninde gereklilik, istek ve emir kiplerine rastlanılmamış olması; “*dilek kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar*” kazanımlarının yer aldığı 2. temadaki “Unutulmayan Hafta” metninde gereklilik ve şart kiplerine rastlanılamaması metin bağlamından hareketle konunun öğretilmediği sonucunu desteklemektedir.

Kılıçer (2016) yapmış olduğu araştırmada, görünüş konusunun lise kademesinde yer almadığı sonucuna ulaşmıştır. Yapılan bu araştırmanın sonuçları da gösteriyor ki görünüş konusu ortaokul kademesinde (5-8. sınıflar) de yer almamaktadır. Bunun yanında tam yapılandırılmış öğretmen görüşmeleri sonucunda da görünüş terimi hakkında herhangi bir bilgisi olmayan öğretmenlerin, çoğunlukta olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak görünüş, Uzun’un (2004) da belirttiği gibi zaman ile bağlantılı bir konu olup iş, oluş veya durumun zaman ile etkileşimini ortaya koymaktadır.

Yapılan çalışmadan elde edilen önemli bir sonuç da, öğretmenlerin dil bilgisi konularının öğrencilere aktarımlarında izledikleri birbirine zıt yöntemler olmuştur.

Zaman konusu öğretiminin sadece bildirme kipleri ile gerçekleştirilerek yapıldığı sonucuna varılmıştır. Oysaki Adalı’nın (1979) da belirttiği gibi bildirme kipleri dışında da zaman anlamı taşıyan eklerin varlığı söz konusudur.

Sonuç olarak dil bilgisi eğitiminin Türkçe eğitimi içerisinde önemli bir yeri olduğu, daha etkin bir iletişim kurmak için dil bilgisi kurallarına hâkim olunması gerektiği, bunun sağlanabilmesi için de dil bilgisi eğitimine gerekli özenin doğru şekilde gösterilmesi gerekmektedir. Anlama ve anlatma becerisi yüksek, iletişimi kuvvetli, dilini bilinçli kullanabilen bireyler yetiştirmek için Türkçe eğitiminde dil bilgisi konularının anlamı öne çıkararak verilmesi gerekmektedir.

Yapılan araştırma sonuçları doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Kip ve zaman konusunun daha iyi anlaşılabilmesi için kip, zamandan ayrı bir başlık ile öğretilmeli ve ders kitaplarında yer almalıdır.
- Öğretmenlerin dil bilgisi konularına hâkimiyetinin artması ve konuları özümseyebilmeleri için dilbilim çalışmalarını güncel olarak takip edip okumalıdır.
- Konu ile ilgili bir takım ekleri buldurmaya yönelten, hangi eke hangi adın verileceğini sorarak öğrenciyi ezbere yönelten etkinlikler, yeniden gözden geçirilmelidir.
- Metinlerin güncellenmesinin ve metin temelli dil bilgisi öğretimin yapılmasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.
- Çocukların anadillerini daha bilinçli kullanmaları ve zaman konusunu istenen şekilde kavrayabilmeleri için görünüş konusu, müfredata ve ders kitaplarına girmelidir. Aynı zamanda görünüş konusuna dil bilgisi öğretiminde yer verilmesi; birleşik zaman konusunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.
- Zaman konusunun kip konusundan ayrı bir başlık olarak ele alınması öğrencinin konuya daha anlamsal yaklaşmasını sağlayacaktır.
- Doğrunun tek olduğu gerçeğinden hareketle, Milli Eğitim Bakanlığı öncülüğünde bir hizmet içi eğitim programı düzenlenip uygulamaya konularak öğretmenler arasındaki bilgi ve anlatım farklılıkları ortadan kaldırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adalı, O. (1983). Ana Dili Olarak Türkçe Öğretimi Üstüne. *Türk Dili: Dil Öğretimi Özel Sayısı*. Sayı: 379–380.
- Adalı, O. (1979). Türkiye Türkçesinde Biçim Birimler. TDK, Ankara.
- Akcan, P. (2005). Edinim Sürecinde Görünüş: İlköğretim İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Kitaplarındaki Eylemler, Durum Türleri ve Görünüş Etkileşimi. *Dil Dergisi*, S.135, Ankara.
- Akçakaya, T. Ç. (2011). Dil Bilgisi Öğretimine İlişkin Kavram Yanılgılarını Gidermede Çalışma Yapraklarının Etkililiği: Kelime Türleri Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Sakarya.
- Akgül, E. (2010). İlköğretim II. Kademedeki Yaşanan Dil Bilgisi Öğretimi Sorunları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Akın, L. (2015). Konuşma Dili Grameri ve Sözlü Derlemelerden Yararlanarak Konuşma Dili Özelliklerinin Tespiti. *Türkiyat Mecmuası*, (25), 1-28.
- Aksan, D. (1995). Her Yönüyle Dil. TDK, Ankara.
- Altunkaya, H. (2010). Eski ve Yeni II. Kademe Türkçe Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretiminin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Anılan, H. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminin Değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(5), 1893-1924.
- Aytaş, G. ve Çeçen, M. A. (2010). Ana Dili Eğitiminde Dil Bilgisi Öğretiminin Yeri ve Önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 77-89.
- Banguoğlu, T. (2004). Türkçenin Grameri. TDK, Ankara.
- Başkan, Ö. (1980). “Sözdizimi”, Dilbilim ve Dil bilgisi Konuşmaları I. TDK Yayınları, Ankara, 124-128.

- Başkan, Ö. (1975). Yabancı Dil Öğretiminde Dilbilgisinin Yeri. *Türk Dili*, 31(285), 435-438.
- Benzer, A. (2008). Fiilde Zaman Görünüş Kip ve Kiplik. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bilgegil, K. (1984). Türkçe Dil Bilgisi. Dergah Yayınları, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Pegem Akademi, Ankara
- Çarkıt, C. (2013). Ortaokullarda Dil Bilgisi Öğretim Sürecinin Yapılandırmacı Yaklaşım Açısından Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kayseri.
- Çeçen M. A. (2007). Metne Dayalı Dil Bilgisi Öğretimi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çeçen, M. A. ve Mete, G. (2011). 6-8. Sınıflarda Dil Bilgisi Etkinliklerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Dicle Üniversitesi Elektronik Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1), 47-62.
- Çolak, F. (2013). Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminin Genel Sorunları ile Alan Literatüründeki Tartışmalı Konuların İlköğretim İkinci Kademe Dil Bilgisi Öğretimine Yansımaları ve Çözüm Önerileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Kilis.
- Demir, T. (2013). Türkçe Derslerinde Dil Bilgisi Konuları Öğrenilirken Kullanılan Öğrenme Stratejileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 167-206.
- Demirgüneş, S. (2007). Türkçede Görünüş ve Zaman Morfemleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, Niğde.
- Derman, S. (2011). Dil Bilgisi Öğretiminde Metin Seçimi. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 31: 297-319.

- Derman, S. (2008). Dil Bilgisi Öğretiminde Metinlerin Seçimi Üzerine Bir Araştırma (7. Sınıf). Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.
- Dilaçar, A. (1974). Türk Fiilinde ‘Kılınış’la ‘Görünüş’ ve Dil bilgisi Kitaplarımız. Türk Dili Belleten, Ankara.
- Dilaçar, A. (1971). Aspect. Türk Ansiklopedisi (Cilt 3). MEB, İstanbul.
- Dilbaz, B. (1988). İlkokul 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinde Türkçe Dersi Bilişsel Alanla İlgili Hedeflerin Gerçekleşme Düzeyi.". Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dolunay, S. K. (2010). Dil Bilgisi Öğretiminin Amacı ve Önemi. *Journal of Türklük Bilimi Araştırmaları*, 15(27), 275-284.
- Durukan, E. (2011). İlköğretim 6. Sınıfta Bilgisayar Destekli Dil Bilgisi Öğretiminin Başarı ve Tutuma Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.
- Eker, S. (2006). Çağdaş Türk Dili. Grafiker Yayınları, Ankara.
- Erdem, İ. (2012). Türkçe eğitimi açısından dil bilgisi öğretimi. Pegem Akademi, Ankara.
- Erdem, İ. (2007). İlköğretim II. Kademedeki Dil Bilgisi Öğretiminin Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Erdem, İ. ve Başaran, A. G. M. (2010). Mezun Oldukları Bölümlerin Öğretmenlerin Dil bilgisi Öğretimine İlişkin Görüşleri Üzerindeki Etkisi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 321-339.
- Erkınay, H.K. (2010). Türkçe Dersi Öğretim Araçlarında Yazım Kurallarının Öğretimi ve Konuyla İlgili Öğretmenlerin Görüşü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Eroğlu, D. ve Kuzu, T. (2014). Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil bilgisi Kazanımlarının ve Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. *Başkent University Journal of Education*, Ankara.

- Francis, W. N. (1954). Revolution in Grammar. *Quarterly Journal of Speech*, 40(3), 299-312.
- Gencan, T. (2007). Dil bilgisi. Tek Ağaç, Ankara: Eylül.
- Göğüş, B. (1978). Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi. Gül Yayınevi, Ankara.
- Güneş, F. (2013). Dil Bilgisi Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(7), 71-92.
- Güneş, F. (2007). Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma. Nobel Yayınları.
- Hartwell, P. (1985). Grammar, Grammars, and The Teaching of Grammar. *College English*, 47(2), 105-127.
- Hengirmen, M. (2002). Türkçe Dil bilgisi. Engin Yayınları, Ankara.
- Hutchinson, D., McCavitt, S., Rude, K. and Vallow, D. (2002). Improving Student Achievement through Grammar Instruction. Chicago, Illinois: St. Xavier University, May.
- İpek, B. (2016). Türkiye Türkçesinde Sözcük Türleriyle Yapılan Pekiştirme. *Karadeniz Dergisi*, (32), 145-156.
- İşcan, A. (2007). İşlevsel Dil Bilgisinin Türkçe Öğretimindeki Yeri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 253-258.
- İşcan, A. ve Kolukısa, H. (2005). İlköğretim İkinci Kademe Dil Bilgisi Öğretiminin Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 299-308.
- İşeri, K. (2012). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabının İlköğretim Türkçe Programının Amaçlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi. *Dil Dergisi*, 136, 58-74.
- Karagöz, M. (2013). İlköğretim 6-7-8. Sınıflarda Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Fiil. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kavcar, C. (1998). Türkçe Eğitimi ve Sorunlar. *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, (65), 5-17.
- Kaya, R. (1985). Kitle İletişim Sistemleri. Teori Yayınları, Ankara.

- Kaygusuz, T. (2006). İlköğretim İkinci Kademedeki Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Bolu.
- Kılıçer, A. (2016). MEB 10. Sınıf Dil ve Anlatım Ders Kitabında Yer Alan Fiillerde Birleşik Kip ve Zaman Konusunun Adlandırılması ve Öğretilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 10-67.
- Kolaç, E. (2008). Yabancı Diller Ve Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin "Yabancı Dil Öğretimi" ve "Yabancı Dille Öğretim" Konusundaki Yönelim Ve Görüşleri. *Journal of International Social Research*, 1(4), 397-412.
- Korkmaz, Z. (2007). Gramer Terimleri Sözlüğü. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Z. (1992). Gramer Terimleri Sözlüğü. TDK, Ankara.
- Meski, A. (2002). Systemic Approach in Teaching Grammar to Adult Learners. (<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED468601.pdf>). (23.03.2017).
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2015). Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.
- MEB (2016a). 7. Sınıf Ders Kitabı. Ankara.
- MEB (2016b). 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı. Ankara.
- MEB (2016c). 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı. Ankara.
- Onan, B. (2012). Dil Bilgisi Öğretiminde Temel İlkeler ve İzlenen Aşamalar; Türkçe Eğitimi Açısından Dil Bilgisi Öğretimi (Ed. M. Özbay). Ankara: Pegem Akademi, 71-102.
- Öz, M. F. (2001). Uygulamalı Türkçe Öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özbay, M. (2007). Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbulur, E. (2011). İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Dil Bilgisi Etkinlikleri Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Hatay.

- Öztürk, D. (2011). Türkçe Dersi İlköğretim İkinci Kademe (6, 7, 8. Sınıflar) Metin İşleme Süreçlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Polatcan, F. (2013). 6. Sınıflarda Kavram Haritalarıyla Dil Bilgisi Öğretiminin Başarıya Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.
- Sağır, M. (2002). İlköğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Sebzecioğlu, T. (2004). Türkçede Kip Kategorisi ve –yor Biçiminin Kipsel Değeri. *Dil Dergisi*, S.124.
- Sever, S. (1997). Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Smith, C. S. (2007). Tense and Temporal Interpretation. *Lingua*. 117(2), 419-436.
- Şahinci, C. (2011). İlköğretim İkinci Kademe Dil Bilgisi Konularının Öğretimine İlişkin Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Şenol, E. (2013). Cümle Bilgisi Öğretiminde Sözlü Kültür Öğeleri ve Şiirlerin Öğrenci Başarısına ve Kalıcılığa Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.
- Şenyüz, A. (2014). İlköğretim 6-8. Sınıflar Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Konu Sıralaması ve Konu Tekrarı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Hatay.
- Tekin, H. (1980). Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi. Mars Matbaası, Ankara.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. Sayı: 24.
- TDK (2005). Büyük Türkçe Sözlük. TDK, Ankara.
- Uzun, M. (2009). Tahsin Yücel'in Kumru ile Kumru ve Dönüşüm Eserlerinde -(I)yor Eki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana.

Uzun, N. E. (2004). Dünya Örnekleriyle Dil bilgisinin Temel Kavramları Türkçe Üzerine Tartışmalar. *Türk Dilleri Araştırma Dizisi*, İstanbul.

Ünalın, Ş. (2001). Türkçe Öğretimi. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Üstünova, K. (2004). Dilek Kiplerinde Zaman Kavramı. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Kasım, C: LXXXVIII, S: 635, s. 678-686

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi

Vardar, B. (2002). Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü. Multilingual, İstanbul.

Verkuyl, H. ve Swart, H. (1999). Tense and Aspect in Sentence and Discourse. Utrecht.

Yücel, C., Batur, Z. ve Akar, C. (2004). Sekizinci Sınıf Türkçe Programındaki Dil bilgisi Hedeflerine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 39-50.

EKLER

Ek.1. Tam Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Soruları

1. Dil Bilgisinin Türkçe eğitimindeki önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Dil Bilgisi konularının çocuklarda anlamı ne derece özümsettiğini, öne çıkardığını düşünüyorsunuz?
3. Öğrencilerin Türkçe dersinde en çok zorluk yaşadıkları konunun ne olduğunu düşünüyorsunuz?
4. Kip konusu ile ilgili öğrenci tutum ve davranışları neler?
5. Kip konusu işlenirken kip eklerinin ezberlenmesi ne derece önemli, neden?
6. Sizce Dil Bilgisi öğretiminden bağımsız olarak baktığımızda kaç zaman vardır?
7. Kip ekleri içerisinde yer alan haber kipleri zaman dışında ne bildirir?
8. Görünüş sizce nedir? Ne olabilir?
9. Dil Bilgisinde kip konusu işlenirken görünüş hakkında hangi başlıklar açılıyor?
10. Kip nedir?
11. Okul kitaplarındaki kip konusunun etkinliklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
12. Sınıfta öğrenciler kipleri bulurken neye göre buluyor?
13. Bir cümlenin anlatmak istediği duygunun sizce kip ile ilişkisi nedir?
14. Bir cümlenin anlatmak istediği duygu o cümlenin ya da eylemin kipidir, yargısını nasıl yorumlarsınız?
15. Kip kavramı eylemler dışında hangi öğeler ile ilgilidir?